

ПЕТЪР БОБЕВ
КАМБО
РОМАН ЗА ЮНОШИ

chitanka.info

КАМБО

Лъвският рев избоботи като гръмотевица. Дълбоко, като изпод земята. Проехтя, забуча, сякаш раздрусва света. Заглуши вечерната врява на джунглата. Надвикващите се по дърветата шимпанзета притихнаха. Спотаиха се виещите хиени, джафкащите чакали, спорещите за места по клоните папагали.

Джими Янг си представи ясно как изглежда в тоя миг прекрасният звяр — изпънал тяло, все едно излято от бронз, привел царствена глава, а хълбоците му се свиват и разпускат като мях.

Ала къде се намираше той сега — дали на десет метра от палатките, в заплашително обгърналия ги мрак, или на сто? Или на един километър?

Изфучаването на пантерата кара косите да настръхнат, кикотът на хиената те подлудява, слонското тръбене по мощ наподобява параходна сирена.

Ала лъвският рев е различен. С едно-единствено определение — величествен. Вдъхващ трепет. И уважение в същото време.

Това беше той, зовът на Африка. Не атавистичният страх от хищника, а унаследеният, още незагълъхнал зов на отдавна, преди десетки поколения напуснатата родина.

Уж познаваше достатъчно тоя великолепен звяр. И от зоопарка, и от предишните си експедиции по тия места. Изучил го бе добре. Знаеше — с тих вой лъвицата подканя децата си да излязат от леговицето, а с прекъсвани гърлени звуци като пресилен мотор се обаждат членовете на един и същ прайд.

И все пак...

Пък не само той. Нгуо, старшият на носачите, пошепна почти в ухото му:

— Симба, бвана! Лъв, господине!

Джими Янг му се скара престорено:

— Какъв ти „бвана“ бе, Нгуо! Не виждаш ли, че моята кожа е къде-къде по-черна от твоята? Не ти ли е ясно, че и аз съм негър като

теб?

Нгуо поклати глава:

— Не, бвана! Не си негър. Нищо не говори кожата. И белите загарят от слънцето. Душата ти е чужда.

— Отде виждаш душата ми?

Нгуо упорствуваше:

— Знаеш ли обичаите ни, знаеш ли вярванията ни? Дори езика ни не разбираш. Какво си ти: масай или ватус, зулус или хотентот, бушмен или бамбути? Каж де!

— Нали прадедите ми са родени тук? — натърти Джими. — Кръвта ми е тукашна.

Ала другият все не скланяше:

— А къде са племенните нарязи по лицето ти? Че ти и гри-гри, амулет, не носиш. Та да те варди от зли духове. По-важна е душата, бвана. И дрехите ти, и леглото, и вещите, та и работата ти... Чер бвана...

Джими замълча. Впрочем какво ли би могъл да противопостави на тия необорими доводи?

Нгуо се надигна:

— Ами я да се готвим за сън, бвана! Броди ли симба наоколо, все по-добре е да си в палатката!

Прибраха се и другите носачи. Джими остана сам. Свикнал бе да не се бои от лъвовете. Цяла година бе проучвал поведението им в зоопарка на института. След това един сезон бе провеждал върху тях полски наблюдения в тоя същия резерват. Упояваше ги с наркозни куршуми и им прикачваше на вратовете миниатюрни радиопредаватели, за да следи миграциите им. Вече бе убеден напълно, че свирепите и кръвожадни зверове се срещат най-често в романите.

При това, макар и без пушка, не се смяташе тъй беззащитен, както изглеждаше. До крака му стоеше пулверизаторът, чиято струя, изпръскана на разстояние повече от три метра, парализираше мигновено всяко животно: лъв, пантера, дори слон.

Край грейналия фенер, сякаш издълбал светла пещера в непрогледния мрак, се виеше облак комари и нощни пеперуди — толкова гъст, че през трепкащото му множество едва се процеждаше бледа мерзелееща светлинка. От време на време сред тях се стрелваха

орляци прилепи, настървени, радостно възбудени от неочаквано сполетялото ги изобилие.

Нещо твърдо, като метнат камък, го улучи в челото. Джими се хвана за удареното място, където тозчас се надигна лека подутина, и погледна към земята, към опитващия да се обърне по корем бръмбар скарабей. Доця му се за отплата да го смачка с крак, ала се овладя. След дълги усилия най-сетне бе постигнал това — да обуздае заложения във всяка жива твар нагон за убийство — нагон толкова стар, колкото и живота върху планетата ни.

Тогава от клоните се спусна Камбо, едната от седемте маймуни, заради които Джими бе дошъл тук. Явно — уплашен. А имаше и защо. Нощта вдъхва ужас на всички примати. Особено на човека. И на тия, които в психичното си развитие са най-близко до него.

Камбо се хвърли да го прегърне, но тозчас се досети, че си е позволил повече от допустимото, затова се отдръпна и само подаде ръка за здрависване.

После се зае да обяснява с езика на глухонемите:

„Камбо — страх... Камбо — влиза — кафез.“

— Ами да влезем! — съгласи се Джими.

До неговата палатка все още стояха седемте дървени клетки, в които беше докарал шимпанзетата си. И шест от тях — отдавна празни. Обитателите им вече бяха свикнали да спят по дърветата. Единствен Камбо не се отказваше от навика си. Не се срамуваше да признае, че се бои да нощува извън яката решетка, зад която се чувствуваше по-сигурен в тоя нов, което значи враждебен, за него свят.

И седемте маймуни бяха прекарвали три години обучение, упорито и напрегнато, в института, където работеше Джими Янг. И седемте бяха усвоили, доколкото е постижимо за тях, езика на глухонемите и сега с речников запас от петстотин-шестстотин думи успяваха да водят сносен разговор както със своя възпитател, така и помежду си.

Нали доскоро учените приемаха за основно различие между човека и безсловесните твари човешката реч, втората сигнална система? А се оказа, че шимпанзетата и горилите, и кой знае още колко други същества са способни да усвояват езика на глухонемите, който безсъмнено е истинска втора сигнална система.

Положено беше началото на Великия диалог, както го величаеха някои, между хората и животните. И той трябваше да продължи. Може би не само посредством жестове. Защо не и с идеограми, с компютри, с още безброй други средства? Та нали и човекът, който е усвоил най-подходящата за неговата среда звукова реч, въпреки това не се отказва от свирещия език на гуанчите и баските, от тамтамите, от дима, флагчетата и светлините, от телеграфния език на Морз?

Сегашният опит целеше да провери дали шимпанзетата няма да забравят наученото, след като бъдат върнати при естествени условия в природата.

Засега само толкова — един прост експеримент.

Но зад него се криеха безброй други въпроси. И неизвестности. Джими дори не смееше да ги спомене гласно нито пред специалистите, нито пред неспециалисти.

Защото ако и на свобода шимпанзетата продължеха да си служат с новия език, ако им се удадеше да предадат това свое знание и на дивите си събратя, нямаше ли тоя прост експеримент да се окаже съдбоносният тласък в тяхната еволюция. Нямаше ли като негова закономерна последица да се появи нов разумен животински вид, нов „хомо сапиенс“?

Камбо отвори вратичката, внесе вътре празната газена тенекия с предназначение за нощно гърне и протегна ръка:

„Джими — дава — Камбо — цигара... Молба!“

Човекът поклати глава:

— Нали се разбрахме, никакви цигари!

Шимпанзето, макар че не можеше да произнася човешките думи, разбираше отлично много от тях. То се поколеба, преди да добави:

„Тогава — Джими — дай — Камбо — уиски... Молба — голям!“

Човекът се оказа още по-непреклонен:

— И никакво уиски! Ти трябва да забравиш и цигарите, и уискито! Та и клетката. Трябва да станеш истинско свободно шимпанзе!

Камбо се прибра зад решетката, спусна резето. И го погледна през малките си дълбоко поставени очи с умен, разбиращ израз. Умен и тъжен, а в същото време странно насмешлив.

С такъв поглед, с какъвто от толкова години Джими все не можеше да свикне. Впрочем кой с кого експериментираше: човекът с

маймуната или обратно?

Камбо се почеса по главата. Досуц като човек. От толкова чесане, от толкова размисъл вече беше напълно оплешивял.

И заразправя с ръце:

„Камбо — тъжен.“

Джими поклати пръст.

— Няма защо да бъде тъжен!

Шимпанзето забърза:

„Тогава — Джими — дай — Камбо — гъдел!“

Маймуните много обичат да ги гъделичкат.

Джими посегна с пръсти, та докосна подмишницата му. И Камбо се задави от смях.

— Е, стига! — реши Джими. — Лека ноц!

„Джими — сън хубав!“ — пожела му приятни сънища шимпанзето. И се сви в тъгла, където се омота с одеялото си.

А човекът се прибра в своята палатка, спусна противомоскилната мрежа. Чак тогава, зад нейната защита, изтри с кърпа от лицето и ръцете си отблъскващата комарите помада.

Угаси фенера и си легна. Ала сънят не идваше. Джими все се чудеше как можеха жителите на Африка, и черни, и бели, да спят по единадесет-дванадесет часа в денонощие. Той опитваше. И все не успяваше. Не само поради мъката. Въобще не можеше. Дори без мъката.

А не бе в състояние да я изгони от съзнанието си. И несподеленото чувство, и обидата, и огорчението. Всичко...

Смяташе се като другите. Макар и с черна кожа. Защото за сметка на това беше по-работлив, знаеше повече, всички проучвания му се удаваха по-лесно. При това — и много по-богат от мнозина бели. Баща му, професор по детски болести, след тежък инфаркт му бе оставил значително състояние.

И младият магистър Джими Янг допусна, че има право да обикне своята прелестна колежка Клер. Подведе го нейната приветливост, нейната услужливост, напълно другарското ѝ отношение. Той повярва, че ще намери взаимност, а то се оказа просто добро възпитание.

Когато ѝ откри чувствата си, Клер, внимателна и тактична, не се направи на обидена, не го нагруби, не вирна нос. Само тихо, съвсем приятелски поиска да му обясни, че го уважава много като човек и като

интелект, че ще го цени винаги високо, но... Че и той би трябвало да я разбере... Обществото... Родителите... Не, това не било расизъм; расизъм значи да се чувствуваш по-горен от представителя на другата раса, а тя смята, че той я превъзхожда във всяко отношение... Не е расизъм... Но все още ненадживени предразсъдъци, с които тя е безсилна да се бори... Несходство в цвета на кожата, както има несходство в характерите.

Джими я разбра и се оттегли — какво друго му оставаше? Оттегли се, на вид примирен, но с мъчителна рана в гърдите. И когато научният съвет предложи експеримента с пуснати на свобода говорещи шимпанзета, той пръв се постави на разположение въпреки нежеланието на професора му да се лиши дори за известен срок от най-способния си ученик.

И ето вече цял месец Джими Янг живееше тук, в джунглата, и следеше поведението на питомците си, които опитваше да приспособи към самостоятелност. А то съвсем не беше лесно.

Първия ден маймуните се втурнаха възторжено да лудуват по дърветата. Ала щом настана време за ядене, тозчас се върнаха при него.

Най-сетне успя да ги отучи. Всички — освен Камбо. Наистина и той вече не идваше за храна, ала все не можеше да спи в гората.

Другите, къде по-умело, къде не дотам умело, бяха почнали да си стъкмяват гнезда за сън. За целта Джими по цели часове се катереше с тях по високите клони да им показва как става това. А Камбо само ги наблюдаваше с някакво снизходително-насмешливо изражение. Не беше в състояние да се отърве от привычката си да нощува в своята клетка, най-вече заради човешката близост.

Внезапно Джими трепна и неволно протегна ръка към опрения до леглото пулверизатор, усетил как нещо тежко се отърка в палатката.

В следната секунда видя гривестата глава на лъва, откритоена пред входа, отвъд противомоскитната мрежа.

Дъхът му пресекна, макар и да знаеше колко любопитни са тия зверове. Като истински властелини проверяват всичко, що става във владенията им. Затова се промъкват през бодливите огради и покрай защитните огньовете — все за проверка. Вече никой пътешественик в Африка не огражда лагера си, никой не поддържа нощем огън. Дори

нещо повече — на всички е ясно, че тъкмо огънят разбужда вроденото любопитство на лъва. И го примамва.

Джими смяташе, че и този нощен посетител няма да го закачи. Налагаше му се само да мълчи и да не мърда. Както бяха притихнали и носачите в своята палатка.

Хищникът щеше да поразгледа. И да си отиде.

Освен ако беше човекоядец...

И Джими отново посегна към пулверизатора.

Лъвът дори не се обърна към него. А продължи с тихите си, сякаш безплътни стъпки. Ще речеш, не тристакилограмов звяр от стоманени мускули и кости, а привидение.

Само дето отново се отърка в опънатото платнище, после най-невинно се прозина. Разтвори уста. Но каква уста! Осеяна с едри жълти зъби... Зъбища...

При мигащата от рояците пеперуди светлина на външния фенер човекът видя, че десният му долен кучешки зъб беше израсъл съвсем накриво. Стоматологичен дефект — помисли си той и тозчас кръсти посетителя си с прякора „Кривия Зъб“.

Кривия Зъб се запъти към клетката на Камбо. Наистина зад яката решетка нямаше никаква опасност за живота му. Но какво ли щеше да стори самото шимпанзе, слабонервно по начало, в съседство с опасния хищник? Нямаше ли да полудее от страх?

Лъвът застана пред клетката. Опашката му се опъна като копие. Лапата му опита да се провери между железните пръти. Дали можеше да ги огъне, или да ги изкърти?

В следния миг оттам долетя някакъв гръмоподобен трясък. Все едно бомбен взрив. Но не, не беше взрив. Нещо друго — поредица от взривове, оглушителна канонада, пред която нервите на лъва не изтраяха. Той отпусна опашка и в ужас с няколко безподобни скока изчезна в тъмнината. Като подплашена котка.

Джими притича нататък. И това, което видя, едва не го задави от смях. Зад решетката стоеше изправен Камбо, като се тресеше от страх, а газената тенекия в краката му още продрънкваше при всяко докосване до железните прътове.

— Та ти си гений! — не се стърпя Джими. — Ех, ако не гений, то — с изключителна находчивост! Да направиш това, което друг преди теб не е правил.

При близостта на страшния враг Камбо бе съобразил и грабнал газената тенекия, бе заудрял с нея по железата. А лъвът като всяко диво

животно не бе издържал на тая непозната шумотевица...

Шимпанзето най-сетне успя да се овладее:

„Какъв — Камбо?“ — запита то.

Джими се досети, че животинският му приятел надали щеше да разбере значението на думата „гений“. Хората не са свикнали да я употребяват спрямо животни, запазили са я за себе си. Но как другояче би могъл да окачестви изобретателността му пред лицето на неприятеля?

И му отговори само това с езика на жестовете:

„Камбо — чудесно — шимпанзе!“

Дивите шимпанзета все още се излежаваха в гнездата си, въпреки че се бе разсъмнало отдавна и слънчевите лъчи, процедени скъпернически от гъстите корони на горските великани, проникваха до тях в бледи и трепкащи, застъпващи се светливи колелца.

Нямаше защо да бързат. Денят — прекрасен, храна — в изобилие; стига само да протегнеш ръка, и докосваш ту зряла смокиня, ту млада пъпка, ту кичур свежи листенца, ту вкусна личинка. Ако ли пък си дадеш повечко усилие, можеш да докопаш с пъргави пръсти някой от безгрижно бърборещите сиви папагали или нашарена в черно, виолетово и червено нектарница, натопила клон в ухаещия цвят, както пърха, без да каца, досущ като колибри.

Долу, по тинестия бряг, се навърташе наполовина във водата, наполовина извън нея женският крокодил, който наскоро бе снесъл яйцата си в изкопаната наблизо дупка и оттогава не се отделяше никъде, като от грижа за тях се бе отказал и от храната.

Немного отдавна при опит да захапне един нагазил в реката човек страшното влечуго бе получило жесток урок. И оттогава бе намразило още повече тоя опасен двукрак дивеч, оттогава все гледаше да го отбягва. Извърнал се мигновено, нападнатият бе забил в крокодилското око ножа си. И не само го бе пробил, ами бе натиснал още по-настървено острието, та да го натика по-навътре, към мозъка. То се знае, от изненада, от болка крокодилът бе зарязал жертвата си и бе побягнал. От тоя ден бе станал ясно различим съсед за другите горски обитатели, все едно бяха го кръстили „Еднооката“.

Шимпанзетата, едни от най-наблюдателните жители на джунглата, не бяха пропуснали тази подробност. За да оцелеят в непрекъснатите опасности, които ги заплашват отвред, те трябва да се съобразяват и с по-незначителни от нея.

В случая бяха научили и това — когато слизат да пият вода, да се приближават откъм сляпото око на Еднооката. Това все им даваше предимство.

Постепенно ту едно, ту друго шимпанзе се понадигаше в гнездото си, прозяваше се звучно и продължително, протягаше се така, че ставите му изпукваха като чупени клонки, подвикваше на съседа си сутрешния поздрав, доволно, че здрави и читави след кошмарите на нощта са дочакали новия ден; майките нагласяваха децата си да бозаят

на гърдите им, докато те в същото време с маймунска нежност пощеха рядката им козинка.

Пръв реши да излезе от леглото Сивокосия, единият от двамата най-силни самци. Ако беше при хората, те навярно биха го кръстили точно така заради по-светлия му кожух, почнал да побелява още докато като млад самец оспорваше високото си положение в стадото.

Той се премести настрана от гнездото и седнал на клона с отпуснати нозе, захвана да се чеше припряно под мишниците.

Една млада самка, не случайно построила снощи гнездото си до неговото, тозчас припна и посегна да го срещне тя. Ала с властен жест той я отстрани и я постави на мястото ѝ. Пощенето на властелина в маймунската общност не е работа за всеки — то е привилегия, с която се удостояват малцина, най-отбраните. И тя, унижена, отново се завърна в гнездото си.

Тогава се надигна Щърбия, брат на Сивокосия и пръв негов приятел, с когото заедно дележа властта в малкото си царство и с когото дружно я бранеха. Както лежеше безгрижно по гръб, подложил ръце под главата си и загледан мечтателно към пърхащите из зеления свод пеперуди, той се надигна и както подобава между равни, пристъпи по обраслия с мъхове и лишей клон, като пазеше равновесие с вдигнати ръце, та приседна до брата си. Сивокосия тозчас му подложи гръб и Щърбия важно, съсредоточено се зае да претърсва козината му с дебелиите си, но иначе изключително пъргави пръсти.

При маймуните това не е обикновена процедура на тоалета, то е нещо много по-значимо, повече обред, израз на благосклонност и доверие, при който се утвърждават установените взаимоотношения в колектива.

В следния миг, внезапно трепнал, Сивокосия изкрещя сигнала за опасност. От близкия храст, дълбоко долу на земята, се появи пантерата, помъкнала за главата уловената през нощта газела, която не бе успяла да изяде и сега търсеше къде да я скрие от гъмжилото обикалящи гората и саваната гладници.

Знаеше, и чакалите, и хиените не умеят да се катерят. Затова трябваше да я вдигне нависоко.

Скоро откри подходящо място. След това, все така без да изпуска трофея си, запълзя заднишком по един грапав ствол. Два пъти се изсулва, повлечена от тежкия си товар. Накрая успя. Настани го в едно

разклонение на дървото. После, проверила още веднъж дали месото се държи здраво, с няколко скока от клон на клон се спусна на земята и припна към бърлогата си, където я чакаха прегладнели двете ѝ пухкави рожби.

Едва тя си бе отишла, а напълно разсънените маймуни вече се тъкмяха да слязат на полянката за игра и за търсене на друга храна, когато Сивокосия вдигна нова тревога.

Под дърветата преминаха два лъва: Кривия Зъб, оня същият, който през нощта бе посетил лагера на Джими Янг, и една млада лъвица с винаги намръщено изражение на главата, сякаш все се сърдеше за нещо. Ала другарят ѝ, Кривия Зъб, знаеше, че под тоя израз се крие спокоен, дори кротък за лъв нрав.

Нямаше съмнение, че бяха съвсем наясно какво дирят, пристъпвайки точно по следите на миналата преди малко пантера. Под дървото самецът спря и вдигнал нагоре глава, изръмжа тихо.

Без да изчака втора подкана, сърдитата приклепна напрегнала мускули и в следния миг с невероятен скок се метна първо на най-ниския клон, а той — поне на три метра над земята, след това с още едно подхвърляне — на клона до окачената газела.

Тя я задърпа със зъби и скоро я измъкна от чатала, където беше заклещена. След това я пусна на земята, където Кривия Зъб я подхвана на часа и затисна с лапи.

Лъвицата слезе до него, доволна, макар и със същото нацупено изражение, ала не посегна към плячката. Не дръзна да наруши закона. Пръв започва пиршеството мъжкарят.

Не им било писано да се заситят с тая леко придобита плячка. Чули тръбните звуци на приближаващото стадо слонове, двата хищника прекъснаха угощението си и след гневно изръмжаване побягнаха в противната посока, отдалеч подобни на две уплашени котки.

След малко към водопоя се запътиха десетина слоници, някои с деца, други бездетни, с три млади самци, а зад всички като тежковъоръжена тилна охрана — едър мъжкар с огромни бивни. Техният размер в слонската йерархия изпълнява ролята на пагоните във войската: по-големи бивни — по-висок ранг.

Първа пристъпваше старата опитна водачка, всъщност уважавана майка на повечето слоници. И на трите млади, още непълнолетни

слона, които зрелият самец щеше да прогони, щом поотраснеха още малко. Тогава те, волею-неволею, трябваше да се присъединят към някоя от скитащите в околността ергенски дружини, докато бивните им достигнат големина, достатъчна да им даде тежест в предстоящите борби за овладяване на някое от женските стада.

Маймуните, които не изпускаха нищо, видяха как едноокият крокодил отстъпи неусетно в близкия храст.

Без да го забележи, слонската водачка достигна реката, разперила неспокойно огромните си уши. Те имат многостранно предназначение: с тях се слуша, с тях се охлажда прегрятото тяло, но с тях се изявява и общественото положение. В присъствие на високопоставена особа по-низшите не дръзват да ги размахват.

Слоницата не усети нищо подозрително, затова с тихо измъркване като куркане даде разрешение на близките си да навлязат в плитчината, та да утолят жаждата си.

И те почнаха да пият. Натопяваха хоботи във водата, напълваха ги и ги издухваха в устата си. Най-малките още не умееха това и пиеха направо с устни, нагазили до гърди.

Мъжкарят не бързаше да се присъедини към другите. Все не се отделяше от една млада самка, която явно не оставаше равнодушна към ухажванията му. Той късаше от отрупаното мерулево дърво зрели, ферментирани, опияняващи плодове — истински деликатес за слоновете — и ѝ ги слагаше направо в устата, докато тя в същото време кокетно си пъдеше мухите с току-що отчеснатата клонка.

Шимпанзетата не се боят от слоновете. Напротив, в тяхна близост се чувствуват по-защитени срещу лъвовете и леопарди. Затова, получили мълчаливото съгласие на вождовете си, едно след друго те слизаха на земята, то се знае, по-настрана от привършващите водопоя си великани, които вече бяха пристъпили към друго занимание — да си правят душеве с хоботи, да се плискат, а децата да се въргалат в локвите.

Възрастните маймуни се заловиха с главното занимание на всички възрастни — осигуряване на прехраната: да преобръщат камъните, за да ловят скритите под тях насекоми, червеи и охлюви; да изчовъркват от падналите пънове вгризалите се личинки; да скубят вкусни корени. А вече поотрасналите дечурлига, които се бяха отделили от майчините гърбове, като всички деца по света се заиграха

безгрижно. И ако ги гледаше отстрани човек, щеше да си припомни своите детски игри на стражари и апаши — една главозамайваща гоненица и криеница.

Пък не само децата. И две майки, две сестри, всяка възседната от едно бебе, също предпочетоха играта пред смислените занимания — боричкаха се, гъделичкаха се, прегънати от смях.

Двамата първенци, също така заети в търсене на още нещо за хапване, не преставаха да се оглеждат. Бдителността беше тяхната сила. В тоя безпощадно свиреп свят предимството е към този, който пръв открие заплахата.

Другите маймуни са добре — грижат се за личната си безопасност. Задачата на водача е къде-къде по-сложна. Не само личната, а и сигурността на цялото стадо. Пък и още нещо — грижа за опазването и на властта си. Въпреки цялата й тежест все се намират желаещи да я прехвърлят върху своите плещи.

Точно такива бяха намеренията на дръзкия младок, присламчил се наскоро към стадото, когото Сивокосия и Щърбия за себе си бяха нарекли Размирника. Та всъщност какво друго представляваше той, щом като само диреше случай да им докаже незачитането си, да подкочоросва и другите към неподчинение?

Всъщност двамата водачи дебнеха повече него. Нападение на хиена, на леопард, та дори на лъв им изглеждаше по-безобидно от посегателството към властта им.

И все пак успяха да видят какво става наоколо. Старият слон явно си имаше подобни на техните грижи. Защото непрекъснато се обръщаше наляво, към шубрака, зад който надзърташе дръзко някакъв слон единак.

Нямаше никакво съмнение за какво може да се навърта покрай чуждо семейство такъв самотник.

И старият самец не издържа. Протръби гневно през хобот, след което пристъпи решително срещу съперника си, вдигнал високо на показ внушителните си бивни. Но за беда, без да гледа къде стъпва.

В тоя миг Еднооката, която дебнеше скрита в храста, допуснала, че дебелакът ще стъпче гнездото с яйцата й, с неподозирана пъргавина се метна напред и впи зъби в хобота му.

От болка нападнатият се закова на място, задавен от рукналата кръв. После, побеснял от ярост, тръсна глава и тежкото крокодилско

тяло полетя във въздуха, за да плъсне във водата на двадесетина метра оттук.

Разтревожени от станалото, слоновете затръбиха глухо, а водачката обърна назад и ги отведе обратно през джунглата към саваната.

Край реката настъпи отново покой. Навярно никакъв хищник не бе останал наблизо. Всеки в джунглата знае какво представляват разярени слонове.

И Сивокосия реши тъкмо този ден, тъкмо сега, да даде заслужен урок на Размирника. Но всяко общество си има закони, маймунското — също. Урокът трябва да има законен вид, за да не излага престижа на водача — да изглежда като справедливо наказание, а не като лична саморазправа.

Спогледал се бегло с брат си и получил неговото мълчаливо съгласие, Сивокосия се примъкна уж случайно до набелязаната жертва, която го дебнеше с крайчеца на окото, вече подушила, че нещо ѝ се крои, но още неуспяла да се досети какво именно.

Внезапно Сивокосия спря до Размирника и му обърна красноречиво гръб. По неписания устав на рода това означаваше подкана за пощене. Отказът в случая се окачествява като престъпление.

Размирника се поколеба — да изпълни ли това противно задължение, което означаваше, че признава превъзходството на врага си, или...

Надделя чувството му за важност. И самонадеяността — защото преценяваше добре, че е по-силен от съперника. Той се озърна бързо и като не видя наблизо брата на врага си, изфуча пренебрежително, та му обърна и той гръб.

Това за цялото стадо означаваше нечувано оскърбление, нещо като хвърлена ръкавица за дуел. И Сивокосия връхлетя мълниеносно отгоре му.

Ала Размирника съвсем не беше страхливец. Пресрещна го дръзко. Заподскача на място, заудря се с юмруци по корема, започна да кърши клони, да ги размахва предизвикателно. Докато набра достатъчно смелост да се метне и той срещу настъпващия противник.

Ей това беше изчакавал Щърбия. С грозен рев той се хвърли отзаде му, вкопча се с ръце за козината на рамената му и започна да го

налага с барабанещи ритници по гърба.

Сивокосия пък докопа гърлото му, затърси го със зъби, като и той не преставаше да го рита в корема.

При тази неравна схватка Размирника не устоя. С последни сили успя да се отскубне от побойниците и да побегне към най-близкото дърво с тъжни, просеци милост писъци.

После, досетил се изведнъж какво му се налага да стори, се върна обратно, приведе се да целуне бедрото на Сивокосия и се залови, почти истерично, разтърсван от нервни тръпки, да претърсва козината му.

Фред Хейс, ловният инспектор в резервата, стиснал яко волана на маневрената си всъдеходна кола, се вираше напрегнато в пътя, като избикаляше с резки завои дълбоките ями на тръбозъбите. И ругаеше на глас. Прави бяха местните хора, задето толкова ненавиждат тези иначе безобидни мравоядци. В опасните им дупки може да натроши краката си всяко добиче, да счупи ос всяка кола, дори неговият изпитан лендровер.

Дълго бе размислял, докато реши, че трябва да посети тоя смахнат американски негър, който се бе домъкнал тук да прави експериментите си. Като че ли му бяха малко богатите лаборатории там, та му се налагаше да се завира и в пущинаците.

Трябваше да го убеди, да го отстрани от мястото, което си бе избрал. Имаше толкова много други, цял континент — защо пък тук?

Точно тук, където се намираще отдавна мечтаното богатство на Фред. Веднъж му се бе усмихнало щастieto. И изневиделица — някакъв си... Идва и се нагласява тъкмо там... Съвсем близо до скривалището на слоновата кост...

Същинската савана постепенно преминаваше във вторична савана — доскоро гора, но опустошена от човека, който бе изсякъл ценните дървета, а добитъкът му — опасъл цялата небодлива растителност. Все по-често и по-често се срещаха дървета и храсти с настръхнали игли, събираха се в по-обширни храсталаци, омотани с шипести лиани като стена от бодлив тел. И лендроверът беше принуден все по-често и по-често да ги заобикаля, за да не попадне в трънливия им плен.

Пред очите му като в научно-популярен филм се разгръщаха събития, за които учените пишеха статия след статия в кабинетите си. Човекът унищожаваше джунглата, на чието място се настаняваше саваната, а подире ѝ — къде с хорска помощ, къде и без нея — настъпваше пустинята. Средно по един километър годишно.

А когато загине цялата джунгла...

Същите изследователи твърдят, че ако бъде изсечена само амазонската селва, въглеродният двуокис в земната атмосфера ще се увеличи с една пета. Ами ако бъдат унищожени и остатъците от африканската?...

Високо в небето се виеха лешояди в шахматен строй — така имат по-широк обзор. Съберат ли се те на едно място, почнат ли да се

спускат надолу — това значи, че са видели мърша.

В подобен случай ловният инспектор е длъжен да се отпрати нататък. Нали затова снабдиха повечето от колегите му с лендровери, а някои — даже със самолети? Да сложат край на браконьерството.

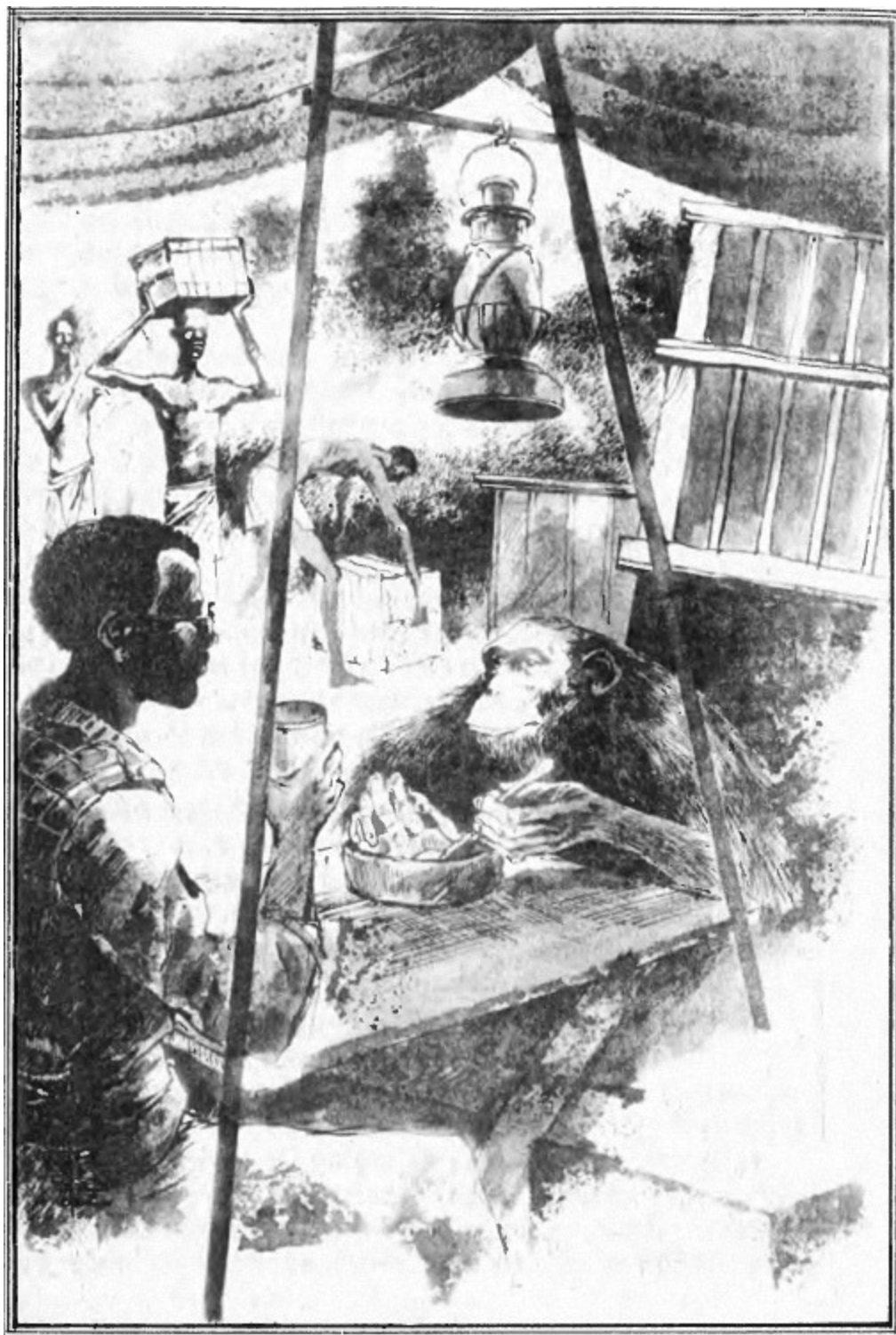
Такава беше сега главната му задача — да се справи с това зло. С всички средства. Да спаси от безсмислено изстребление и слоновете, и носорозите, и крокодилите — да опази живота богатство на Африка поне в това поверено му земно кътче. А то...

Изад близкия храст изскочи Томи, газела на Томсън, изящна, лека, с ярка черна ивица отстрани на тялото. И припна да се надбягва с колата. А понеже не се боеше от дупките на тръбозъбите и от внезапно изпречващите се термитници, успя да я изпревари бързо. Тогава съвсем ненадейно прелетя напреки през пътя току над носа на шофьора ѝ, доволна от шегата си, хукна встрани.

В далечината Фред забеляза стадо жирафи, понесли се в тромавия си галоп като оживели кулокранове. По навик посегна към далекогледа. Ако откриеше някое изоставащо животно, трябваше да изясни причината. А при подозрение за болест — да го застреля и да изпрати за изследване кръвна проба.

Тоя път махна с ръка — имаше по-важна задача.

Как съвсем ненадейно се промени цялата му съдба! Наистина и преди това като висш служител в резервата получаваше добра заплата. Добра — но за обикновени случаи. Не и сега, когато на всяка цена трябваше да намери тия проклети хиляди долари, нужни за лечението на Кейт. На неговата Кейт. Която заряза и дом, и семейство, и кариера — напусна университета, само и само да бъде при него. И може би нямаше да съжаляват за това, ако не бе станало нещастieto... Нападението на дивия бивол! Наистина, Фред го застреля още там, но разяреното животно вече бе ударило Кейт с рогатата си глава.

После — болници, дни и ноци между живота и смъртта. Докато
накрая я изписаха. Без опасност за живота ѝ. Но изгубила речта си.
Глуха и няма...

Цяла година оттогава.

А наскоро някой му спомена, че вече правят сполучливи операции, че успяват да излекуват и такива недъзи. Но срещу много пари.

Откъде да намери толкова много пари?

Тогава самото провидение се намеси. Открил ги с вертолет, преследвал ги с всъдеходи и цял взвод черни пазачи, Фред бе успял да залови шайка браконieri — все невежи туземци, които поставяха всевъзможни капани за слонове и носорози.

Залови ги с достатъчно улики — при бягството не бяха сварили да хвърлят плячката си. Бивните бяха дребни, не повече от двадесетина килограма единия, докато доскоро средното им тегло надминаваше четиридесет-петдесет килограма. От усиления лов и самите животни, и бивните им не успяваха да израснат достатъчно.

Сам се зае да ги разпита. Всички отговаряха едно и също — тези няколко зъба били целият им добив. Току-що започнали лова си.

Как не ги заплашва Фред — нищо повече! Но и наличните доказателства бяха предостатъчни при сегашните строги закони да им осигурят няколко години затвор.

Последен в кабинета му влезе Мпуто. И щом се видя насаме с него, се хвърли на колене. Разплакан. Искал да следва висше училище. А нямал пари. Затова тръгнал с браконьерите — само за един лов. Да поспечели нещо, колкото за следването. Ако бвана инспектор го прател в затвора, щял да му убие бъдещето.

И бвана инспектор, не лош психолог, обеща да го опрости, ако му обади къде е скривалището на събраната слонова кост.

Мпуто не се колеба дълго. А и Фред, като всеки честен човек, сдържа обещанието си — отвори прозореца и му посочи през къде да се измъкне незабелязан.

Още на следния ден отиде да провери. Момчето не го бе излъгало. Точно на посоченото място Фред намери землянка, пълна със слонски бивни, големи и малки. Истинско богатство.

Не стана нужда той да дири търговци. След два дни те самите го навестиха. И се уговориха лесно. По негов знак щяха да дойдат с хеликоптера си, за да отнесат стоката. И да му броят това, що му се полага.

За проклетия тъкмо тогава и на същото място се домъкна тоя неканен маймунски укротител... И попречи както на експедирането,

така и на плащането.

А парите му бяха нужни час по-скоро!

Колата вече навлизаше във все по-сгъстяващата се галерийна гора, проточена дълбоко в саваната покрай носещата влага и живот река, като странен израстък на ширналата се откъм юг девствена джунгла. Все по-често над палмите, над дивите банани и дървовидните папрати извишаваха снагите си гигантски махагонови дървета и сейби, омотани в безредната плетеница на лианите. Навред пърхаха нектарници и зимородки, замайващо пъстри пеперуди и червени водни кончета; крещяха птици носорози и сиви папагали жако; скрибуцаха до полуда цикади.

Дневната жар, почти незабележима в сухотата на откритото поле, тук, в близост до водата, го облъхваше като в гигантска оранжерия.

Лендроверът прегази недълбок поток и Фред успя да зърне пръсналите се сини и червени рибки, цамбуркащите пъстри жаби и спотаилите се на дъното розови крабове.

После продължи да лъкатуши сред грамадните стволоче по дирите на миналите преди това камиони.

През една пролука зърна и реката, отразила в златисти искри тясната ивица небе, което се виждаше през разсечения листен склоп на джунглата. Бреговете, обрасли с храсти и лиани, наподобяваха фантастични декори, сред които се разиграваше вечната, непрекъсваща драма на живота.

Някой бе казал: „Живот — границата между миналото и бъдещето. Едно мигновение.“ Но дори и мигновение — важното бе да се изживее по-добре. С по-малко мъка...

Най-сетне достигна лагера: пет камиона, седем клетки и три палатки.

Носачите го посрещнаха с питащи погледи. Наплашени (та нали всеки от тях бе принуден често да нарушава законите за лова, които между другото нито познаваха, нито разбираха?), те недоумяваха в какво ли може да ги обвини сега тоя едър мъж с бурска руса брада и униформа на висш служител в резервата.

Фред скочи от колата и запита Нгуо, първия, който му се изпречи:

— Къде е шефът?

Запитаният посочи с глава нагоре.

Проследил погледа му, инспекторът видя някакви същества, които правеха нещо из високите клони. Едното безсъмнено беше маймуна, шимпанзе, а другото... Другото се оказа човек, чернокож, със светли шорти и риза с къси ръкави, бос като останалите туземци, само че с тъмни, очила.

— Какво търси там? — запита Фред.

Нгуо отговори:

— Учи маймуната да си прави гнездо.

А едва успяваше да прикрие насмешката в гласа си.

Фред премисляше бързо. Не се засмя. Чернокож. С очила. С маймуни...

Това му хрумна изведнъж:

— А вас не ви ли е страх?

— От какво?

— Ами... Човек с четири очи... Дружба с маймуни... Нещо като „човек-маймуна“...

Нгуо трепна. Че кой в Африка не изтръпва само като му се спомене за злоещите тайни общества? Хора-леопарди, хора-крокодили, хора-бабуини... Все вещици, които изпращат зверовете да изпълняват заповедите им, вместо тях да убиват осъдените... Поддръжници на стария ред, своеобразна тайна полиция, която укрепва традиционните владетели... А понякога — обикновени убийци, прикриващи се зад древните обичаи...

И неволно промълви:

— Наистина, с червени очи!

За това явление Фред имаше свое обяснение — прост конюнктивизъм. То се знае, премълча го.

В това време, видял посетителя си, Джими Янг се спусна пъргаво от дървото и го приветствува радушно:

— Поседнете, докато аз се измия и преоблека!

„Негърът си е негър — помисли си Фред. — Дай му само да се мие и да се пере.“

И се нагласи на стола до масичката пред палатката, откъдето скоро излезе домакинът и седна насреща му.

След няколко общи фрази, с които възпитаните хора прикриват истинските си намерения, Фред опита предпазливо да пристъпи към

целта. С фамилиарния тон, с който се обръщат непознати хора, когато се срещнат далеч от условностите на цивилизацията:

— Е, мистър Янг, за какъв дявол сте се заврели чак тук?

— А вие?

— Моята е по-особена — вдигна рамене Фред. — Нямам друга специалност. Само тук ми предлагат що-годе сносно възнаграждение.

Биологът се усмихна:

— Всеки си има някаква причина.

Фред опита да го предразположи:

— Вкус към примитива? Или атавизъм?

— По-скоро последното. Програмираното живуркане в големия град накрая омръзва. Цивилизацията днес се е насочила към своя абсурд, тя, кажи-речи, се отъждествява, да речем, със зъбна четка, задвижвана от електромотор; или пък мелничка за пипер с батерия. Или нещо още по-безсмислено. Там наистина те обхваща някаква носталгия по някогашното свободно съществуване. Може би атавизъм, както казахте. Не сте ли съгласен, че съвременният град ни принуждава да гаснем в своите комфортни тюрми от цимент, желязо и стъкло, омотани в пластмаси? Съвременните градове — чудовищно нараснали, тровят земята като гнойни циреи.

— Ами смогът? — подкани го умело Фред Хейс.

Джими се хвана лесно на тая подходяща въдица:

— Банално наистина. Днес всеки, който чете вестници, се смята подготвен да изнесе лекция по екология. За жалост — само празни приказки. Всъщност нищо конкретно, никаква смислена препоръка, никакви действия. Никой не е в състояние да конкретизира какво впрочем значи „околна среда“, както не може да си представи как и той самият я замърсява.

Привидно искрено Фред се учуди:

— Че как пък ние с вас я замърсяваме? Сега? Тук?

— Ето как! Навред, където се появи човекът, и природата тутакси се превръща в околна среда. Той се заема веднага да я измени съгласно своите разбирания. Вие например пазите слоновете, затова те, преследвани другаде, пренаселват резервата и унищожават дърветата.

— А какво да правим?

— Франсис Бейкън казва: „Можеш да подчиниш природата само като ти ѝ се подчиниш.“ Човекът взе надмощие над животните с

умението да си прави оръжия. Но този дар може да го смаже, както всяка хипертрофия, както гигантизмът смаза динозаврите. Аз съм убеден в едно — човек не е в състояние да стане господар на природата, защото и той е зависим от нейните закони. Но неин убиец — виж, това може и да стане. А като следствие на това — самоубиец...

Той се усмихна смутено:

— Миналата година за малко щяха да ме пъхнат в лудницата. Защото според тях този, който казва истината, е наистина луд.

— Че какво толкова сте казали?

— Нещо съвсем просто: „Може да си добър патриот, дори светец, но ако изпускаш дима от фабриката си без пречиствател, ти по нищо не се отличаващ качествено от палачите в Освиенцимските газови камери.“ Днес тристата-четирисотин милиона автомобила гълтат толкова кислород, колкото дробовете на цялото човечество.

Фред побърза да се съгласи и тоя път:

— Дори в Африка жертвите от автомобилни катастрофи станаха много повече, отколкото от крокодилите, лъвовете, биволите, змиите — от всички заедно.

И като се засмя, добави:

— Тия, които идват в Африка, се боят от зверовете. Аз — от стомашни разстройства. И от автомобилна катастрофа...

Той прекъсна изречението си на средата. Напреде му се бе изправило едно шимпанзе, привело към него набръчканото си, мумиеподобно лице, от което се вираха две тъжни кестеняви очи — все едно Рицарят на печалния образ.

С високомерен израз на министър то подаде на госта ръка, мека и розова отдолу.

И Фред неволно се поддаде на тая прилика, неволно стана да се ръкува.

В тоя миг Камбо се сети. И заговори с ръце:

„Камбо — забрави — мие.“

После припна върху късите си нозе към окачения за дървото умивалник.

Ловният инспектор не можеше да се опомни от изненадата. Покрай Кейт беше научил езика на глухонемите. И разбрал всичко, неволно се бе отнесъл към шимпанзето като към човек.

Джими побърза да го представи:

— Това е Камбо, най-цивилизованият ми възпитаник. Затова може би ми създава най-много грижи. Не ще да си прави гнездо, не ще да спи в гората...

— Аз също не мога да спя в гнездо — пошегува се Фред.

Биологът се усмихна на шегата:

— И най-интелигентният! Представете си! Миналата нощ прогони лъва, който ни бе споходил, с тракане на газена тенекия. Такава изключителна находчивост — все едно откритието на атомната бомба от човека.

— Изглежда и хитрец — подхвърли Фред.

Вече не му изглеждаше тъй странно да говори като за човек.

— Църквата някога наричала маймуната Фигура Дяболи — продължи Джими. — Дяволски образ! За мнозина шимпанзето, най-близкия ни родственик, изглежда грозно, като карикатура на човек. И това ще бъде вярно, ако схващаме правилно карикатурата — не огрозняване, а подчертаване с деформацията на характерното. В маймуната виждаме подчертани своите качества, които всякак се мъчим да прикрием зад лакировката на етикецията. Не е вярно, че всеки търсел сродна душа. Напротив, привличат се противоположностите. Ей затова може би не обичаме най-близките си роднини сред животните.

Измил и избърсал с окачения до умивалника пешкир ръцете си, Камбо отново се върна при хората.

„Джими — слага — ядене — гост!“ — обясни той с жестове мисълта си.

— Разбира се! — съгласи се Джими. — Ще го поканим на обяд! Хайде да сервираме!

И преди той да стане, Камбо вече застилаше покривката, нареждаше чиниите и приборите.

После погледна към хладилника:

„Сандък — лед — ядене!“ — рече той.

Джими го отвори и извади запазеното от разваляне сварено месо, а Камбо се залови да насипва в паницата на всекиго месо и салата.

След това пусна магнитофона. Чак тогава седна и той.

Отдавна непопадал сред отбрано общество, Фред Хейс се почувствува неловко, когато видя колко умело си служи маймуната с

вилацата и ножа. Впрочем защо не? Щом като първото, което усвояват новобогаташите, е етикецията.

От време на време Джими Янг преставаше да яде, за да разправи на учудения си слушател биографията на Камбо:

— Майка му била отгледана от африканка, а когато отраснала, почнала тя да се грижи за децата на осиновителката си. Майчиният инстинкт на маймуните, както е известно, е пословичен. И там, при хората, се родил Камбо. Едва поотраснал малко, го видяла една американка и го купила. Смятала, че няма да намери по-хубав подарък за глухонемия си син. Попитала само как се казва. Африканката, която не можела да допусне, че маймуна ще има име като човек, отговорила: „Кулукамба“. На местния език — „шимпанзе“. Но на купувачката то ѝ се сторило много дълго; смятала, че е съгласно френския обичай, нещо като „Ана-Мари“ или „Жан-Пиер“, а тя не обичала французите, и запазила само втората част — Камбо.

Заслушано с видимо удоволствие в тоя много пъти слушан разказ, с привидна скромност, наведено над масата, шимпанзето режеше с ножа деликатни парченца месо.

А когато Джими извади от заключеня шкаф бутилка вино, то побърза да я отпуши с тирбушона и наля на тримата до половината на чашите. Доля ги с вода, като на себе си добави съвсем малко, после вдигна своята чаша с красноречив жест за здравица.

И след като всички се чукнаха звънливо, отпи първата глътка. Мясна с устни като професионален дегустатор. И отново посегна да се чука.

Джими продължи прекъснатата история:

— В Америка, край злочестото момче, Камбо научил езика на глухонемите. И сега мога с гордост да заявя, че той е маймуната с най-богат речник. Речник, на който могат да завидят мнозина днешни посетители на дискотеките.

Камбо стоеше мълчалив, отпуснал ножа и вилицата, а погледът му ставаше все по-тъжен.

— Но момчето умряло — продължи Джими. — И ако искате, вярвайте, след смъртта му Камбо за пръв път се напил. Досуц като човек. Тогава родителите на момчето, след като научили за нашите опити, ни предадоха Камбо. И сега една от грижите ми е да го отуча от тоя порок.

Внезапно шимпанзето скочи с писък и се шмугна в клетката си. Погледнал мигновено надолу, Фред видя пропълзялата под масата плюещата кобра. Тръгнала по своите си работи, без да им обръща внимание.

— Известно ли ви е, защо туземците носят амулети от счупено огледало? — запита той.

И без да дочака отговора, обясни:

— Плюещата кобра се цели в окото, което блести. А огледалото блести по-ярко.

Сякаш всички прославени страхотии на Африка, тъй красноречиво описвани от романистите, си бяха дали среща при тая маса.

Чукнал я с пръст, Фред прогони от ръката си една едра муха с особено разположени крила.

— Не се съмнявам, че я познавате. Мухата цеце! Хапала ме е поне хиляди пъти. И още съм здрав.

После прибави:

— Четох във вестника, че трябва да ѝ издигнем паметник. Защото спасява от унищожение цели области. Ако не беше тя, хората щяха да се заселят там, да развъдят добитъка си, който изпотъпква саваната и я превръща в пустиня. Вярно е и това, че повечето от тукашните резервати са обявени за резервати, понеже хората се боят от тая муха. И не щат да разберат, че в тези поля е по-изгодно да се стопанисва дивеч, отколкото обикновеното животновъдство. Тук от един декар може да се получат триста грама месо от домашен добитък, а от дивеча два пъти повече. Пък не само това. Резерватите носят огромни приходи на новите държави. В тая страна например годишният доход от земеделие превишава съвсем малко дохода от туризъм.

Почувствувал се вече доста интимен с госта, Камбо заговори с ръце:

„Друг човек — дава — Камбо — цигара!“

Охо! Фред тозчас отвори табакерата си. После извади запалката.

Шимпанзето протегна ръка към нея.

„Камбо — сам!“

Щракна я, поднесе пламъчето към цигарата, запали и запуши, облегал на стола, като от време на време изпускаше подобно на стар

тютюнджия дима на правилни колелца.

Внезапно, дал знак да го погледнат, заразправя с ръце:

„Нос — там!“

И пипна гърба си.

Понеже гостът не можа да го разбере, захвана друго:

„Онова — червено!“

И посочи една зелена жаба.

Джими се видя принуден да обясни:

— Забавлява ни със смешки, мистър Хейс. Знае, че след ядене е времето на вицовете.

Сега вече Фред избухна в истински смях.

И след известно време, насмял се до насита, той се надигна.

— Пък аз да си ходя! Не ми се ще да замръкна в тая гора!

И наблегна върху „тая“.

— Защо? — погледна го Джими.

Фред се обърна към него, привидно учуден:

— Нима не сте чували?

Домакинът вдигна рамене.

— Не сте чували, че е табу? — повтори Фред.

И при усмивката на Джими додаде:

— Вярно или невярно, не твърдя. Така говорят — че е свещена. Който влезе в нея през нощта, е осъден на смърт.

И понеже насмешливият израз от лицето на домакина му не изчезваше, натърти настойчиво:

— Слушали ли сте за хората-леопарди? Слушали. Добре. Тук е тяхно свърталище. Облечени в леопардови кожи и въоръжени с ножове с три лезвиета като нокти. Затова никой не може да се досети кой е убиецът: истински леопард или човек-леопард.

Небето над главите им забуча.

Фред погледна нагоре:

— Ето я Африка, мистър Янг: отгоре реактивни самолети, отдолу тайни общества, суеверия...

И след като се сбогува сърдечно, се качи на лендровеера. А когато напускате лагера, видя черните носачи, които го изпроводиха с погледи — стори му се със завист.

Изглежда, бе успял да посее семето на смута.

Еднооката, женският крокодил, продължаваше да варди бъдещото си потомство, което очакваше близката си поява на белия свят в гнездото, на дълбочина половин метър под земята. Тя лежеше неподвижно в плитчината, все едно довлечен от теченията дънер, а над повърхността се подаваха само ноздрите ѝ и едното оцеляло око.

Трябваше да ги пази! Защото още отсега безброй опасности ги грозяха. Отделеше ли се даже за минутка, тозчас някой щъркел марабу или хиена, или павиан, или костенурка щеше да ги изрови, за да засити глада си. Това следеше грижливата майка сега — най-опасния враг на яйцата ѝ, варанът, който се криеше в отсрещния шубрак, подаваше глава да провери и отново се дръпваше назад, щом забележеше трепването на окото ѝ.

Ех, имаше си тя и помощник. На метър от подземното ѝ гнездо бе настанила своето гнездо една от птичките, които хората наричат крокодилски стражи. И двете имаха полза от това съседство. Близостта на крокодилското гнездо създаваше сигурност за птичите яйца, а птицата при опасност предупреждаваше с крясък мощната си покровителка, която в останалото време почистваше от паразити.

Еднооката се бе настанила на това място немного отдавна. Какво значение има една година за дълголетие на това влечуго? Но вече го познаваше отлично. Тук бе намерила другаря си, бащата на бъдещите ѝ рожби. Бе го избрала всъщност не заради него самия, заради личното му очарование, въпреки престараването му да я съблазни с могъщия си рев. Харесала бе територията, която той смяташе за своя собственост и която защитаваше до кръв от посегателствата на другите самци. Тези стотина метри от реката и от принадлежащата ѝ брегова ивица даваха възможност да си изкопае подходящо гнездо, за което да няма опасност от заливане при внезапно наводнение.

Другарят ѝ още продължаваше да обикаля из реката и да пъди всеки мярнал се крокодил. А желяещи за имението му — колкото щеш. Само на двеста метра по-нагоре срещу течението върху неудобен за гнездене тинест бряг се припичаха на слънце двадесетина крокодилски ергени, които само дебнеха удобния случай да заграбят чуждото владение, та и те да се обзаведат със семейства. Коя самка ще погледне безимотен самец?

Другите животни, виж, можеха да идват. Защото ако те не идваха до водата, той трябваше да ги гони по сушата. Рибите, раците, жабите, водните змии съвсем не стигаха да заситят глада му. От време на време все му се приискваше по-едра плячка: антилопа, глиган, зебра, та ако му падне — я слонче, я носорогче.

Нагазили в плитчината, сред лотосите и водните лилии, пристъпваха, всеки улисан да си търси препитание, фламинга, чапли, голиати, корморани, лопатарии, гъски, щъркели марабу, ибиси, пеликани. Плуваха змии и костенурки. Подскачаха жаби.

А над тях по брега извишаваха величествени корони акации и разкривени тополии, надничаха кокетно къдраволистни палми дум и смокини, всички омотани от корена до върха с лиани и израсли по чуждите клони готованци, сред които крещяха папагали, гукаха гълъби, писукаха други невидими птички и цикади, чуруликаха маймуни гвенони.

Така е в джунглата — растенията все се стремят нагоре: или върху собствените си корени, или приспособени да живеят в чуждата сянка, или попъззели по гърбовете на други. Не всички могат да се доберат до върховете.

В обраслата с тръстика и папирус плитчина се криеха водни козли и брадавчести глигани, провираха се питони и агами.

Отгоре прелитаха малахитови зимородки и изящни стрелоподобни лястовици, виеха се на облаци пеперуди и комари.

Крокодилът не опитваше да прогони и стария хипопотам Единака, чиито кучешки зъби достигаха дължина повече от метър. Помежду им отдавна се бяха установили отношения на мирно съществуване. За да има съгласие между добри съседи, единият трябва да отстъпва. Отстъпките, ще не ще, правеше крокодилът. Какво друго му оставаше? Зъбите на хипопотама бяха в състояние да го пробият цял с едно само хрусване.

Остарял беше Единака, отдавна зарязан от харема си, ала не изоставяше своето владение, което съвпаднаше горе-долу с владението на чудовищното влечуго. Гонеше в жестоки битки всеки дръзнал да му го оспори младок.

Той се бе потопил във водата на двадесетина метра от Еднооката, като отгоре се подаваха само ноздрите, очите и ушите му. Душеше, гледаше, слухтеше. През деня отбягваше да стои на слънце, за да не

прегори нежната му кожа въпреки защитата на отделяната от специалните му жлези червена слюз — все едно кървава пот.

Хипопотамът трепна. Ала тозчас се успокои. Оказаха се биволи — десетина глави, дошли хем на водопой, хем да се повъргалат в тинята. Единака не помисли да им пречи — живееше в разбирателство и с тях.

Те нагазиха в калта и след като се оваляха добре, отпуснаха преживящи глави. Само едно немирно малаче отказваше да почива, а все се въртеше край брега, подскачаше смешно-громаво, опитваше на вкус проскубаните треви. Майка му, старата биволица с чисто бяло петно над окоето — знак, по който с пълно основание можеха да я кръстят Бялата Вежда, — измучаваше неспокойно подире му, но постепенно и тя притихна, отдаде се на блаженството от уталожения сърбеж, причиняван от впитите в кожата ѝ кърлежи.

На брега се появи женски носорог с детето си. Единака я позна — Безухата. Не знаеше само по какъв начин се бе лишила от ушите си. Тя обаче никога нямаше да забрави това си премеждие, макар че все още не си бе обяснила защо ѝ ги бяха отрязали. Отде можеше да допусне, че така местните хора задоволяваха чувството си за важност. Оня туземец тогава трябваше да демонстрира безподобна смелост. Затова я бе издебнал, докато спеше. А сънят на носорога е пословично дълбок. Човекът се бе метнал на гърба ѝ и с два светкавични удара на ножа бе отрязал ушите ѝ, след което бе хукнал презглава да бяга с двата трофея в ръце. А клетата жертва, вече безуха, при това наследствено късогледа, не бе успяла дори да разбере кой бе извършил това покушение и къде се бе дянал след това...

Озъртайки се тревожно наоколо, тя пристъпи към водопоя, следвана от малкото си, което се притискаше до корема ѝ, смутено от близостта на реката и от многобройното ѝ население.

Не усетиха готвеното нападение и сновящите по гърбовете им черноклюности птици буфагуси. Нали затуй ги търпят носорозите, нали затуй ги гощават с личинки на щръклици, с кърлежи и пиявици — да ги предупреждават с крясък при явила се заплаха.

Ала павианите не изглеждаха тъй опасни за зорките птици, които не проумяваха на какво се дължи тая им враждебност. Без да обърнат внимание на маймунския обход, буфагусите продължиха да подскачат по набръчканата носорожка кожа, докато маймуните, вече изоставили

походния си строй, се прегрупираха за атака. Водачът им, огромен мъжкар с грозно озъбена уста, озъртащ се със зъл поглед, готов всеки миг да пусне в действие спрямо непокорниците яките си юмруци и острите си зъби, издаде някаква кратка, почти безшумна заповед. И стадото тозчас притихна. Млъкнаха дори заловените за майчините кореми бебета. Неусетно, като настъпващи във верига войници, павианите достигнаха стръмния земен откос на брега точно над утоляващите жаждата си носорози.

Еднооката крокодилка и хипопотамът видяха това. Ала не се намесиха, не ги засягаше. Знаеха, ако павиани притихнат и се държат прилично, значи като истински хулигани зад доброто си държане замислят нещо недобро. И все като истински хулигани си правят жестоки шеги само в пълна безопасност, при това винаги в многолюдна тълпа.

Изведнаж с вой и рев маймуните почнаха да замерват с камъни изненаданите си жертви. Безухата подскочи от уплаха, залута се напред-назад, засуети се, съвсем обърквана от каменната градушка.

Най-сетне успя да се ориентира откъде идва предизвикателството. И в тремав галоп се втурна нагоре по утъпканата хипопотамска пътека, в гнева забравила детето си, което изостана зад нея.

Когато тя се изкачи на брега, Злия, павианският вожд, издаде нова заповед и цялата шайка за миг се озова на клоните със самодоволно хихикане от пълния успех на шегата. Така си е. Шегобиец е този, който умее да поставя другите в неудобно положение.

И докато разгневената майка пръхтеше отдолу, безсилна да открие враговете, едно пъстро черно-жълто тяло връхлетя върху изостаналото носорогче. Свали го на земята.

Не успя да го убие. Дочула отчаяния писък, Безухата мигом се въртна назад като срината канара от тревожна ярост.

Пантерата не я изчака. Изостави плячката си и с един скок се метна на най-близкото дърво. Безухата тоя път въобще не опита да я преследва. Изглежда, съобразила бе колко неблагоприятно е да изоставя детето в гневните си пристъпи. Тя го подтикна леко с муцуна и го поведе обратно по-далеч от водопоя, от хищниците и от издевателствата на павианите.

Най-уязвими са малките: и на дребните животни, и на едрите. Слаби, неопитни. Едва Безухата бе спасила своето дете, ето че друго попадна в смъртна опасност. Непослушното малаче на Бялата Вежда, без да подозира нищо лошо, подскачайки по брега, наближи крокодилското гнездо. И преди да разбере какво става, усети как някаква зъбата уста захапа муцуната му, после с непреодолима сила го повлече към дълбокото. Така обезсилено, то не можа дори да измучи за помощ.

Когато най-сетне биволицата разбра бедата, вече беше много късно. Тя скочи мигновено на нозе и се втурна срещу врага. Ако беше на сушата, победата може би щеше да бъде на нейна страна. Но във водата, която притъпяваше ударите на рогата ѝ, клетата майка се оказа съвсем безсилна. Еднооката, вперила в нея безразличния поглед на единственото си око, уверено отмъкваше жертвата си навътре.

И ето — и жертва, и похитител, изчезнаха под повърхността. Бялата Вежда видя как срещу нея се носи друго бронирано чудовище — мъжкия крокодил. Убедена напълно, че вече няма никаква надежда, тя се обърна назад и излезе унило на брега, където пръхтяха възбудени другарките ѝ, пред които размахваше гневно рогата глава старият бик.

Не само разтревожен, потресен, че не бе го опазил, той поведе стадото си към гората, по-далеч от опасната вода. Знаеше, няма смисъл да чакат. Този, когото крокодил е завлякъл към дъното, никога вече не се връща на брега.

Ала Единака не мислеше така. Кой знае какво стана в огромната му глава, подобна на кожен сандък. Дали се събуди сходен спомен от миналото, когато и той властвуваше тук сред самки и деца, а зъбатите

влечуги все опитваха да откъснат някое малко; или го подтикна друго чувство — някаква необяснима нежност и жал към нещастните биволи? Какво знаят хората за чувствата, за добротата и злобата в останалите твари по земята? Навярно и той не би могъл да отговори смислено на този въпрос. Само се поддаде на порива си. Потъна на часа и като подводница се насочи към Еднооката, която продължаваше да притиска към дъното жертвата си.

Разбрала кой иде, давайки си ясна сметка за мощта на огромните му челюсти, тя пусна плячката си и побягна. Хипопотамът, поел полумъртвото малаче върху главата си, го отнесе на брега. Изтика го на сушата и там започна да ближе страшните рани от крокодилските зъби.

Не помогна. То вече бе мъртво. Преди Единака, който продължаваше напразните си опити да го съживи, го усетиха дежурещите в небето лешояди. И само след минути накацаха по крайбрежието. Орли и щъркели марабу, едните — дръзки и нетърпеливи, другите — спокойно изчакващи реда си отстрани като претръпнали гробари, убедени, че без тях не завършва никой житейски път.

Единака най-сетне проумя какво бе станало. Ала все не искаше да го признае. Надигна се, та връхлетя срещу прокрадващите се лешояди, които отскочиха с разперени крила и недоволен грач, но тозчас се подготвиха за ново настъпление.

Кой знае по какъв начин, може би проследили стремглавото прилитане на лешояди, на брега изскочиха със зловец кикот осем хиени, прегърбени, със спуснати задници.

Водеше ги стара самка с разкъсана долна уста, едра и властна. Без да се колебае, убедена в правото си първа да подхваща всяко пиршество, тя се втурна напред, ала трябваше тозчас да отскочи с вой, избягнала на косъм щракналите зад врата ѝ хипопотамски челюсти.

Сцепената Устна беше достатъчно съобразителна да прецени, че засега се налага да изчака.

И тя приседна на няколко крачки от разгневения пазач, който продължаваше безсмислено да охранява чуждото трупче — повече от старческа упоритост и вродена омраза към любителите на мърша, с неосъзнатото предчувствие, че някой ден и той ще завърши дните си в техните ненаситни човки и зъби.

Сцепената Устна умееше да чака.

И щеше да изчака...

Камбо не мъкнеше газената тенекия случайно. Имаше си нещо наум. Свикнал с градския уют с всичките му удобства, съвсем не му беше приятно да се катери по неравните, уплетени с лиани клонаци, при това обрасли с хлъзгав мъх, с орхидеи и дървесни папрати, които гъмжаха от змии, gekони и хамелеони. А за него, както за всичките му близки и далечни родственици, всяко влечуго вдъхва мистичен ужас.

Наоколо се ширеше всеобхватната джунгла — отгоре, отдолу, отстрани. Замайващ хаос от клони, от цветове и живи твари, зловеща амалгама от живот и смърт, между които трудно се открива преход. Океан от листа. И все пак, като истински океан, не съвсем еднакъв. Дори в своята боязън пред непознатото Камбо откриваше, че все има някакви различия. Една е джунглата в крайнината, друга — във вътрешността. Една — отгоре, огряна от слънцето, друга — долу, където не прониква слънчев лъч. Етажите на сградите, в които бе живял, не се различават така, както етажите в гората.

Най-отгоре, където достигаха върхарите на растителните гиганти и където Камбо не дръзваше да се изкатери, защото му се виждаше толкова високо, колкото от самолет, всичко беше обляно в ослепителна светлина. Дървета цъфтяха, цъфтяха епифити, цъфтяха лиани. Пърхаха дребни птички и огромни пеперуди. Бръмчаха рояци оси и пчели. Кукаха кукувици, гукаха гълъби.

Малко по-надолу ослепителните блясъци на гланцираните листа неусетно помръкваха и на тяхно място избликваше някакъв зеленикав здрач, забулил короните на по-ниските дървета и палмите. Нямаше толкова птици, нямаше толкова пеперуди. Във всяко разклонение, на всяка хоризонтална вейка растяха гигантски лишеи, подобни на зелки. Ухаеха неправдоподобни по форми и разцветки орхидеи. По обсипаните с мъхове и плауни клони подскачаха плашливи опашати маймуни мангобеи и коLOBуси, които се стрелваха в лудо бягство, щом зърнеха приближаването на шимпанзето. Знаеха клетите, че сродниците му не се гнусят от тяхното месо.

Още по-надолу, току под пътя на Камбо, в зеления сумрак се провиждаха само дънери, едни тънки, други — огромни като минарета, уплетени във фантастична мрежа от стъбла на лиани — всичко отрупано с едър и мек като губер сивозелен мъх, сред който се подаваха разноцветни гъби. Тук беше царството на кълвачите, които

можеха необезпокоявано да си барабанят по прогризаните дънери в търсене на тлъсти личинки.

А най-отдолу, върху дъното на този листен океан, край дъсковидните опори на дървесните великани и хаотичните стобори от въздушни корени, лежеше еднометров слой опадала шума и прецъфтели цветове. Той прикриваше стърчащите камъни, падналите дънери и мръсните локви, в които дебнеха крокодили, змии и пиявици. Затова Камбо не смееше дори да си помисли какво би сторил, ако попаднеше там.

Наистина страшна гора! Все по-страшна. Не като парка в института, където се бяха учили да „говорят“ другарите му.

Навярно той не би се решил да тръгне сам през нея, при цялата ѝ зловеща заплашителност, предпочел да си остане край Джими, който беше винаги внимателен и грижовен, който му осигуряваше вкусна храна и спокоен сън, ако нещо не го примамваше подир „говорещите“ маймуни. Нещо ненапълно осъзнато, но непреодолимо. Ако му беше известна легендарната причина за Троянската война, ако беше чувал френското правило „Шерше ла фам“, Камбо не би се учудил защо и той толкова настойчиво въпреки явното странене на сродниците му, въпреки всички унижения, на които го подхвърляха, се стремеше към тях.

А не би трябвало. Защото там пак щеше да срещне омразния Бо-Бо, който бе взел надмощие в групата още в института, преди да дойдат тук, и продължаваше да държи в подчинение всички други, а Камбо направо тероризираше — само дебнеше случай да скочи насреща му, да се зъби, да крещи, да мята счупени клони. А понякога и да връхлита за бой.

Но вече нямаше! Камбо бе решил, най-сетне щеше да сложи край на оскърбленията! Там, в същата група, се намираше и Шими, прелестната самка, лекомислената и закачлива Шими, която непрекъснато изпълваше мисълта му. Пък и не само тя — имаше и други не по-малко привлекателни и желани. Заради тях, главно заради Шими, Камбо бе предприел това ново пътешествие. Само че не както преди — за да получи нов показ на незачитане и враждебност. Тоя път — с ясен план за действие, тоя път — уверен в успеха си.

Той притичваше изправен по обраслите с лишеи и мъх клони, вдигнал с дългите си ръце газената тенекия като цирков въжеиграч,

катереше се по отвесните стъбла, подскачаше от дърво на дърво. Все по-бързо, все по-нетърпеливо.

И се метна встрани. За малко да пропадне в зелената бездна. Увиснали с главите надолу, окачени за отсрещните клони, пред лицето му се разхвърчаха огромни прилепи, летящи кучета, засъскаха ядно като змии, че бе нарушил дневния им сън.

Едва изчакал да се махнат, Камбо продължи пътя си.

И отново ужас!

По съседната лиана се изсули плюеща кобра, но за негово щастие не успя да се задържи, а се плъосна на по-долния клон. С вик на ужас той се застоя на място. И вече замисляше да се връща, когато усети прокрадващата се подире му пъстра сянка.

Пантерата!

Нямаше място за колебания. Добило десеторни сили, шимпанзето полетя напред, забравило недостатъчната си опитност, забравило страха от височината.

Скок — скок! От клон на клон! Сякаш му пораснаха крила. Като летящите кучета.

Ала не изтърва тенекията. Прихващайки я ту с ръка, ту с крак, продължи да я носи със себе си.

И ето, гората просветля. Не след дълго свърши над блесналата долу река, в която се подаваха лъсналите като бакър гърбове на хипопотами сред водните лилии и папируса, сред тръстиката и сините островчета воден хиацинт.

Върху отсрещния бряг се припичаха на слънце безимотните крокодили, зад които изчакваха търпеливо да се промъкнат до водата стадо мрачни биволи и цяла рота павиани.

Понеже окрайнината на гората е тъй гъсто обрасла, че образува почти непроходима ограда, за да стигнат до водопоя, животните трябва да се провират през поддържани от много поколения насам зелени проходи, подобни на подлезите, през които Камбо бе минавал в човешките градове.

Тогава видя „говорещите“ шимпанзета, насядали по клоните на гигантския фикус. Кръвта нахлу в главата му. Шими, неговата Шими, приведена грижовно, претърсваше с пъргави пръсти козината на ненавистния Бо-Бо, който ѝ бе подложил гърба си с блажена усмивка.

Камбо приближи, настани се на съседен клон. Разтреперан от вълнение. И от ревност. И от неувереност в успеха.

Ала нямаше да отстъпи!

И заговори, с ръце:

„Шими — стига — пощи — Бо-Бо!“

Никой не му обърна внимание. Навярно не го бяха видели, навярно пречеше шумата.

Той се премести, застана насреща им. И повтори:

„Шими — стига!“

С презрителна гримаса Бо-Бо обърна към него гръб, а Шими запретьрса кожата му още по-усърдно.

Камбо се почеса по оплешивялото теме.

Какво трябваше да стори?

Тогава съгледа дошлите на водопоя слонове, които, нагазили в плитчината, пръхтяха и се обливаха през хоботи с вода като душове. Облазилите ги бели чапли и личинкояди отлитаха за малко, докато по гърбовете на гигантите плискаха водните струи, после отново пристигаха да продължат започнатото занимание — да доочистят грапавите кожи от досадните паразити, които нито водните, нито прашните бани можеха да отстранят.

Сплели хоботи, две слоници сякаш клюкарствуваха, както си шушукат на ухо добри съседки.

Последен слезе на брега старият sameц, чийто хобот беше захапала еднооката крокодилка. Раните се бяха подлютили от мръсните й зъби, тъканта се бе подула и запушила носните канали. Клетото животно дишаше тежко през уста. Измъчено. Раздразнено. Озлобено.

Една слоница с малко дете, която заради изгърбената си стойка в очите на всички минаваше за „Гърбавата“, щом го видя, престана да си прави тоалета, а се запъти към него да го приветствува. Приведена като в поклон, тя обви с хобот хобота му. И ако при хората и маймуните има ръкостискане, то този жест при слоните би трябвало да бъде наречен с пълно основание „хоботисване“. Друг път тази изява на почит може би щеше да му се понрави. Тоя път болката от докоснатите рани го накара да трепне рязко. Да изръмжи. И слоницата, смутена, отстъпи назад. Побърза на часа да изрази пълното си покорство и извинение — на лапа с уста края на хобота си и заклати смутено глава.

Старият слон явно не можеше да търпи никого. Той направи крачка напред, поспря се, свърна встрани. Посегна да почеше хобот в едно изкривено стъбло — в напразен опит да поуталожи тупащата болка.

И нали носът му бе запушен с гной, не успя да долови миризмата на човека, който бе пипал вейките наоколо.

В следния миг стъблото се изправи рязко и окачената за него телена примка стегна болния хобот. Слонът отскочи назад с неподозирана лекота, но, усетил впиването на яката жица в плътта си, спря. Дори пристъпи пак напред, та да се отпусне жестокия възел, а той в това време да размисли.

Камбо не го погледна повече. Нито го засягаше, нито познаваше коварните капани на браконьерите. Имаше си свои грижи.

А Бо-Бо все се правеше, че не го вижда, че не забелязва знаците и предизвикателствата, които му се отправят. И Камбо, без да си даде сметка, убеден в безполезността на своя мълчалив език, ядосан изкрещя.

Чак тогава Бо-Бо обърна към него святкащи от злоба очи.

„Камбо — смел!“ — заразпря с ръце Камбо.

Съперникът му отвърна пренебрежително:

„Камбо — страх!“

Новодошлият повтори с още по-красноречив жест:

„Камбо — смел! Камбо — смел!“

Бо-Бо отстрани с ръка Шими, която поглеждаше ту единия, ту другия, явно поласкана, че кавгата, а, дай боже, и предстоящото сбиване са заради нея.

„Камбо — човек — глупав! — рече той. — Не — може — прави — гнездо!“

Засегнат така пред жадуваната самка, Камбо подхвърли отдавна обмисляната обида, разчитащ най-много на нейното въздействие:

„Бо-Бо — мръсно — цукало!“

Пред това оскърбление оня занемя. Стоя така няколко секунди. После побесня. Той, вождът, пред когото трепереха всички — и самци, и самки, — да понесе това!

Изправи се, хвана се с две ръце за клона, разтърси го, започна да се друса със страшна сила, да вие, да крещи, забравил напълно

научения при хората език, превърнал се отново в див обитател на джунглата.

Камбо стоеше и го гледаше втренчено. Дръзко. И тоя поглед все повече и повече вбесяваше Бо-Бо.

Накрай той не издържа. С рев се нахвърли върху нахалния предизвикател, който опитваше да урони престижа му. Не толкова пред самците — повече пред самките.

Тоя миг беше чакал Камбо. Замахнал изненадващо с газената тенекия, той я прасна в клона, за който се бе заловил. Удари повторно. Потрети. Задумка настървено. Гората заехтя от дивата му канонада.

Нали за това бе мъкнал чак дотук странното си оръжие, което веднъж бе доказало могъществото си срещу лъва? Защо да не го докажеше и сега срещу някакво си шимпанзе?

Бо-Бо наистина не устоя. Спря с разперени ръце и зяпнала уста. Изръмжа нещо, което не се чу в оглушителната шумотевица. После вдигна ръце, та запуши ушите си, и крачка по крачка взе да отстъпва назад.

Тогава Камбо погледна надолу. Горските животни не се плашат от обичайните шумове: от трясъка на падащите дървета, от лъвския рев, от гръмотевицата. Плаши ги непознатото: било то животно, предмет или звук.

Слоновете се мятаха в ужас с вирнати хоботи ту на една, ту на друга страна, а старият мъжкар се дърпаше обезумял надире, възпиран от опримчилия хобота му железен възел.

Това беше слонска сила. И слонски ужас. Сякаш не изграден от стоманени мускули, а като крехка гума загнойсалият хобот се прекъсна през средата. И загубил опора, слонът се срина назад. Но тозчас скочи пак на нозе объркан, замаян. От раната бликна на пулсиращи тласъци алена кръв.

Другите се струпаха край него, засуетиха се. Старият само пристъпваше напред-назад, олюлявайки се, почваше да залита като пиян.

Тогава Гърбавата и другарката ѝ застанаха от двете му страни да го подкрепят, както войници изнасят от полесражението ранения си другар.

Кръвоизливът не спираше. А осакатеният слон не знаеше какво да предприеме. Всъщност знаеше, само дето не можеше да си помогне

сам. Хоботът е подобен на ръка. За жалост единствена ръка. И така повредена, все едно беше станал безрък.

Старата опитна слоница, водачката, първа се досети. Откъсна няколко едри листа, сдъвка ги, после ги натисна върху раната, замаза я и с кал. Съзнаващ, че това е всъщност помощ, раненият не трепна. Издържа непоносимата болка. Сякаш си даваше сметка, че без целебните листа щеше да загине от загуба на кръв.

А горе Камбо ликуваше. Дори не си даваше сметка какво страдание бе причинил. Злото най-често е несъзнателно.

Той пристъпваше бавно, важно, с триумфираща крачка към слисаните си сродници, вдигнал високо над главата си вълшебната тенекия, и тържествуваше при вида на техните тръпнещо-смирени пози. Ту към един, ту към друг. И всеки от тях бързаше да сведе поглед и да се допре страхопочитателно до ръката му.

Единствен Бо-Бо все още отказваше да се признае напълно победен. Единствен той от самците не дойде да изкаже покорството си, а побягна нанякъде в джунглата, като се провикваше заканително, ала вече някак неуверено, отдалеч.

За Шими обаче дуелът беше завършил. И то с пълна победа за Камбо. Самките обичат победителите — дали с юмруци, дали с рога, или с газени тенекии, само да са победители.

Тя притича угоднически напред, докосна с устни ръката му и заговори. Първа от всички си бе възвърнала способността да си служи с езика, на който я бяха учили хората:

„Камбо — умен — смел! Много — умен — смел!“

И се залови най-усърдно да претърсва козината му, която той привидно великодушно, всъщност с неописуема наслада ѝ предостави.

Джими Янг тая заран се събуди от липсата на обичайната сутрешна глъчка. Той отметна москитната мрежа, облече се набързо, като не забрави да изтръска дрехите и обувките си, да не би да се е сврял вътре някой скорпион, и тозчас видя Камбо, който се бе навел над сандъка с напитките, улисан да изкърти с железен лост заключения капак.

Още преди той да извика, шимпанзето захвърли лоста и се търкулна на земята със сърцераздирателен писък, като криеше с длани главата си. За разлика от хората маймуните съзнават своите лоши постъпки. Готов беше да понесе наказанието си. За него Джими представляваше нещо като „старша маймуна“, тъй като той единствен от цялата група имаше право да се ползува от пръчката, наричана от него „педагогията“.

Тоя път биологът не я употреби, само издърпа ухото на пакостника.

— Ей, касоразбивач! Друг път да не си посмял!

Усетил, че днес му се е разминало твърде леко, Камбо скочи на крака и изръмжа нещо като „нам-нам!“

А Джими не се съмняваше. Това навярно представляваше зачатъкът на човешката реч. Подобни звуци издават и горилите, когато се хранят. На езика суахили „нияма“ означава месо, а „ням-ням“ — човекоядец. На древногръцки глаголът „ям“ е „нама“, а на съвременния български — направо „ям“. На датски „намнам“ е лакома мръвка. Дарвин смятал, че детето му е изобретило думичката „мам“ за ядене. А всъщност всички деца, преди да проговорят, с подобни звуци изявяват глада си.

Джими му се сопна:

— Яденето не е в сандъка, мошенико!

Тогава Камбо започна да обяснява с ръце:

„Камбо — търси — бонбон — вода.“

Ала човекът знаеше, знаеше го добре и шимпанзето, че в тоя сандък няма кока-кола. Хитрецът опитваше да лъже — явен признак за очовечаването му.

Джими му се закани с пръст:

— На мен такива не минават!

А не можеше да гледа на него като на животно. Тъкмо сега повече му приличаше на стар пияница, маскиран като шимпанзе, от

чиято маска надничаха напълно човешки хитри очи.

Камбо обеща на часа:

„Няма — вече!“

После се спусна напред и се залови най-усърдно да пощи панталоните му. Дрехите в случая щяха да заместят липсващата козина.

Джими скоро разбра какво бе станало. Прислужниците му го бяха изоставили. Прибрали палатката и вещите си, а навярно отмъкнали и част от неговите вещи, преди да офейкат.

Той не се двоуми дълго. Трябваше да ги настигне веднага и да ги върне обратно: с обещания ли, със заплахи ли — но да ги върне. Иначе сам в тоя пущинак не би успял да завърши както трябва започнатата работа.

Не им се сърдеше, напротив, опитваше да разбере подбудите им. Какво би направил той на тяхно място. И все се спираше на страха. Не страх от зверовете — със зверове те бяха свикнали от детинство, — ужасяваше ги другото, свръхестественото.

Може би бяха чули думите на ловния инспектор за хората-леопарди. И не бяха устояли, малцина като тях биха устояли. Не допускаше само, че в случая те бягаха от него самия, когото смятаха, както им бе подметнал Фред Хейс, за опасен вещер, човек-маймуна.

Той притича към лендровеера. Хвана волана и запали. После подкара надолу покрай реката. Беглеците не можеха да изберат друг път. Нямаше какво да дирят навътре в джунглата. Щяха да поемат натам, откъдето бяха дошли.

Цялата околност се мержелееше, забулена в утринната мъгла, която се зараждаше пред очите му, сякаш извираше от зловещи фумароли, и придаваше на всичко призрачен, тайнствен вид. Върховете на дърветата изчезваха, разтворени в сивото небе. В струите на изпаренията светът се люлееше, както в морските дълбини. Сякаш беше водолаз, който плуваше сред исполински сиви водорасли и безцветни корали.

Шофьорът натисна рязко спирачките, понеже колона сухоземни розови крабове прекосяваше пътя му. При това спиране Камбо политна напред и се удари в гърба му.

Джими се извърна недоволен, готов да го изхвърли на часа от колата. Не беше тръгнал на разходка, затова съвсем не възнамеряваше

да забавлява шимпанзето си.

— Кой ти позволи да се качиш?

Но омекна, видял изразителната мимика на лицето му, на която би завидял и Луи дьо Фюнес.

„Камбо — иска — вози! — примоли се маймуната. — Много — много!“

И Джими пак склони. Знаеше колко обичаше да се разхожда с автомобил възпитаникът му. Луд по автомобилите! Та и с тая си слабост не се отличавахе от безкосместите си братовчеди.

— Добре! — съгласи се той.

И Камбо тозчас се прехвърли на предната седалка. Отпусна се, зае небрежно високомерната стойка, присъща на всички, щом седнат в автомобила.

Джими видя газената тенекия, която Камбо бе натоварил в колата. Пресегна се, грабна я и я запокити с все сила в блатото, покрай което минаваха.

— Стига с тая дрънкалка! — смъра го той.

Отде можеше да знае какво съдбовно значение имаше тая започваща да ръждява тенекия за самочувствието, за щастиято, за цялото бъдеще на Камбо.

Шимпанзето го изглежда разколебано, виновно-смутено, сви се злобно и подметна с ръце:

„Джими — муха!“

Това беше една от обидите, които си позволяваше спрямо „старшата маймуна“.

Човекът се усмихна, после натисна газта. Трябваше да настигне бегълците! Иначе животът му щеше да се усложни. С опасност дори да не довърши експеримента си. А беше длъжен да го довърши. Да се увери дали „говорещите“ маймуни щяха да запазят и в джунглата наученото. И най-важното, ако не го забравеха — щеше ли то да се окаже лост за бъдещата им еволюция. Щеше ли да ги постави по пътя на някакъв нов животински „сапиенс“.

Днес шимпанзетата, като много други видове, са обречени на изчезване. Както бе изчезнала напълно зебрата-квага, която бурите избивали само за да правят от кожата ѝ мехове. И понеже квагите били толкова многочислени, че оловото за патроните не стигало, бурите изрязвали куршумите от убитите животни, за да зареждат отново

пушките си. Както би могъл да изчезне и носорогът, та и крокодилът, който бива изстребван само заради дамските чанти и обувки. Че как да не ги избиват, щом един крокодилов ловец е в състояние да си докарва стотици хиляди долари годишно?

Африка, континентът, който в представите на повечето хора е царство на дивите животни, вече остава без животни. Освен в резерватите. Джими си спомняше с какво неудържимо любопитство африканците напиреха да гледат питомците му, когато ги разтоварваха от парахода. Не бяха виждали нито шимпанзе, още по-малко горила, дори лъв не бяха виждали освен на кино.

Всяка година от лицето на земята изчезва поне един вид бозайник. Някой беше казал: „Унищожаването на който и да е вид — това е углавно престъпление, все едно унищожаване на неповторим културен паметник, като картина на Рембранд или Акропола.“

А според Джими то представляваше още по-тежко престъпление. Защото и картината, и Акрополът са дело на човек, все могат да бъдат реставрирани. Но веднъж изчезналият животински или растителен вид никога не може да се реставрира. Загубен е безвъзвратно.

Влажната джунгла неусетно се разреди, листният покрив се накъса. Даракът на слънчевите лъчи разчепка мъглата на дрипави повлекла. И кръгзорът се разшири. Но все още не съвсем ясен, все още замътен като мираж. Стана по-леко за дишане. В гората кислородът все не достига за непривикналия. Причинява своеобразен хроничен задух.

А сега дробовете не смогваха да се наситят със свежия полъх на саваната, която още не се виждаше, но се предчувствуваше по светлината, по ароматите, по промяната на растителността. Все по-често се срещаха акации, тамаринди, огромни сейби, борасови палми, а между стъблата им вместо изчезналите плауни и мъхове — саванни треви: просо, сорго, слонска трева.

Внезапно Джими спря колата, съгледал нещо странно под близкия храст. Той вдигна бинокъла да разгледа по-добре. Не се бе излъгал. Железен капан държеше задния крак на едро хиеново куче.

Тия зверове са най-зловещите герои в романите за Африка, представяни като ненаситни чудовища, които се носят в луд бяг и сеят ужас и смърт по пътя си. И ако това беше вярно, вече не би трябвало да е останало живо същество на земята.

Едно от най-главните обвинения срещу тях е начинът им на ловуване. Защото разкъсват жертвата си още жива, както хиените и чакалите, без да я убиват преди това, както лъвовете, пантерите и гепардите. Джими от своя страна никога не бе могъл да приеме втория начин за по-хуманен. Убийството си е убийство — безразлично дали със сатър, с куршум или електрически стол. При това лъвът души дълго жертвата си, десетина и повече минути, а кучетата я разкъсват за две минути. Кое впрочем е по-безсърдечно?

Джими си имаше свое мнение. Знаеше много за тях, срещал се бе и друг път с тях. Наистина, когато кучетата си набележат жертвата, те я преследват до победа. Ала не бе срещал какво да е съобщение за нападение върху човек.

Вече се тъкмеше да слезе от колата, за да се приближи до мъчително скимтящия пленник, когато забеляза още едно куче. То също бе видяло лендровера. Въпреки това не се бе отказало от намерението си. Прокрадваше се на прибежки към злочестия си съплеменник. И спря на две крачки от него.

Хванатото в капана животно тозчас приклепна, сниши се, заскимтя умолително.

И новодошлото направи това, което Джими най-малко би очаквал. Присви се и то и в следния миг повърна къс месо, което пленникът, явно прегладнял, изгълта на часа.

Точно така вълчите родители изхранват малките си. Така — и чакалите. И хиеновите кучета.

Но както видя с очите си — не само собствените си деца, а и други. Навярно роднини, приятели. От същата глутница. Когато са изпаднали в беда.

Джими все повече се убеждаваше в това. Животът не е само борба, само антагонизъм. Не са прави римляните. Вълкът не е вълк за вълците. Животът в същото време е и взаимопомощ. Алтруизмът не е привилегия за хората. Както всички човешки качества, и той води начало от поведението на животните. Наследство от животинските ни прадеди, безспорно при нас осмислен по-дълбоко, доведен до по-висша степен. Защото е не само благороден, изобретен от човека, както много други негови етични норми, а напълно целесъобразен. В борбата за съществуване имат по-големи изгледи да оцелеят и да преуспеят тия животински видове, чиито инстинкти или това, което учените разбират

под термина „инстинкти“, са насочени не само към самозащита, но и към защита на потомството и на другите членове в техните общества.

Алтруизмът — колкото парадоксално да звучи, — това е в крайна сметка най-висшата форма на егоизма. Помогни, за да ти помогнат! Математически ясно. Ако откликнеш на сто души, когато са в беда и животът им зависи от твоята поддръжка, нека деветдесет и деветте да се окажат неблагодарници, достатъчно е само един да не забрави какво си сторил за него, за да се отплати с лихвите твойт алтруизъм.

Джими се отправи към кучетата, напълно убеден какво му предстои. Подире му тръгна и Камбо. Но нали не можеше да бърза по земята, както него, за да запази по-добре равновесие, вдигна по маймунски дългите си ръце над главата.

Само че преди да го настигне, видя свития под съседната сикомора питон, отдалеч наподобил захвърлена автомобилна гума.

В следния миг гумата оживя и като изстреляно копие се метна върху човека.

Джими се оказа по-пъргав. И макар че тежкото тяло го свали с тласъка си на земята, той успя да го хване за шията. И стисна с всички сили. Знаеше, додето не ухапе, змията не се увива около плячката си, не започва да я души.

Трябваше да държи тая глава, да не я изтърве нито за секунда! Да държи по-далеч от себе си и святкащите в злоба черни очи!

Двамата се премятаха из тревата, човекът ругаеше, питонът съскаше, но никой не се отказваше от борбата.

Целта на Джими беше да удуши противника си. Но това се оказа не тъй лесно, както му го бяха разправяли.

Какво трябваше да стори тогава?

И се сети — пулверизаторът!

Но пулверизаторът се намираще в колата. Как да го поиска от маймуната? Нали ръцете му бяха заети да стискат гъвкавото като гума туловище?

Нямаше друг изход. И той изкрещя:

— Камбо, пулверизаторът!

И дообясни образно:

— Пулверизаторът! Пуф-пуф!

Отскочил светкавично на дървото при внезапната атака, Камбо се почеса в недоумение по темето. После подскочи на клона:

— Ъх, ъх!

Спусна се на земята и побягна към лендровера, вече на четири крака. Сега бързаше, нямаше защо да се преструва на човек.

И само след минута се завърна. Носеше го. Ала не смееше да се приближи до бойците, да го подаде. Змията, и то толкова чудовище, му вдъхваше ужас.

Все пак се досети. Притича още няколко крачки, остави апарата на земята и тозчас се метна на дървото.

На Джими оставаше само да го достигне. И той прибягна към нова тактика. Започна да се премята нататък ведно с лудо извъртащия се в ръцете му противник.

Ето, наближи!

Сега предстоеше най-опасното. Да удържи змийската шия с една ръка, за да се пресегне с другата.

И успя. Види се, изморил бе влечугото, душил го толкова дълго. Грабна пулверизатора и насочи наркотичната му струя право в раззинатата съскаща уста.

Не след дълго доскоро пъргавото като пружина каучуково твърдо тяло се отпусна безпомощно сред тревата.

Задъханият победител се изправи залитащ на крака. Пое дълбоко дъх, оправя дрехите си и се запъти пак към капана с кучето.

Толкова рядко питон напада човек. Защото не го смята своя обичайна плячка. Не беше без причина. И погледнал към сикомората, Джими разбра каква беше тая причина — куп змийски яйца. Не беше нужно друго обяснение, това стигаше. Питонът „мътеше“ яйцата си, като в същото време ги защитаваеше яростно. И беше в пълното си право.

Щом го видя, плененото куче изръмжа злобно, а благодетелят му, също озъбен, отскочи, та се скри зад съседния шубрак.

Настигнал приятеля си, Камбо заразправя възбудено с ръце:

„Куче — плача!“

Това значеше, че му е мъчно за кучето.

— Защо плачеш? — запита Джими.

„Желязо — зъби!“ — обясни Камбо, сочейки капана.

Джими го успокои:

— Сега ще го освободим!

Че щеше да го освободи — ясно. Но как ли щеше да се държи самото куче? Нямах ли да го ухапе, преди той да раздели металните челюсти? Без да схване добрите му намерения?

Биологът посегна отново към наркотизиращия апарат, но забеляза, че кучето съвсем няма враждебни замисли. Напротив, отново се бе свило, отново скимтеше, както когато просеше храна от събрата си.

Нима се бе досетило?

Спасителят протегна предпазливо ръце. Хвана железния механизъм. Кучето очакваше с нескривана надежда.

Той разчекна скобите.

И отскочи. Сега звярът можеше да нападне.

Не нападна.

Изскимтя, обърна се и почна да облизва кървящата рана на крака си. Тежка рана, почти оголила костта. Ако не окуцееше, щеше да остане явен белег за цял живот.

Съвсем доверчиво, кучето продължаваше да се ближе, като от време на време поглеждаше назад и размахваше опашка тъй приветливо, че на Джими му се прииска да го погали.

Но се въздържа, съобразил най-сетне, че това не е домашно животно, че все пак е див звяр.

И тръгна към лендропера.

На минаване видя как питонът се събуждаше от упойката и опитваше да се оттегли при скъпоценните си яйца. Едрите змии не пълзят с извивки, а с движения на коремните си люспи, сякаш се хлъзгат по земята.

Когато вече даваше газ, биологът отново погледна към двете кучета, които се отдалечаваха към саваната — едното отпред, като се обръщаше и изчакваше, а другото го следваше, накуцвайки мъчително.

Колата навлезе в степта, ширнала се насреща като зелено море, сред което се надигаха малки зелени островчета — плоските корони на чадърестите акации.

Джими спря, стъпи на покрива, огледа кръгозора. И не откри нищо, никакви следа от бегълците. Къде ли се бяха заврели, през къде ли бяха минали?

Не опита да ги преследва по дирите им. Не беше подготвен за това изкуство, което изглежда толкова лесно и ясно, когато четеш

описанията му, а толкова трудно — когато опиташ да го приложиш на практика. Дори за него, потомъка на африканци, едни от най-добрите следотърсачи.

Видя само стадо антилопи гну. Когато споменеш пред някого за антилопи, той винаги си представя леки, изящни създания. Само че не и гнуто. Местните хора разправят, че когато го създавал, бог се поколебал какво да измайстори: антилопа или кон, крава или ходжа. И се получило нещо съвсем комично — един истински клоун на саваната. Комичен при всички свои житейски положения. Ето, и сега. Няколко двойки мъжкар се биеха, опрели един в друг рогати глави. Ала не както вършат това всички други, а съвсем по тяхному — с коленичили предни нозе.

После в обектива попадна самотна акация. Особена, с две стъбла. Едва когато зърна подскачащото наоколо малко, Джими си даде сметка, че едното стъбло представляваше шията на неподвижна жирафа, която обираше с език листата от достигнатия клон.

Дали наистина тия животни са толкова смешни, или само така изглеждат на чужденците, които не са свикнали с техните пропорции? Комичното — това е всичко необичайно за нашите очи. Джуджето е смешно, смешен е и гърбавият — не току-тъй за шутове са избирали изроди. Изглежда, на здравия му става много весело, че тъкмо той не е недъгав. Ние си примираме от смях, когато друг се спъне и падне; когато, уплашен, изскочи гол на улицата. И то именно защото е сполетяло другиго, а не нас, още по-добре, ако този друг не ни е симпатичен.

Жирафата, несъразмерна до неправдоподобност като всичките си сродници, но много по-светла от тях, почти бяла, предъвкваше съсредоточено акациевите листа със същото тъпо изражение, с което съвременна кокетка преживя дъвката си. Но не изпускаше от поглед телето си — сякаш само крака и нищо друго, — което галопираше безгрижно наоколо. Големите ѝ клепки, с предназначение да пазят очите от твърдите листа и бодлите, ѝ придаваха меланхолен израз. По дългата ѝ шия се катереха чапли и личинкояди, досущ като обхождащи бял дънер кълвачи.

Жирафите и слоновете предпочитат да са заедно: слонът има отлично обоняние, а жирафата — зрение и още по-добър обзор, все

едно жива вишка. Тоя път, кой знае защо, тая майка изглеждаше сама в полето.

И все пак не съвсем сама. Джими успя да зърне прокрадващите се през високата трева лъв и лъвица. Разбира се, не можа да разпознае Кривия Зъб, нощния си посетител отпреди няколко вечери. От такова разстояние не би различил какви са зъбите му.

Внезапно бялата жирафа обърна глава към хищниците. И в следния миг детето ѝ се озова между предните ѝ нозе, на по-сигурно.

Обикновено лъвът напада жирафата на водопой, когато тя се е разкрачила, за да достигне с уста водата. Тогава се впива с нокти и зъби в главата ѝ и я поваля с тежестта си. След което ѝ счупва врата или прегризва гърлото ѝ, или пък я удушава, като ѝ захапва носа.

Сега бе преценил, че малкото жирафче няма да му струва много усилия. И самозабравил се от дързост (колко скъпо струва понякога това!), връхлетя тъй, както лъв връхлита — като изстреляна ракета.

Не прецени едно — че насреща си имаше майка. За него детето ѝ представляваше едно нахранване, само това, за нея — всичко. Бялата се обърна необичайно пъргаво за привидната си тромавост и го посрещна с добре премерен ритник на тежкото си копито.

Джими видя само как жълтият хищник излетя във въздуха, как се стовари по гръб в тревата на разстояние десетина метра. И остана да лежи неподвижен.

„Получи ли си заслуженото!“ — възкликна той наум със злорадството, което човек по атавизъм изпитва към всеки хищник. Доволен, че поне тоя път злото бе получило възмездие.

Но тозчас сви устни. Зло — добро? Че кое в случая беше доброто, кое — злото? Нима и той като своите прадеди, с тяхното етично правило: „Добро е, ако те изям аз; зло — ако ти ме изядеш.“

Бялата бе спасила детето си — за нея добро, но за гладния лъв...

Лъвицата, Сърдитата, смутена от това, що бе сполетяло другаря ѝ, се отказа от преследването на препусналите в тромавия си раванлия галоп жирафи и приближи до Кривия Зъб, който вече се опомняше от страхотния удар. Опитваше да се надигне, изправяше задните си крака, но тозчас се катурваше на земята. Личеше, нещо бе станало с предните му лапи — някакво опасно счупване, което сковаваше движенията му.

Разтревожена. Сърдитата ближеше рамото му, където под черната грива нарастваше алено петно.

А в небето вечно зорките лешояди почваха да се събират, нарушили възбудено наблюдателния си строй. И бавно се спускаха надолу в очакване на поредната плячка.

Хеликоптерът, означен с ярки червени кръстове като истински санитарен самолет, се носеше над саваната в бърснещ полет и плашеше притаените на сянка под чадърестите акации и баобабите слонове, жирафи, антилопи.

А в машината, на самия люк, с провесени навън крака седеше Фред Хейс, като от време на време даваше указанията си на пилота.

Ето, от буша — гъстия бодлив храсталак — излетя стреснат носорог и в тронав галоп побягна тъкмо в посоката на догонващата го отгоре бръмчаща метална птица.

Фред вдигна пушката, погледна в оптичния мерник и натисна спусъка. От лекото трепване на бягащия дебелокож заключи, че го е умерил. И даде знак на летеца да изправи оста на пропелера. Вертолетът пое редом с носорога, който видимо отмаляваше.

И ето, забави галоп а си, премина в муден тръс, после — в ходом. Все по-провлечено, по-неуверено. Залитна, закова се на четири разкрачени нозе, отново залитна — тоя път на другата страна, опита да продължи, но не намери толкова сили в себе си. И внезапно рухна сред тревата, дишайки учестено.

Апаратът увисна отгоре му. Спуснал въжената стълба, Фред заслиза по нея. Скочи на земята и без да губи време, защото действието на наркозата в изстреляния шприц-куршум щеше да премине скоро, само след десетина минути, приклепна до главата на заспалия гигант. И поставил желязното длето в косматата основа на рога, го откърти с първия удар на чука.

Повдигна го доволен. Беше дълъг почти метър. Откърти и втория, по-малкия. После ги постави в спуснатата от пилота мрежа и отново се изкатери горе.

Хеликоптерът, навел напред перката си, вече поемаше в друга посока, когато осакатеното животно почна да се събужда. Осакатено не беше най-точната дума, защото за не повече от година щяха да му пораснат новите рога.

Тази операция — премахването на роговете — Фред и директорът на резервата бяха замислили наскоро, убедени, че е съвсем безвредна. Дори при обикновени битки между мъжкарите често рогата им се изкъртват сами, но скоро израстват отново. По тоя начин се надяваха да предпазят злощастните животни от пълното изстребление, на което ги осъждаше браконьерството. В малкото страни, където те

все още се срещат, за последните десет години броят им бе спаднал петкратно.

Че как да не спадне, щом като килограм рог на световния пазар струва пет пъти по-скъпо от слоновата кост? Криминалните статистики изнасяха, че напоследък контрабандата на диви животни и на всякакви ловни трофеи, най-вече на носорогова и слонова кост, е няколко пъти по-доходна от търговията с наркотици. Не беше в състояние да ги спре нищо, никаква законна мярка, дори пълната забрана на тая търговия, каквато се провежда в някои страни.

Носорогът е жертва на човешкото суеверие. Още в древния Рим императори и патриции пръскали луди пари да се сдобият с чаша от негов рог, при все че не се поддава на обработка и е трошлив. Вярвали, че обезврежда всякаква отрова. В Азия му се приписва и досега вълшебна сила — панацея против всички страдания. Стрит на прах, възвръщал мъжката сила на стареещите мандарини, раджи, султани. Нож с дръжка от такъв рог нанасял само смъртни рани. И какво ли не...

Когато браконьерите му предложиха помощта си, Фред се сети и за това. И те го възприеха с възторг. Доволен беше и той. Свикнал бе да пази животните. Сега също, лишавайки ги от роговете, ги предпазваше от простите браконieri, които не се интересуват от шути носорози.

А колко е лесно да убиеш такова животно! Особено с огнестрелно оръжие. Този недодялан великан, оцелял десетки милиони години сред лъвовете, леопардите и крокодилите, изведнъж се бе озовал пред прага на своето изчезване, когато насреща му бе излязъл ловецът с пушка. Та носорогът е почти сляп. Дори ако не го улучиш първия път и той нападне, достатъчно е само да отскочиш в последната секунда метър встрани, за да те отмине. И ти да стреляш повторно. А сетне да украсяваш колкото щещ подвига си, като истински ловец, с безброй ужасии за „свирепостта“ на жертвата си. Никой не иска да минава за обикновен касапин — всекиму се привижда ореолът на геройството.

Фред се нуждаеше от пари, много пари. За Кейт. „Златото оковава по-яко от железни вериги“ — колко права беше тая туземна поговорка!

Лекарите не оперират безплатно, добрите болници не са благотворителни домове. И тъй като неговото общество не искаше да

му помогне, щеше да си помогне той сам. Нечистата съвест винаги си намира оправдание. Престъпление — това е нарушаване на създадени от някого норми. Но кой ги е създавал? Безспорно не Фред! И ето ти го самооправданието! Човек трябва да се чувства в правотата си, за да съществува. И крадецът, и лъжецът, и подлецът, и убиецът. Изгуби ли тая вяра, ще отпадне нуждата от съдилища и наказания — той самият ще се е наказал по-жестоко.

Кейт трябваше да оздравее! На всяка цена! И Фред щеше да я плати! Единствени рентриерите могат между другите луксове да си позволят и този: да бъдат почитени. А Фред не беше рентриер.

През саваната преминаваше орда павиани, поели в обичайния си походен строй: отпред младшите самци, в средата самките и децата, някои от които, по-малките, възседнали гърбовете им, а най-отдире, в ариергарда и на фланговете — водачите, най-силните мъжкарни. Крачеха надменно, уж без да се оглеждат, сякаш само те съществуват на тоя свят, като отиващи на прием дипломати.

Цялата им важност мигновено се изпари, когато вертолетът профуча над главите им. Уплашени, те хукнаха да се спасяват. Децата, които ситнеха редом с майките си, мигом ги яхнаха. Но и сега — в ред. Не объркани като стадо зебри или антилопи, а в същия строй. И не къде да е, а точно встрани, та да се отклонят по-скоро от посоката на летящия враг.

Едва отминал бягащите маймуни, Фред видя втурналия се като пъстра мълния гепард. Видя и опитващата да се спаси газела на Грант. Никое животно не може да се мери по бързина с този ненадминат спринтьор, за който казват, че развива до сто и двадесет километра в час.

Преследвачът скоро настигна жертвата си. Вече протягаше лапи да спъне по обичая си задните ѝ крака, когато тя отскочи встрани. Понесен от скоростта си, той не свари да промени изведнъж направлението. Додето гепардът се обърне, газелата беше избягала надалеч. Хищникът не опита да я гони повече, дори не я погледна, а се върна с най-равнодушен вид натам, откъдето бе тръгнал. Отдавна се бе убедил — животът съвсем не е низ от сполуки, а, обратно, сполуките са твърде редки.

Пилотът отпрати машината към бягащия с детето си женски носорог, а стрелецът насочи оръжието си. Стреля. И както очакваше,

след няколко минути улученото животно почна да се олюлява като пияно, докато накрая се строполи в дълбокия си сън.

Фред отново се спусна по възената стълба, пристъпи към проснатата в тревата грамада от месо, обвита в надиплената си дебела кожа. Позна я. Той познаваше всички животни в района си. Тая беше самката с отрязаните уши. Силна и сприхава, затова пък с прекрасни рога.

Ловецът приклезна, готов да удари длетото с чука, за да откърти големия рог. В самоувереността си забрави присъствието на малкото. Знаеше го отлично, а го забрави. В саваната прекалената самоувереност се заплаща скъпо.

Спомни си го в мига, когато чу ситното му топуркане. Нема време да отскочи. Носорогчето връхлетя отгоре му с пълна сила. Малко на възраст наистина, още бозайниче, но достатъчно голямо в сравнение с човека. В устрема си то прасна Фред, който според него заплашваше живота на майка му, с още незаостреното си рогче и го отхвърли безчувствен на земята.

Обърна се да нападне повторно.

В този миг на двадесетина разкряча от полесражението спря лендровер. И от него изскочи Джими Янг, затича се към проснатия на земята човек.

Носорогчето, видяло нов враг, се втурна срещу него. За младия, пъргав биолог не беше много трудно да се отдръпне. Но разяреният невръстен нападател се извъртя по-бързо от своите тромави възрастни сродници. Налетя повторно. И Джими трябваше още веднъж да отскочи като тореадор. И още веднъж...

Не бе предвидил такава настойчивост. И то тъкмо сега, когато на две крачки от него лежеше раненият, който безспорно се нуждаеше от незабавна помощ.

Тогава стана това, което най-малко бе очаквал. Въобразил си, че новодошлият представлява опасен свидетел на престъплението, браконьерът-пилот насочи апарата си надолу с явното намерение да го удари с колесарката. Допуснал, че чернокож може да бъде така модно облечен само ако е високопоставен служител.

Ала Джими, макар и слисан, забеляза навреме новата заплаха. Той залегна и бързо се отърколи настрана.

Започнал веднъж, пилотът вече нямаше какво друго да прави. Той отново изви лостовете и насочи хеликоптера отгоре му. Ала и тоя път Джими се оказа по-пъргав от машината. И тя, разколебана от ръката на нетърпеливия летец, непремерила височината, се удари в земята, отскочи, наклони се, закачи с перка един храст, после се понесе ниско над тревата, достигна тъмнеещата в далечината гора и чак тогава успя да се издигне, след което изчезна зад върховете на дърветата.

В този миг Джими усети, че полита. Упойката бе престанала и Безухата, макар все още замаяна, недоумяваща, уплашена от грохота на самолета, бе връхлетяла срещу първия, който ѝ се бе изпречил.

Още във въздуха разбра, че не е ударен лошо, че е цял-целеничък, със здрав гръбнак и ненатрошени кости.

А при падането си усети нещо меко и подвижно, съвсем различно от твърдата устойчива земя. Бе се озовал върху гърба на носорожката. Възседна я на часа, какво друго му оставаше, търсейки да се залови в нещо, за да не се изсули от нея. Ако ушите ѝ бяха на мястото си, щяха да му послужат отлично за целта.

Не устоя на това бясно родео. При първия ѝ скок се свлече на земята. Прецени мигновено — нямаше никаква надежда да ѝ избяга. Безухата атакуваше повторно.

И той направи това, което му се стори единствено целесъобразно. Престори се на мъртъв. По тоя начин, с тая отдавна изпитана мимикрия са се спасявали и продължават да се спасяват безброй живи същества на нашата планета. Защо да не опита и той?

Носорогът зари нозе почти до главата му. Подуши го шумно и като се убеди, че не мърда, побърза да се отдалечи с победоносно вирната опашка.

Повярвал, че вече му се е разминало, Джими се надигна бавно. Разкърши тяло — наистина здраво.

И отново зърна втурналия се насреща му гигант.

Ами сега?

Нямаше друг изход. Обяснил си мигновено как така още в първите секунди гепардът достига максималната си скорост, човекът се втурна като изстрелян към близката сикомора. Едва сега оцени колко му е била нужна тренировката в университетския отбор по бързо бягане на къси разстояния.

Успя да превари. Когато се подхвърляше на най-ниския клон, носорогът удари с глава дънера, като дори докосна с рога си подметката му.

За секунда се озова на върха. И оттам, напълно недосегаем, погледна надолу. Врагът му не вдигаше обсадата. Фучеше гневно, люлееше глава, от време на време притичваше стотина метра, сякаш го подмамваше да слезе, след което се обръщаше рязко, както се обръща танк на място, и се втурваше към дървото.

А Фред продължаваше да лежи като мъртъв там, където го бе оставил. Дали и той се преструваше? Камбо, който бе останал в лендровера, не се виждаше никакъв. Сврял се бе вътре или в суматохата бе офейкал нанякъде?

Наистина отвратително положение! Обсаден на едно дърво, напълно безпомощен, без никаква възможност да помогне на този мним ловен инспектор. Нищо че бе негодник — в това Джими не се съмняваше. Нали беше човек? А хората биват и честни, и нечестни. Но всички те са хора, равни пред законите: и пред писаните, и пред неписаните.

Тогава видя току пред лицето си главата с немигащите студени очи на двуметрова зелена мамба. От нейната отрова човек умира за половин час. И още нещо, още по-обезпокоително — хапе без предупреждение. И непредизвикана...

Какво да предприеме? Да отстъпи или да стои неподвижен?

Змията първа взе решението си. Изви се назад и бързо изпълзя надолу, тупна на земята и се скри в буйната трева.

Нещастникът си отдъхна облекчено. Само това му бе липсвало!

Добре де, тая си отиде. Ами ако е останала и друга? Затова огледа внимателно съседните клони.

Отново трепна. Но се овладя. Тая не беше мамба, а обикновена дървесна змия. Ех, и тя има отрова, но, казват, не била агресивна. Заловила се бе за клона и стоеше неподвижна, досущ наподобила свежа вейка. Всъщност това ѝ е силата. И ловната ѝ хитрост.

Сякаш да докаже това, един гълъб изпърха с криле и кацна... Кацна точно на нея, сметнал я за клон. То се знае, разбра грешката си веднага, ала не свари да отлети навреме. В светкавичен замах хищницата захапа крилото му.

За по-малко от минута гълъбът беше мъртъв. И убийцата му започна да го нагълтва. Бавно, методично, както всички змии.

Наоколо загукаха тревожно други гълъби, закрепяха всякакви птици. Напразно. Съвсем безучастна, тя продължи обяда си.

Джими отново погледна надолу. Безухата съвсем не възнамеряваше да се отказва. Обикаляше наоколо, следвана от още по-възбудения си наследник.

Пантерата тръгваше на лов. Двете ѝ деца ставаха все по-лакоми. И тя беше принудена да ловува непрекъснато, за да ги кърми добре.

Наоколо се ширеше родната гора, тъмна и влажна. Изпълнена с живот. Но горе, из клоните, не на земята. А там се достига трудно плячката. Нужни са много умения и главно — настойчивост, та да се прокрадне неусетно до задрямалата птица или до чоплещата из кората маймуна.

А така, прегладняла, тя нямаше задължителното за случая търпение.

Майката лизна по веднъж и двете си рожби, после подаде предпазливо навън глава. Не биваше с непредпазливост да издаде леговището си. Защото наоколо кръстосваха всякакви врагове, ненаситни за месо. А какво по-вкусно от месото на две сукалчета? И чакали, и лъвове, и хиени, та и шимпанзета. Дори старият леопард, баща им, ако му паднеха насгода, нямаше да ги пощади.

Бърлогата ѝ се намираще в кухнята между коренните подпори на чудовищната макаранга, чийто връх се губеше, скрит от короните на по-ниските дървета: фикуси, палми, омоталите я ротангови врежове.

Незабелязала нищо подозрително, пантерата излезе навън и с два скока се изкатери на първия водоравен клон. Поста и там няколко секунди, като се озърташе и слушваше напрегнато, понеже не се осланяше само на обонянието си, после притича по обраслия с рооголистни папрати и кактуси рипсалис клон, метна се върху съседното дърво и чак тогава, на петдесетина метра от дома си, реши да слезе на земята.

Тогава продължи пътя си, като стъпваше безшумно по плътния килим от мъхове и плауни, на места засипани с цели преспи от гниеца шума.

Нямаше цел. Движеше се без определено разписание. Ако спазваше такова разписание, жертвите ѝ щяха да го научат и да се крият. А така можеше винаги, на всяко място и по всяко време да ги изненада. Като съвестен ревизор разчиташе на изненадата.

Тя трепна. За хората движението на слоновете е нечуто; струва им се, че те пристъпват като привидения. Но безпогрешният слух на хищницата още отдалеч бе доловил близостта им. Не искаше да се отклонява от пътя си, затова се покатери на най-близкото дърво, докато отминат.

И ето, отдолу се зададоха три слона: самецът с огромните бивни и отрязания хобот, придружен от две женски — едната бездетна, другата, Гърбавата с детето си, което все се мотаеше под корема ѝ.

Слонът, за всички вече Късия Хобот, все още смутен, неуверен след загубата на един от най-важните си органи, крачеше бавно, посягаше с остатъка на хобота си към набеязаната свежа вейка или зрял плод, но тозчас го отдръпваше, припомнил недъга си. Тогава едната слоница като грижовна болногледачка му откъсваше пожеланото лакомство и му го подаваше в устата. И той с великодушно размахване на ушите ѝ благодареше, а другата разпъждаше с палмова клонка досадните насекоми, които гледаха да се наврат в още незаздравялата му рана.

Крачейки бавно, тържествено, слонската процесия потъна в джунглата на път за водопоя.

И докато ги изчакваше да се отдалечат на безопасно разстояние, пантерата забеляза пълзящия по мъховете питон. Тоя ленивец обикновено не бърза. Какво ли го бе принудило към това? Той бяга само от хищни мравки. Сега не бяха мравки. Огромното влечуго търсеше храна. И ето, стана ясно — каква храна. Питонът се спря, опита да навре глава в някаква дупка, затрупана с прясна пръст. Бърлогата на ненадминатия копач — тръбозъба. Вътре се спотайваше или самият стопанин, или рожбата му. Защото, привлечени от миризмата им, над отвора се виеха рояци мухи. Дори паяците, примамени от това крилато множество, бяха сварили да изтъкат мрежите си.

Оказа се, че дупката е добре запушена. Ала змията не искаше да го схване и продължаваше упорито да натиква мордата си в рохкавата пръст.

Пантерата не го изчака да види докога ще си блъска главата пред тая неразрешима за него задача. Пък и не опита да се възползува от залисията му, та да го нападне. Прекалено голям ѝ се стори. Нямаше изгледи да го надвие. Затова благоразумно го остави, а тя продължи обиколката си.

Така достигна реката. Свря се сред шипестия листак на панданусите, задебна. Може би тук щеше да ѝ се усмихне щастие.

Задалото се шествие дългокраки жирафи, начело с Бялата и свряното под корема ѝ теле, отвлече вниманието ѝ. При все че не

разчиташе на какъвто и да е успех при тях. Уважаваше огромните им раздвоени копита — нали това е уважението?

Разтревожена от новодошлите, Еднооката бе напуснала за малко гнездото си, заела положение за отбрана. И от това нейно разсейване се бе възползувал варанът. Промъкнал се неусетно, той се бе заел безшумно да изравя пясъка над яйцата ѝ. Бързо-бързо. Като бегло поглеждаше дали не се връща зъбатата майка.

В туй време, поела задължението на часовой, докато другите се бяха разкрачили неудобно да пият, Бялата случайно пристъпи към крокодилката, която тозчас се метна в нападение, та подплаши цялото жирафско стадо.

Еднооката се сети в последния миг. Зърнала с крайчеца на единственото си око подлия грабител, тя се обърна и припна нататък. Ала варанът излезе по-чевръст. Успял да докопа едно яйце, той хукна назад. И докато разгневената майка засипваше с пясък оскверненото гнездо, крадецът се приготви за предстоящото пиршество.

Кой ли го бе научил? Навярно непоклатимите авторитети ще отсекат безапелационно, че това е инстинкт. А дали в действителност варанът затърси инстинктивно подходящото сечиво?

Той видя довлечения от реката камък. Пристъпи, та удари в него яйцето. Първия път не улучи. Затова повтори. И черупката се пръсна. В следния миг почти готовото за излюпване крокодилче изчезна в гърлото му.

А Еднооката, затрупала останалите яйца, ала неутолила гнева си, заоглежда още по-зорко имението си. Стори ѝ се, че пантерата е нарушила границата. Затова се втурна насреща ѝ и я принуди да отстъпи с ядно изфучаване.

Едва я зърнала, Бялата нададе сигнал за тревога. Не ѝ се влизаше в разправии с такава бронирана ярост. И жирафското стадо хукна назад. Подплаши и другите животни, които се изреждаха на водопоя.

Пантерата пое отново по своя път — без точен план наистина, ала не и без цел.

Не след дълго съгледа дивите шимпанзета на малка поляна, огрявана от слънцето само по обяд. И се притаи в папратовия шубрак. Не дръзна да нападне веднага. За да стигне до тях, трябваше да прекоси тридесетина метра, покрити със суха, издайническа шума. При това наблюдателите от дърветата оглеждаха зорко околността.

Предпочете другото — изчакването. Дано в това време някоя завейна маймуна сама дойдеше при нея. Или пък нещо за миг отвлечеше вниманието им.

Шимпанзетата обичат да слизат на земята. Съзнават, че телата им са твърде тежки за издръжливостта на клоните. При това долу, из гнилите дънери и листа, се намират вкусни личинки, охлюви, крабове. По земята може и да си потичат, и да се поборят. Пък и няма толкова змии, колкото горе. А най-опасният враг, леопардът, умее да напада както на земята, така и по дърветата.

Пръснати в малки групи, те претърсваха съсредоточено поляната. Някои, не толкова гладни, се пощеха взаимно. Един мъжкар бе намерил в някаква хралупа птиче гнездо и вадеше едно по едно снесените яйчица. Две самки, застанали в молитвени пози, протегнали напред ръце с обърнати нагоре длани, просеха жално да им даде поне по едно яйчице, като скимтяха тихо. И както всички мъже по света, той също не устоя на женската молба. Отдръпна се с вдигнати рамена, остави ги да си поделят плячката. А те тозчас се скараха, запищяха, хванаха се за козината. Та се наложи той пак да се връща, за да ги усмирява.

Прежадняла маймуна бе открила вода в тясна, но дълбока хралупа, която не можеше да достигне нито с уста, нито да загребе с шепата. Тогава тя откъсна свеж лист, сви го като чашчица и си гребна една глътка. Гребна втора, трета.

Една от дежурните самки, уж съвсем погълната от главната си задача — да следи за появата на враг, — не изпусна прелитналия край нея бананояд, красавец на джунглата. Протегна светкавично ръка, но не улучи само с един пръст. Вместо крилото докопа едно от дългите му опашни пера. То се отскубна и остана в пръстите ѝ, а собственикът с уплашен крясък изпърха нагоре.

Пантерата, тъкмо помислила, че е време да се възползува от залисията ѝ, вече се надигаше за скок, когато часовойката захвърли перото и отново впери поглед насам, към папратовия шубрак. Подозираше ли нещо?

Размирника, види се поумнял след побоя, вече не се заяждаше с водачите. Напротив, отдаваше им дължимото уважение. И така с привидно подчинение неусетно израстваше в социалната стълба. Малко ли е то — да се опълчиш срещу властелините? И вече бе успял

в маймунската кариера, заел третото място след Щърбия и Сивокосия. Защото знаеше отлично реда в своето общество. Няма две равни по ранг маймуни. Във всички случаи едната е старша...

Обзет от чувството за собствено достойнство, той бе обърнал гръб на другите и поставил един камък за опора като наковалня, с друг камък чупеше отгоре му някакви твърди костилки, види се, с изключително вкусни ядки, защото една женска тозчас протегна умолително ръка. Но той ѝ обърна гръб. И тя не посмя да повтори молбата си. Оpozнала бе нрава му, а се съобразяваше и със сана му.

Сивокосия пък беше подложил гърба си на друга самка да го пощи. И с притворени очи се бе отдал на насладата от всесиλιето си.

Брат му, Щърбия, току-що се връщаше отнякъде за по-бързо по клоните на дърветата. Той скочи на земята и се запъти към Сивокосия. Да се приветствуват по обичая. Ала Размирника превари. Винаги гледаше да засвидетелствува добрите си чувства. Той грабна в шепа костилките си и се отправи към новодошлия, прегърна го поривисто, разцелува го по врата, започна да го потупва с длани по раменете.

Щърбия, по-сдържан, въпреки това беше длъжен да отговори на приветствието. Трябваше да се съобразява с маймунската етикеция. Макар че, както изглежда, не се оставяше да бъде подведен от това показно дружелюбие. Навярно му бе известно правилото, че водачът трябва да се пази най-вече от следващия по ранг след него. Навярно се досещаше, че тоя хитрец само изчаква удобния случай за преврат в малкото им общество, за да заеме мястото му. Колкото и да се прикриваше, по всичко личеше, че е роден за водач.

Горе, из зеления листак, пърхаха сини гълъби, малиновки, прилетели от север славеи. Чудновата птица носорог, като че ли с два жълти клюна един над друг, прехвъркна тежко между лианите и кацна с видимо облекчение на една клонка. После приближи, та подаде донесения плод от маслена палма на подалата се от отвора на хралупата човка. За да се пази от змиите, женската му сама се бе зазидала вътре, оставяйки този тесен отвор, колкото да се проветрява и да получава дажбата си, додето поотрасне пиленцето ѝ. А мъжкият беше принуден цял ден, от сутрин до вечер, да се труди, да пренася храна — все повече и повече: и за нея, и за бързо наедряващото им отроче.

Все нещо ставаше, та да ѝ попречи. Пантерата едва сдържа недоволното си изръмжаване. На най-близкия фикус се появиха няколко чужди маймуни и допреди миг спокойните шимпанзета тозчас се покатериха по клоните.

Хищницата не знаеше, че новите са „говорещите“ маймуни начело със сегашния си предводител Камбо. Еднакво изненадани от тая среща, двете групи стояха на две съседни дървета и се гледаха недоволни.

Камбо явно се колебаеше. Не знаеше, защото никой не бе го учил как се постъпва при такива обстоятелства. Затова пък дивите знаеха. Шимпанзетата не са хора, че да се бият за земя, но и те изпитват неприязън при среща с непознати. Предпочитат да ги пропъдят. Затова пръв Щърбия, сетне и останалите по реда на старшинството започнаха да подскачат по клоните, да се друсат и да крещят. Дано ги уплашат.

Ала ония не се плашеха. Като че ли цялата тая шумотевица им изглеждаше твърде забавна. Дори от любопитство една „говореща“ самка — тъкмо Шими (коя друга би си позволила това?) се прехвърли от клон на клон на отсрещното дърво и посегна да почеше козината на Сивокосия. Както изглежда, на него това съвсем не му беше неприятно. Слабостта към чужденците като че ли не беше непозната и на маймуните. Обаче дивите самки съвсем не мислеха да приемат тая нахална прелъстителка. Ревността не е човешко изобретение. Две-три от тях скочиха срещу нея и ако тя не бе съобразила да избяга навреме, щяха да ѝ оскубят козината.

А пришелците все не си отиваха. Само гледаха нахално-учудено. Налагаше се да им бъде даден добър урок. И двамата водачи, Щърбия и Сивокосия, се заловиха поред да демонстрират силата си. Ту единият, ту другият почваше да клати клона, на който стоеше, после скачаше на земята, разхвърляше яростно сухите съчки. Пак се метваше на дървото и раздрусваше клона така, че заплашваше да го прекърши.

Напразно! Камбо, който бе виждал чужди шимпанзета само по телевизията, се бе прехласнал да ги гледа. Все едно — пак на екрана.

Накрай не издържа. Запъти се точно срещу Щърбия. Стори му се по-забавен. Застана пред него и „заговори“ с ръце:

„Аз — Камбо! Ти?“

Щърбия занемя от това необичайно поведение.

„Хайде — пак — скача!“ — подкани го Камбо.

Чуждият водач все още не можеше да се опомни от дързостта му. Най-сетне се окопиха. Отново се залови да друса клоната, да барабани с ръце по корема си (за разлика от хората и горилите, които се тупат в гърдите), да вие — все по-силно, все по-яростно. Така, с воя, искаше да се настърви достатъчно за предстоящото сражение. Нали и военната музика има същото предназначение?

Тогава, при поредното развиване на устата му, Камбо зърна липсващия в челюстта му зъб.

„Зъб — къде?“ — попита той, като посегна с пръст към празното място.

Това преля чашата. Щърбия замахна и стовари юмрука си в лицето на Камбо, който едва се задържа да не падне, зашеметен от неочаквания удар.

Едва свари да „изрече“ с ръце:

„Мръсна — маймуна!“

Не довърши. Защото в същия миг върху гърба му се стовари Сивокосия, хвана се за кожуха му, започна да го налага с крака. Отпред пък се вкопчи Щърбия, стисна гърлото му с пръсти. Започна да го души.

Клетият Камбо! Стори му се, че това е краят.

Но не! Не беше краят.

За разлика от хората шимпанзетата смята за уничително да бъдат по-слабия. А двамата братя вече се бяха убедили, че имат насреща си един слабак. Само недоумяваха защо не изразява покорството си. Има толкова способности за това. Достатъчно е да изскимти за милост, да се приведе смирено, да направи знак, че признава превъзходството им. Само толкова — и щяха да го оставят на мира.

А той се дърпаше, риташе, хапеше. Отде можеха да знаят враговете му, че има само едно желание — да избяга, че не помисля дори да им се съпротивява?

И те продължаваха да го налагат.

Хеле, най-сетне успя да им се изплъзне. Или пък те, вече разбрали, че имат работа с ненормално шимпанзе, великодушно го пуснаха.

И Камбо хукна назад, към своите, да дири подкрепа и съчувствие със сърцераздирателно скимтене. Не допускаше, че и при тях е в сила вечното римско правило „Тежко на победения“.

Вместо със състрадание доскорошните му подчинени предизвикателно се отдръпваха от него. Към когото и да се приближеше. Победеният водач не е водач. Нещо повече. Потулвал досега обидата и унижението си след позорното отстъпление пред гърмящата газена тенекия, следвал отблизо стадото, Бо-Бо изведнъж прецени, че е дошъл и неговият ред за реабилитация.

И той връхлетя отгоре му с рев, с оголени зъби и размахани пестници.

Злото не идва никога само.

Зашеметен от новия побой, молец за подкрепа, а срещащ само удари, изоставен от всички, които доскоро го бяха пощили угоднически, Камбо хукна отчаян през гората.

От тази краткотрайна, бързо приключила схватка се възползува пантерата. Без да спазва никаква тишина, с два скока тя прекоси засипаната с шума поляна и се метна върху най-близката самка, която се бе прехласнала в интересния мъжки бой — все едно средновековна красавица на кървав рицарски турнир.

Хищницата я свали на земята и затърси със зъби гръкляна й.

Недооцени наблюдателността на жертвите си. Дежурната маймуна, без да изпуска нищо от разигралото се зрелище, не бе забравила и главното си задължение. При вида на излетялото пъстро тяло тя изкрещя тревожния си сигнал.

В същия миг връхлетяха двамата водачи. Кога бяха сварили да откършат тежките си тояги? Или пък ги бяха крили нейде наблизо?

Възползувала се от това, нападнатата се измъкна от острите нокти и с два скока, макар и цялата окървавена, се метна на дървото. Заоблизва раните си, върху които няколко самки наложиха целебни листа.

Пантерата успя да се извърти и да скочи върху Щърбия, който й се стори по-насода. Не го достигна. Насред път, още във въздуха, я пресрещна кривакът на Сивокосия. Стовари се върху муцуната й. И тя се просна зашеметена на земята. Но не се отказа. Още неопомнила се, побесняла от гняв, се втурна срещу него. Тоя път я улучи сопата на другия враг. Прасна я с все сила по задния крак. Чу се трясък, сякаш се натроши дървото. Ала от ужасната болка, която прониза цялото й същество, хищницата разбра, че се бе счупила нейната кост.

Премаляла от болка, тя се свлече на земята. С тъмнеещи пред очите ѝ кръгове. Но и така забеляза как двата побеснели самци настъпваха с вдигнати тояги, решени да я довършат.

Ранената набра последни сили и отскочи встрани. Сетне се провлече на три лапи, намъкна се сред храсталака.

Враговете ѝ не посмяха да я преследват повече, доволни и от това, че я бяха прогонили. И тя си позволи да си отдъхне малко, да пооближе болния крак. Макар че не помагаше особено. Увиснал на сухожилията и кожата, той болеше до полуда. Идеше ѝ да си го отгризе сама. И да го захвърли ведно с непоносимото страдание.

Глъчката на шимпанзетата беше заглъхнала отдавна, а куцата пантера все още лежеше в убежището си. Пред очите ѝ ту просветваше, ту припадеше алена мъгла.

Постепенно притъмня и навън. Из най-гъстите обраствания избликна като черно наводнение мракът. Записукаха легионите на москитите.

Тогава злостастната майка се сети за децата си. Какво правеха те, клетите — гладни и самотни? Без майчина закрила.

И само при спомена за тях болката сякаш намаля. Ранената се надигна тежко, закуцука към дома си. Да ги види, да ги пази! Макар и гладни, но да ги пази. Ако не със силата си, която беше загубила, то поне с присъствието си.

И още ненаправила десет крачки, видя Сърдитата, която влачеше захапано за врата едно теле на гну. Мъкнеше го навярно отдавна, навярно много отдалеч, защото изглеждаше съвсем изморена, задъхана от напрежение. Носеше храна за Кривия Зъб, който я очакваше, скрит на сигурно сред един гъст бодилак, все още неспособен сам да си изкарва препитанието, все още с незараснала кост след удара на жирафското копито.

Усетила близостта на другата хищница и предположила, че се тъкми да ѝ отнеме плячката, Сърдитата изръмжа гръмогласно, после се втурна насреща ѝ.

Куцата едва свари да отскочи от това непредизвикано нападение, повлякла се на три крака обратно.

И докато лъвицата продължаваше да влачи храната за нуждаещия се другар, пантерата остана да лежи сред буренака.

И слоновете, и маймуните, и лъвовете помагат на болния си другар. На нея нямаше кой да помогне. Длъжна беше да разчита единствено на себе си. Да оцелее тя самата, да изхрани, да отгледа децата си...

А щеше ли — така осакатена?

Тя се надигна и закуцука отново.

Тежък живот...

Саваната се стелеше край него безкрайна, затисната от нажежения въздух, който трептеше в знойна омара и люлееше света, разкривяваше го в трепкащи вълни, сякаш повърхността на тихо езеро.

Макар и замаян от удара на носорогчето, Фред Хейс успя да види всичко: и нападението на хеликоптера, и бягството му, и събуждането на Безухата, и гонитбата, и спасението на Джими Янг върху дървото.

Беше му ясно — чернокожият биолог не изглеждаше толкова глупав, че да не се досети какво става. Беше вече прекалено опасен — като единствен, и то съвсем достоверен свидетел. Със своите показания той беше в състояние не само да изяде хляба на Фред, ами и да го натика в затвора.

Джими Янг сам подписа присъдата си. С това, което бе научил, трябваше на всяка цена да замлъкне!

Ако имаше оръжие, Фред... Но като нямаше...

Добре, че носорогът не възнамеряваше да го остави на мира. И в случая можеше да се окаже в ролята на самото провидение...

А в това време Фред трябваше да се измъкне оттук. Да се измъкне, преди да се е мръкнало, докато Безухата се въртеше около дървото на негъра. Иначе, така безоръжен, беше заплашен от безброй нощни опасности.

И той се надигна, все още замаян, пое залитащ по посока на бунгалото си. Далеч беше, но трябваше да се добере дотам!

Трябваше!

Пред краката му се разлитаха чучулиги, короновани жерави, бели чапли, пръсваха се с огромни скокове уплашени ивичести земни катерици, крили се в избуялата слонова трева, в ливадината, просото и соргото.

Не се отдръпна само една настръхнала птица секретар, улисана в битката си с едра, съскаща от гняв пепелянка. Двубой е, когато и двамата имат равни изгледи за успех. А тук победата бе предрешена от природата. Секретарят, много по-пъргав, което му даваше безсъмнени предимства, нападаше, подлагаше бронираното си с яки пера крило и тозчас отскачаше.

Човекът не изчака края на този двубой. Знаеше го. То е все едно да наречеш със същото име срещата между антилопата и ловеца с точна пушка. Пък и не само антилопа. Дори и срещата му с лъв. Защото и над него добрият стрелец има пълно надмощие. Как иначе да

се обяснят подвизите на легендарния Мак от Калахари, който на ден избивал толкова лъвове, че напълвал с кожата им цял автомобил и при все че ги продавал почти без пари, забогатял за съвсем кратко време?

Особено пък тези „ловци“, които идват с добре обезпечена чекова сметка, които наемат подготвен за целта придружител — уж колкото да ги отведе до леговището на звяра. А там те сами да се справят. Нали преди време и Фред бе служил като такъв? Задачата му беше много проста. И чудно, че туристите не забелязваха хитрините им. Или пък предпочитаха да не ги забелязват. Без той да подозира, на клиента пробутваха халосни патрони — да не би случайно от неопитност да убие някого. И когато той стреляше срещу лъва или слона си, в същия миг стреляше и Фред. После гузно обясняваше как пушката му засякла. Значи — честта за убийството на лъва или слона по право се падаше на клиента. И наистина, в убитото животно се откриваше един-единствен куршум. Тогава Фред се залавяше настойчиво да уверява вече почувствувалия се герой турист, че има отличен изстрел. В случая са нужни и актьорски дарби. После го фотографираше с крак върху трупа на жертвата, одираше кожата ѝ, обработваше я и героят си я отнасяше у дома, за да се хвали цял живот с ловните си подвизи из Африка...

Главата го болеше до полудяване. И Фред не можа да издържи. Пред очите му притъмня, светът се завъртя, после се надигна и го прихлупи.

Колко ли време бе лежал?

Нямаше значение. Трябваше да стане, трябваше да върви! Защото не само нощните хищници... В тая безводна степ, в тая жар, не се ли прибереше навреме, останеше ли още един ден сред нея, щеше да загине от жажда.

И той пак закрета напред. Добре, че познаваше околността, различаваше всяка група акации и баобаби, дори всеки термитник, та нямаше голяма опасност да се заблуди.

Отдалеч, съзря павианите и опита да се отклони от пътя им. Предпочете да не се среща с тях сега. Съвсем не подценяваше силата им, особено в такова множество. Знаеше, че са годни да убият леопард, дори лъв. А от личен опит се бе уверил, че не се боят от хората.

Ала може ли да остане нещо незабелязано от тия непоправими злосторници? Видяха и него, свърнаха тозчас насам. Строиша се така,

че да му пресекат пътя — най-отпред старшите самци, аристократите, начело със Злия, неукротимия водач, първия сред първите. Зад тях — самците от простолюдието и накрай — самките с децата.

Какво ли му крояха? Безсъмнено — недобро!

Злия се наведе пръв, грабна буца пръст, та я запокити по него. Чакали тоя знак, всички започнаха да го замерят кой с каквото свари: пръст, камъни, изскубнати тревни туфи. Досуц като гаменчетата от родния му град, които при най-малкото предизвикателство засипваха с каменна градушка враговете си от другия квартал.

А преди години, когато поради безработицата бе станал полицай, тъкмо така го обстрелваха с павета разгневените демонстранти. Само че тогава той имаше щит, а сега нямаше...

Фред едва сварваше да се оварди от някои по-точни попадения. И не изтрая. Можеха да го пребият тия разбойници, както според корана биват наказвани прелюбодейците.

Той се изправи, престорил се, че не усеща болката от ударите им, и изкрещя:

— Я се махайте, нехранимайковци!

Злия се приведе насреща му. Уплаши ли се като истински хулиган от дързостта му, или пък гневът му вече бе преминал?

Най-вероятно го позна. Та те се бяха срещали не един път. Изяснили си отдавна, че не са врагове.

Такива са всички постъпки на павианите — никой никога не е в състояние да ги предвиди. Водачът изръмжа нещо и поданиците му тозчас се смълчаха, укротени обърнаха назад.

С въздишка на облекчение и Фред пое по своя път.

А това?

Позна го на часа. Куду! Но защо се движеше тъй сковано?

Антилопите знаят до какво разстояние да допуснат ловец с пушка, до какво — безоръжен човек. И никога не го оставят да премине отвъд тая граница. А сега? Сляпа ли беше тази, глуха ли? А не беше слушал за опитомено куду по тия места.

На края разбра — клетото животно, хванато с желязна примка за врата, теглеше подире си вързан за тела цял дънер. Пак дело на ония диви браконieri, които унищожават двадесет животни, за да използват само едно.

Диви! Когато е за браконьерство! А иначе...

И си спомни една презабавна случка. Срещна той такъв „дивак“, гол, бос, само с едно копие. И нищо друго. Понеже не разполагаше с никакви улики срещу него, само го заплаши какво ще му се случи, ако го хване в нарушение.

А оня?

Оня извади изкуствената си челюст и му се облеци:

— Няма да ме уплашиш, бвана! Аз съм магьосник!

Значи, не беше толкова див. Ползуваше услугите на стоматолог, знаеше и разказите за първите европейски пътешественици, които със същия фокус смайвали прадедите му.

Антилопата достигна безстрашно човека и се отпусна на земята, премаляла, задъхана от умора. Изблея. Загледа го жално.

Фред беше браконьер по принуда. По душа си оставаше ловен инспектор. Разбрал, че животното очаква от него помощ, той приклепна, та разслаби бримката. Почувствувала се свободна, чак тогава антилопата съобрази, че бе нарушила дистанцията. И с няколко скока запраши към далечината.

Човекът отново тръгна. Ала усещаше — губеше сили. Навярно — мозъчно сътресение! Дано излезеше по-леко, та да стигнеше до дома си!

Дано!

Не успя. Отново му притъмня. И той се строполи на земята, тоя път в пълно безсъзнание.

Когато се свести и светът изплава пред очите му като през бавно разтваряща се бледа, първото нещо, което видя, бяха трите хиени. Те пристъпваха към него с вледеняващ кикот, след което при най-малкото му трепване отскачаха сърдита назад.

Най-дръзка, както винаги, беше Сцепената Устна. Фред познаваше и нея. Не можеше да я сбърка с друга. Смела, съобразителна, агресивна — истинска водачка. Само дете не бе допускарал, че именно в нейните зъби, в тия мощни челюсти, които му изглеждаха като кофа на багер, така отпаднал ще приключи житието си.

Той опита да се изправи, замахна с ръце. И хиените отскочиха назад, ала само на пет-шест разкрача от него. Там приклепнаха озъбени, като от време на време се изкикотваха тържествуващо.

Човекът напрегна последни сили, стана, отново пое. Хиените не го нападнаха, само го сподиреха отблизо.

Уви! Нямахше да издържи! Щяха да го привършат. А сетне никой нямаше да намери дори следа от него. Тия щракащи челюсти бяха способни да премелят и костите му.

А трябваше да живее! Трябваше! Не толкова за себе си — повече за Кейт, която имаше нужда от него, която не можеше без него.

И той не спираше. Креташе, залиташе, но все успяваше да се придвижи още малко, следван от зловеция си ескорт. А главата болеше — болеше. Сякаш щеше да се разцепи от вътрешното напрежение.

При едно от обръщанията си забеляза, че враговете му бяха станали неспокойни. Озъртаха се настръхнали, ръмжаха злобно.

И видя причината. Лъвицата с най-сърдитата физиономия, която той познаваше, приближаваше бавно, уверена в себе си. Хиените, сякаш забравили плячката си, обърнаха към нея озъбени морди.

Предстоеше бой.

Лъвът и хиената са вечни врагове. Като че ли всеки лъв знае, че ще приключи земния си път, когато остарее или отслабне от болест или рани, в търбусите на тия мършоядци. Затова гледа да им стори колкото може повече зло, додето има сили за това.

Бледа надежда се прокрадна в сърцето на човека. Тази схватка би могла да отвлече вниманието на хищниците, да му даде възможност за спасение.

И той забърза, доколкото позволяваха силите му, в последен опит да им се измъкне.

Не успя. Хиените не приеха боя. Сцепената Устна умееше да преценява кога е нужна дързост и кога — предпазливост. Тя излая заповедта си и двете ѝ другарки отстъпиха ведно с нея. Крачка-две, все така заднишком, след което хукнаха през глава из саваната.

Фред изгуби и тая надежда. Изглежда, само тя го бе крепила досега. Отново притъмня пред очите му. И той отново се просна сред жилавите треви.

При следващото си пробуждане раненият видя Сърдитата, полегнала на десет метра от него, разгонвайки с опашка налитащата муха цеце. Накрай успя да я пропъди. Мухата я остави и се завъртя над човека.

Фред знаеше. Тази гадинка каца неусетно, но хапе по-болезнено от пчела. Пробожда дрехи, дори ботуши. Нали е създадена да се справя с подобната на гьон кожа на брадавчестата свиня, на слона, на хипопотама?

Не опита да се пази от нея, за да не раздразни опасната си съседка. Ала и насекомото нещо не го хареса, та пак се върна при първата си жертва.

Той лежеше. И преценяваше. Такова отвратително положение! Наистина, не за пръв път в живота. Дано не бъдеше за последен...

С тая лъвица се бяха срещали често. Само че при разменени роли. Тогава той беше в лендровера си и с пушка. Поради това се бяха разделяли с взаимно зачитане. Не както сега. Животните също не уважават слабостта. За лъва човекът в автомобил и пешеходецът са две различни неща. Както впрочем и в човешкото общество.

Дори в своята безизходица Фред не спираше да се възхищава от тоя великолепен звяр. Слонът е по-силен от него, биволът по-смел, маймуната по-интелигентна. Но цар е лъвът. Защо ли? И истинските царе, императори и президенти не са по-силни, по-смели, по-умни. Но са си царе, императори и президенти.

Като истинска царица, Сърдитата предпочиташе да се излежава. Може би на нейния род най-подхожда италианското „долче фарниенте“. В „сладко безделие“ лъвът почива понякога и по двадесетина часа в денонощието.

Фред нямаше намерение да изчака края на тая царствена дрямка. Отде можеше да знае, че е за малко — че лъвицата бе тръгнала да навести прайда си, да се срещне с близките си, след което да се върне пак в гората край болния другар? Но застигната от обедната жар, бе полегнала за кратко, преди да продължи пътя си.

Той опита да пропълзи настрана. Разчиташе, че така, лазешком, би могъл да се отдалечи незабелязан.

Не му се удаде. Сърдитата тозчас подуши намерението му. И скочи озъбена на крака. Изгледа го заплашително с кехлибарените си очи. В случая те му се сториха не кехлибар, а разжарени от ярост въглени.

Беглецът мигновено се простря на земята като мъртъв.

Опита същата хитрост още веднъж. Още два пъти...

Напразно!

При всеки опит хищницата го принуждаваше отново и отново да се захлупва по лице.

А това?

За кой ли път надеждата изблизна в съзнанието му?

Прекрасна газела импала приближаваше към лъвицата сякаш без да я забележи. Но не, забелязала я бе. Тревопасните не се плашат от хищника, докато е пред очите им. Плашат се само когато усетят миризмата му, без да го видят. Защото той напада из засада — като подъл тиранин. Внимават за едно — да запазват винаги най-безопасната дистанция. Всеки трябва да спазва дистанция с тирана.

Но тоя самонадеян sameц с лъснала червеникава козина и разкошни лировидни рога, дълги почти метър, наруши реда.

И Сърдитата не устоя пред неговото предизвикателство. Със светкавичен скок се метна насреща му. Ала импалата се оказа не помалко пъргава. С удивителен скок, висок три метра и дълъг не помалко от десет, тя прелетя над протегнатите ноктести лапи, побягна още стотина метра и внезапно спря. Обърна се сякаш с подигравка в очите. А лъвицата, все едно нищо не е станало, придавайки си най-безучастното изражение, се върна обратно, за да се излегне пак на старото си място.

Странна прищявка, нелепа игра със смъртта! Тревоядните като че ли приемат участта си да попаднат в нечии зъби със същото лекомислие, с което шофьорът се примирява с автомобилната катастрофа. Все му се струва, че тъкмо на него това няма да се случи. А ако се вярва на статистиката, и газелите, и автомобилистите имат еднакви възможности да се преселят преждевременно на Оня, по-добрия свят.

Фред губеше търпение. Докога щеше да лежи така, бездеен като арестант? Докато се събере на пиршеството целият прайд ли?

Отгоре прелетя орел боец, прелетя съвсем ниско — дано уплаши някоя скрита в тревата малка антилопа. По-високо във въздуха се премяташе в цирковата си акробатика орел клоун, а още по-нагоре се събираха лешоядите, открили с непогрешимия си усет, че ги очаква богатата трапеза.

Без съмнение — изчакваха неговия край...

Павианите започваха новия ден по обичая си. Животът е тъй прост, с една-единствена цел — да го удължиш колкото може повече. Не да го задържиш навеки, смъртта все ще дойде рано или късно, само да го удължиш. Първо — като му доставяш храна, второ — като го пазиш от хищниците.

Ей това правеха денем и нощем те: търсеха храна и се вардеха. А понеже храната им се намираще на земята, където бродят и враговете, налагаше се да бъдат винаги нащрек. Сред постоянните опасности естествено се раждат сурови, дисциплинирани общества.

Такова общество бяха създали и павианите — подчинено на най-строга йерархия. Гибелта идва внезапно, бързо. Бързо трябва да се предприемат мерки, за да се предотврати. А това изисква еднолична воля и безусловно подчинение от останалите.

Злия беше собственият на тая еднолична воля. И никой не дръзваше да му я оспори. Никой — освен Младока, който навред гледаше да му покаже незначителността си. Но само до позволения предел. Ето и сега. Никой няма право да се приближава до водача на разстояние, по-малко от три метра. А Младока бе седнал тъкмо на тая граница, та караше Злия да си блъска главата дали е нарушен законът, или не е, трябва ли да го накаже, или не.

После неочаквано скочи и почна да се друсва неистово, но не с лице към вождя, а гърбом — като виртуозен диригент. Злия не можеше да си намери място. Объркваше го тоя омразен младеж, вбесяваше го. Но по закон нямаше право да го накаже. Наказуемо щеше да бъде, ако почнеше да се друсва по същия начин, но с лице срещу него. Не с гръб.

Другите маймуни диреха съсредоточено още нещо за похапване. Все едно търсачи на диаманти. Попаднало им бе рядко струпване на скорпиони, едри и тлъсти, и те бързаха да не пропуснат това неочаквано щастие. Затисваха ги към земята с камък в едната ръка, а с другата ловко им откъсваха жилата, после безучастно, с достойнство ги излапваха.

Ала и така, улигани в лова, не забравяха чинопочитанието. Всеки павиан знае своето място в обществото: кому е подчинен и над кого той пък има власт. Не само мъжкарите, самките — също. Та и децата, едва отделили се от майките, бързаха да си осигурят бъдещото обществено положение. Природата не признава равенството — то е твърде късно изобретение на философите, мечта за по-добър ред.

Човешката йерархия безсъмнено е ненадживяно наследство, атавизъм от животинските ни прадеди. Но при маймуните това неравенство и свързаното с него безправие, ако можем така да наречем правото на силния, устройваха целия им начин на съществуване. Защото бяха целесъобразни.

Най-снажните самци, свитата на предводителя, все едно преторианците му, приклекли, нацупени, с диви очи — истински аристократи, оглеждаха високомерно простолюдието като генерали на парад и всички други бяха длъжни да свеждат пред тях погледи. По-малко важни изглеждаха редовите самци, но и те с подходящата им доза самочувствие. И самките — всяка на своето социално стъпало, заето поради благоволенieto на покровителя си. А накрая — париите: болните, сакатите и най-често кротките, неагресивните, отстъпчивите. В такова общество кротостта не е добродетел.

По-долу от париите са само случайно оцелелите старци, които още имат сили да се мъкнат подир стадото. Изоставени от всички. Може би единствено по това животното се различава от човека — че не зачита старостта.

В блатото, попресъхнало след оттеглянето на реката, плуваха сини и червени рибки, които често-често подаваха уста да глътнат въздух, щипукаха розови крабове, подскачаха пъстри жабки, пълзяха едри колкото юмрук охлюви. А наоколо се ширеше бушът — храсталакът, с който галерийната гора опитваше да се защити срещу настъпващата суха савана. Странен храсталак от нискорасли акации, мимози и сикомори, по които шиповете като че ли бяха повече от листата.

Наблизо пощипваше вейки бялата жирафа. А край нея лудуваше непослушното й теле. Павианите не враждуват с жирафите, напротив — разчитат на очите им, поставени на истински перископи върху дългите шии.

По-надолу се бе разположило стадо зебри. Едни от тях полегнали на тревата, други бодърствуващи. Жребецът, султанът на харема, не смееше да легне. Той само обикаляше наоколо, пръхтеше, душеше въздуха, дебнеше да усети навреме всяка заплаха. Това беше главната му сила — бдителността. Не разчиташе особено на яките си копита и на острите си зъби.

Внезапно една зебра заподскача лудо. Някаква черна змия, успяла да я ухапе за врата, бързаше да се измъкне след злодеянието си с гъвкави извивки. Не ѝ се удаде. Разбрал на часа станалото, жребецът се метна отгоре ѝ и я смаза с копита на кърваво тесто. А пострадалата затърси ужасена нещо в тревата. И го намери. Особено растение, известно на цялото стадо — знание, предавано от майка на дъщеря. Изхрупа го бързо и се отпусна изнемощяла на земята, заобиколена от разтревожените си другарки. А детето ѝ се суетеше край нея, побутваше я с муцунка, сумтеше уплашено.

Не след дълго ранената опита да се надигне. Успя, макар и с огъващи се нозе. Близна малкото си. Бе преодоляла змийската отрова. И скоро след това вече пасеше наред с другите.

Младока, непокорният павиан, се бе покачил върху едно повалено дърво, сред чиито изскубнати корени, наподобили чудовищно сторъко главноного, зееше като страшна уста широка хралупа. Оказало се бе, че там има най-много скорпиони.

А водачът не можеше да позволи това. Нему се полага най-удобното, най-сигурното място за сън; нему се полага всяка самка, която си пожелае; нему се полага най-вкусното ядене.

И той се надигна. Покатери се на дънера и грабна от ръката на Младока уловения тлъст скорпион почти от устата му.

Ограбеният не успя да се овладее. Настръхнал от гняв и обида, той се хвърли срещу Злия, заудря го с юмруци, опита да го захапе с озъбените си кучешки челюсти.

Старият салец имаше силата сам да се справи с тази съпротива, защото бе я предизвикал нарочно. Но двамата му заместници, вторите по ранг след него, мигом се метнаха върху нахалника.

И той не устоя. Пребит с юмруци, с оскубана козина, нахапан, отскочи с вой и побягна, сподирен от победителите си. Едва тогава се досети какво му предстои. Обикновено мъжкарите не се сражават до смърт. Достатъчно е по-слабият да признае поражението си и по-силният великодушно му пощадява живота. Това стори и Младока. Просна се по очи, почти легна на земята пред враговете си. И те след гневно изръмжаване го оставиха на мира, обърнаха назад, където върху завоювания дънер Злия се наслаждаваше на победения си съперник с величествен израз. Все едно Цезар пред Рубикон. Сдружени в здрав съюз, своеобразен маймунски триумвират, тримата

можеха да поставят на мястото му всекиго, който би се осмелил да оспори мястото им.

Отвъд стадото на зебрите се бяха разположили на паша антилопи гну. Те също предпочитат близост на други тревопасни. Все е по-добре, когато гледат повече очи, когато душат повече носове, когато слушат повече уши.

Ала, види се — не винаги. Тоя път всички като че ли се осланяха повече на съседите, отколкото на себе си. Затова не забелязаха навреме прокрадналата се пантера.

Премаляла от глад, с мъчителни болки в счупения крак, Куцата кръстосваше гората и степта, като все не успяваше да хване нещо за ядене. Толкова рядко идва ловното щастие дори за здрав хищник — какво можеше да очаква тя, която трябваше да дебне, да се прокрадва, да напада — така осакатена? От няколко дни бе залъгвала стомаха си с няколко охлюва, няколко гуцера и яйцата от едно птиче гнездо. Тя отбягва мърша. Но снощи се бе решила да отнеме от хиените открития от тях труп на газела. При вида ѝ отначало те отстъпиха, но като откриха недъга ѝ, тозчас налетяха отгоре ѝ, та тя самата едва успя да се отърве от ужасните им зъбища.

Нямаше никакво намерение да закача павианите. Не би посмяла да стори това, когато е здрава — камо ли сега. Само мина покрай тях, запътила се към зебрите с надежда, че там би могла да опита щастиято си.

Злия прецени в миг. Макар и заслужено наказан, Младока бе поразклатил престижа му, показал на останалите, че все пак се намира някой, който не се бои от тиранина. Силата на павианското стадо е дисциплината, която пък се изгражда сред опасностите. При по-голяма опасност — по-строга дисциплина. А няма ли истинска външна заплаха, водачът трябва да създаде такава. Дори да я измисли. Само и само да утвърди властта си.

Куцата пантера щеше да му даде тоя повод. Да демонстрира силата и безстрашието си, без да се излага на особен риск.

Той изкрещя заповедта си и поотпусналите се поданици мигом заеха определените им бойни места. Подчинението беше възстановено.

Водачът в маймунското стадо има много права. Ведно с тях — и привилегията да се бие с лъва и леопарда. За него това също е

привилегия — да се жертвува за стадото. За разлика от голокожите си братовчеди, които по-другояче изразяват чувството си за важност.

Злия пристъпи със заплашителен рев, придружен от свитата си. Зад тях се строиха по ранг по-низшите самци и най-отзад, зад тая озъбена жива стена, се струпаха в скимтящ кръг самките с децата.

Уверена в безсилието си, Куцата хукна да бяга на три крака. И цялото маймунско стадо избухна в тържествуващ лай.

Но тържеството им скоро пресекна. Водачът забеляза тревогата сред тревопасните. Първа побягна бялата жирафа, следвана от детето си. Сподириха я зебрите, препуснаха и нагазиха в блатото. Спряха едва когато водата достигна до коремите им. При такава заплаха във водата все е по-безопасно. Антилопите гну предпочетоха да заемат кръгова отбрана, убедени отдавна от горчивия опит, че в случая бягството не е спасение. Че враговете целят именно това — да се справят с тях в надпрепускването.

Куцата, която не понасяше водата, а не можеше и да бяга, побърза да се навре в най-гъстия бодилак и да притихне там.

А Злия, преценил на часа, че няма сили да се справи с новите врагове, издаде с рязък лай новата си наредба. И всички павиани в ужас се метнаха на близкия баобаб. Прилепнаха към клоните.

От саваната се носеше сред облак прах глутница хиенови кучета, които се гонеха с весел лай, сякаш си играеха. Дългоноги, напръскани с черни, жълти и бели петна, те едва се различаваха в маскировката си от околността.

Ето, намалиха бега си. И Злия успя да ги разгледа добре. Водеше ги Белязания, кучето, което Джими Янг бе освободил от капана и върху чийто крак оттогава бе останал големият белег.

Той се спря пред укреплението от насочените навън антилопски рога, изляя и дружината му с весело джавкане обгради във втори, външен пръстен набелязаните жертви.

Никое куче не нападна. Само обикаляха и лаеха. Връхлитаха в лъжливи атаки и отскачаха на часа пред размаханите насреща им рога. Не бързаха. Чакаха, уверени тактиката им да бъде възнаградена.

И дочакаха.

Едно теле, по-припряно, по-несъобразително или с по-слаба нервна устойчивост, не издържа на обсадата. Измъкна се между телата на възрастните антилопи и хукна през полето.

Това беше краят.

Белязания се вкопча в гърлото му. Нахвърлиха се и останалите. Само за минута половината животно беше оглозгано. Хиеновите кучета бяха прибавили своя дял в естествения подбор — подбор не само по физическа сила, а и по психична приспособеност за живота. Няма право на съществуване не само слабите и болните, няма го така също както безразсъдно смелите, така и безразсъдно малодушните. Природата не понася изключителността.

Платили кървавия си данък, антилопите побягнаха към блатото, уверени, че кучетата вече няма да ги закачат.

И наистина, начело с Белязания, заситени, те поеха обратно, натам, откъдето бяха дошли. Злия знаеше къде. Отиваха да сменят другарите си, които досега бяха пазили малките и които по техните следи трябваше да дойдат тук, за да доизядат останалата част от жертвата. Така е при тях: когато има — има за всички; когато няма — няма за всички.

Животът поемаше отново прекъснатия си за малко ритъм. Зебрите излязоха от водата, започнаха да пасат. Върнаха се жирафите, върнаха се и гнутата. Само една женска антилопа все не можеше да се успокои, а се отделяше от стадото и поглеждаше към кървавите останки, където се трупаха лешоядите, ала мъжкарите всеки път я завръщаха в стадото.

Клетата майка!

Пантерата неусетно се бе измъкнала от гъсталака, тръгнала другаде да дири ловното си щастие.

На края и Злия даде отбой. Позволи на дружината си да слезе на земята.

Слава богу, все още имаше опасности, страшни опасности, които му осигуряваха безпрекословно подчинение, осигуряваха неограничената му власт.

Безухата продължаваше да беснее около дървото с такава настойчивост, каквато Джими Янг никога не би допуснал у един носорог. Сякаш искаше да оправдае прякора, прикачен от туземците на рода ѝ — „Дяволът от храсталаците“. А мнозина, дори самият Джим, твърдяха, че за емблема на Обединените нации трябва да бъде приет не свадливият гълъб, а носорогът. Толкова миролюбив го смятаха.

Както стоеше на клона, където бе намерил убежище, подобно на далечните си прадеди, човекът забеляза как раненият ловен инспектор се надигна и напусна мястото на злополуката.

Вече нямаше никакво съмнение — зад служебното положение Фред Хейс прикриваше незаконната си дейност. Беше браконьер, и то от най-опасните. Обикновените местни ловци със своите стрели и капани не са в състояние да се състезават с отлично организираните банди, снабдени с хеликоптери, всъдеходи и всякакви модерни оръжия.

Животинският свят на Африка, за жалост не само той, е заплашен от унищожение. За един човешки живот ние, днешните хора, нанесохме на природата повече пакости, отколкото всички същества, живели преди нас.

Колко много грешки бяхме направили и колко още упорствуваме да правим! Не толкова исторически. Всъщност историята представлява опис на извършените от държавниците грешки. Думата е за екологичните. Развъдени неограничено от селяните, козите опасоха горите на Средиземноморието. Те превърнаха и Северна Африка в пустиня. Според библията раят се намирал в сега напълно безводната Мала Азия. В тропическа Африка изстребваха масово леопардите. Последница — масово размножаване на глигани и павиани, които опустошават човешките посеви. Избиха крокодилите — спаднаха рибните запаси, тъй като страшните водни чудовища като истински санитарии елиминираха болните и непълноценните индивиди. В Турция преследваха пеликаните, за да не отнемат на рибарите част от улова им — намаляха и рибите. Теодор Рузвелт в желанието си да запази елените в Аризона нареди да избият вълците и пумите. Вследствие на което елените се наплодиха толкова, че превърнаха в пустош цветущия край, след което почнаха и те да мрат повсеместно.

В миналия век легендарният Буфало Бил застрелвал в Северна Америка по четири хиляди бизона годишно, а в Африка друг легендарен убиец унищожил повече от две хиляди слона.

Доскоро от Карибските острови се изнасяха по четиристотин хиляди кожички на колибри годишно, от Австралия — по петстотин хиляди кожи на коала, от Африка — бивни от петдесет хиляди слона. Ами изстребването на врабчетата в Китай... Ами...

Сега опитваме да ги спасим, като ги вписваме в Червената книга. И заспиваме с чиста съвест. А какво се получава? Щом някое животно попадне в тая книга, и цената му отскача главоломно нагоре. Суетни милионери и прости сноби бързат да си набавят я самото животно, я чучелото му — единствено за самоизтъкване, за безсрамен показ. Като логична последица нараства заплашително и търсенето. И ето ти го парадоксът: вместо защита — стимул за унищожение!

Джими си спомни зоопарка в Ню Йорк. И последната решетка, след тигрите и лъвовете, над която беше прикачен надпис: „Най-опасният звяр на земята“. А когато надникнеш да видиш кой ли е тоя звяр, виждаш себе си в огледалото.

И не само животните. Ами горите, ами тропическата джунгла, главният производител на кислород в земната атмосфера? В началото на седемдесетте години от нашия век джунглата е заемала двеста милиона квадратни километра, като намалява с триста хиляди квадратни километра годишно — което значи, че в 2000 година ще изчезне напълно. Нима може да очакваме друга участ, щом като в настъплението срещу нея сме впрегнали всичките си оръжия: булдозери, електрически триони, динамит, дефолианти, нефта, арсеникови препарати?...

Първа дочу маймунския крясък Безухата, обърна се подозрително, засумтя възбудено. Тогава и Джими го чу. Погледна нататък. И видя Камбо върху покрива на лендровера. Подскачаше и крещеше.

Изглежда, върнал се от гората, бе тръгнал по следите на автомобила. И бе открил приятеля си. Много му се искаше да му се обади, ала се боеше от носорога.

Сега той се оказа единствената надежда на обсадения биолог. Но как да се уговорят? Дали от такова разстояние щеше да разбере знаците му?

Защо да не опита?

И Джими захвана да обяснява с подсилени жестове на глухонемия език:

„Дай — пулверизатор!“

Не след дълго шимпанзето отговори:

„Камбо — страх — рог — нос — голямо прасе!“

Така беше кръстил на своя комбинативен език едрото дебелокожо.

Имаше достатъчно основания за това. Чула виковете му, Безухата се понесе нататък, завъртя се яростно край колата.

Джими се поколеба. Дали не беше тъкмо сега времето да слезе? Но и да слезеше, как щеше да се добере до обсадения от носорозите лендровер?

Нямаше друг избор — трябваше да опита!

И той просигнализира с ръце:

„Камбо — пръска — пулверизатор — рог — нос — голямо прасе!“

За по-голяма убедителност се провикна:

— Камбо, пуф-пуф!

Шимпанзето заподскача по покрива на колата. Смяташе, че е разбрало. Просегна се с главата надолу и измъкна през прозореца бидончето с наркозата. Размаха го тържествуващо.

— Ъх — ъх!

И толкова! Само подскачаше. Минута-две-три. Като туземен магьосник, който очаква да прогони злите сили със заклинанията си.

Джими го подкани отново:
„Камбо — пръска! Натиска — копче — пулверизатор!“
Маймуната най-сетне се досети. Посегна с пръст и намери
клапана.

„Да се греши е човешко“ — гласи латинската поговорка. А защо само „човешко“? Нима животните нямат същото право?

Биологът се хвана за главата. Наркотизиращата струя плисна в лицето на Камбо. Клетият, нали не умееше да борави с апарата?

Но съобрази на часа, макар че не бе обучаван нарочно. И обърна струята срещу носорожката. Натиска, натиска, докато и тя, и той се отпуснаха: тя на земята, той върху лендровера.

Джими тозчас скочи от дървото. Притича. Едва сега забеляза колко негостоприемна беше тук саваната. И острата като бръснач трева, и твърдите като желязо шипове на акациевите побези, и куките на трънаците — всички като че ли си бяха поставили една цел: да го забавят, да му попречат, най-малкото да превърнат дрехите му в дрипи, а кожата му — в хранилка за милионите мухи.

Той заобиколи приспаната великанка с тревожно лутащото се малко, след което с неподозирана лекота се метна в колата. Нагласи спасителя си върху задната седалка и даде газ. Бързаше да се измъкне, преди Безухата да се е събудила, преди да ѝ е хрумнало нещо ново.

Постепенно Джими намали ход. Отдалечил се бе предостатъчно. А не му се щеше да друса излишно хъркащия си космат другар.

И неволно се сепна — мислено го бе нарекъл „другар“.

А защо не?

Вече не му изглеждаше тъй смехотворно вестникарското съобщение, че някаква екстравагантна дама построила параклис за отглежданите в имението ѝ шимпанзета, с които ходела редовно на литургия, като настоявала, че и те притежават „безсмъртна душа“.

Никога не се бе съгласявал с библейската легенда, че бог е вдъхнал единствено на човека част от своята божествена душа. Още по-малко сега, след толкова дълго общуване с четириръкните си питомци — и особено пък след като бе свидетел на днешния интелектуален подвиг на Камбо. Не споделяше и разбиранията на мнозинството съвременни учени, които високомерно отричат на животните каквито и да са психични качества, като им предоставят само инстинктите и в краен случай — условните рефлексии.

Основният им аргумент от паметивека си остава малкото относително тегло на главния мозък дори при най-висшите маймуни. Не искаха и да чуят възражението му, че гениалният Пастър е

постигнал всичките си успехи само с едно мозъчно полукълбо, тъй като другото било закърняло поради травма още на младини.

Убеден беше и упорствуваше, че между човека и останалия животински свят има повече прилики, отколкото разлики. Само два и половина процента от гените на човека са различни от гените на шимпанзето. На тях се дължи скокът от животинското царство към царството на разума.

Затова понасяше твърдо хапливите подмятания, че при сравнението между него и маймуните съотношението може да е такова, ала не и при опонентите му.

Най-често му отправяха повтаряното до втръсване възражение, че ако не по друго, то по способността си да мисли абстрактно човекът превъзхожда и най-висшето животно, като се пъчеха със своята „втора сигнална система“ — речта, способността за обмяна на информация посредством символи — думи.

И не искаха да слушат, когато им доказваше на какво са способни неговите възпитаници, които не само владееха няколкостотин знака на глухонемите, ами и съставяха с тях цели изречения. Понякога съвсем абстрактни. Както глухонемите, които никой не би дръзнал да не признае за нормално мислещи хора.

При всеки спор Джими изказваше предизвикателно мнението си, че съществува само една разлика — липсата на всякакви предразсъдъци у животните. Докато същността на човешката психика представляват именно предразсъдъците: религиозни, нравствени и, уви, научни.

Настояваше, че отдавна е настанало време човекът да се отърве от маниакалното си самочувствие за превъзходство — че е безспорен господар на природата. Да се примири с истината, че е само едно от безбройните нейни творения, частица от нея. Нека не опитва да й налага своите закони, а да се съобрази с нейните. За да оцелеят и тя, и той самият...

Внезапно пред колата изскочи нещо голямо и търти да бяга с неравни, провлечени скокове.

Щраус! Дали беше ранен?

Но не. Избягал на значително разстояние, той хукна като всичките си себеподобни.

Биологът се досети. Подплашил го бе, докато е мътел яйцата си. След това се бе престорил на ранен, за да отвлече врага по-далеч от гнездото.

Клетият! Въпреки всичките му хитрини родът му отдавна да се е свършил, ако не бе преминала модата на перата по дамските шапки.

Но докато той спасяваше бъдещото си потомство от недействителния враг, един истински враг вече се тъкмеше да пирува с него. Едър египетски лешояд пристъпваше важно, захапал в клюн ръбест камък. Той приближи до едното яйце и със замах хвърли отгоре му камъка. Не можа да го пробие с първия удар. Ала не се отказа. Замахна повторно. Щеше да опитва, докато успееше да го счупи и да излапа съдържанието му, ако едрата мътачка не се върнеше навреме.

Джими поклати глава. А това? Употреба на сечиво! Целенасочено. И то ли е инстинкт?

Тогава се събуди Камбо. Разтърка очи. Озърна се. И, припомнил си нещо, скочи уплашен.

„Къде — рог — нос — голямо прасе?“ — запита той с ръце.
— Бъди спокоен! — отвърна му шофьорът. — Няма го!

Шимпанзето, все още сънливо, със забавени движения, побърза да заеме любимото си място на предната седалка. И още неседнало, предложи:

„Дай — Камбо — волан!“

Управлението на автомобила не е толкова сложна наука. И Камбо я бе усвоил отлично.

— Дума да не става! — отсече Джими. — Та ти още спиш.

И за да смекчи грубия си отказ, го почеса по плешивото теме.

Замисли се. Може би някога, преди милиони години, прадедите на шимпанзетата са били тези, които от дърветата са прогонили на земята родоначалниците на питекантропите. А после, като станали хора, далечните им потомци натикали предишните победители в най-затъntenите джунгли. И спрели еволюцията им.

Ех, този въпрос, заради чийто отговор бе дошъл тук и който не му даваше мира! Дали сегашният експеримент щеше да сложи край на тази наследствена вражда? Дали, научени от човека, внуците на Камбо, на Бо-Бо и на Шими нямаше да положат началото на някой друг животински вид, на някой „пан сапиенс — разумно шимпанзе“, който след време да замести израждащия се хомо сапиенс?

И докато си мислеше така, а лендрроверът се провираше през трънаците, видя едно пъстро тяло, което дори не опита да се отдръпне от пътя му. И той натисна спирачката.

Кой знае откога неяла, премаляла от изтощение, дочуваща чак тук мъчителните стонове на умиращите от глад рожби, убедена, че с тоя схванат крак не може да улови друга, по-бързонога жертва, куцата пантера се бе престашила да нападне един брадавчест глиган. Това е решението на отчаянието: „Или — или! Или мъртва, или сита!“

Ала глиганът бе предпочел да не приема боя. За него в случая не съществуваше това фатално „или — или“. При това наблизко зееше и дупката му. Озъртайки се предпазливо, той отстъпваше заднишком. И щом я усети зад себе си, все тъй заднишком се намъкна в нея. Прикри изхода ѝ с грозната си зурла, въоръжена с огромни глиги — някакъв безподобен мелез от главите на лъв, на бивол и носорог.

Джими ги отмина, без да предположи какво съдбовно значение щеше да има тоя неуспех на пантерата: за нея, та и за него самия.

Вече навлизаше в гората, когато съгледа Късия Хобот със стадото му. Щом го забелязаха, няколко слоници се обърнаха заплашително, протръбиха с хоботи, размахаха гневно уши. И той предпочете да се отклони от пътя им със забавен ход.

Късия Хобот почваше да се оправя. Доскоро болезнената му рана заздравяваше. Охотата му за ядене се възвръщаше. Но възможностите му за това бяха намалели. Израстъкът наврѣх хобота служи като срѣчен прѣст, преврѣща носа в рѣка. С него се берат плодове, късат се вейки, скубе се трева.

А Късия Хобот вече не можеше да прави това. Налагаше му се да пасе направо с уста. Затова пѣк трябваше да коленичи, което за неговата големина беше твърде мъчително. И той често често се изправяше с пухтене, размахал едно уши.

Тогава към него пристѣпваше Гърбавата, слоницата с малкото слонче, която от деня на осакатяването му не го бе изоставила. С нежно измъркване тя късаше свежи вейки и му ги пѣхаше в устата.

Работата ѝ не изглеждаше лека. Слонът цял ден яде, за да напълни огромния си стомах. Колко ли време ѝ трябваше да задоволи нуждите на изпосталелия си храненик, за себе си, та и за детето си?

Инстинкт — би рекъл всезнаещият. Така си помисли Джими. Но не само инстинкт, а добър инстинкт. Както има добри хора и лоши

хора, така има добри слонове и зли слонове. Ето, от цялото стадо само Гърбавата се грижеше за ближния. Другите гледаха себе си. Егоисти и алтруисти, редом един до друг. И не знаеш кое качество е по-старо, кое е по-полезно за вида, кое допринася повече за еволюцията на живота. Или пък са нарочно разделени от природата така — да се допълват взаимно в това неразгадано сложно единство на противоположностите. Нали за да узнаем какво представлява доброто, трябва да съществува и злото, та да ги сравняваме?

Гората ставаше все по-гъста. Дърветата избуяваха, огромни великани, загърнати в разкошните си мантии от лакирани листа, които просветваха в брилянтни искри като обсипани с бляскави паети.

И под тях, в сянката, далеч от жарещото слънце, премерваха сили два хипопотама.

Туземците разправят, че бог най-напред създал водните животни. (Какво съвпадение с еволюционната теория!) Хипопотамът бил определен да стане първият сухоземен обитател. Но на него му било горещо на сушата. И той се помолил да остане във водата. Бог се съгласил, само при условие, че няма да закача рибите, които и без това си имат доста врагове. Затова хипопотамът през деня се цамбурка в реката, а пасе на сушата, и то нощем, по хладина.

Единака продължаваше да охранява владението си, макар че вече нямаше надежда да се задоми. Не допускаше никой самец, а самките предпочитаха да се присъединяват към съседските хареми.

Съперниците се блъскаха с раззинати челюсти, сякаш два булдозера, опитваха да се захаят, а то захайка ли беше — с тия почти метрови зъби! От вълнение късите им опашки се въртяха като миниатюрни пропелери, неудачно монтирани към огромните туловища.

Двамата се отдръпваха рязко и отново налитаха с рев, без да обръщат внимание на нищо друго. Впрочем автомобилът не ги смущаваше — в резервата не се стреля от автомобил.

Камбо много обичаше зрелищата. Та какъв антропоид щеше да бъде без тая слабост? Все едно израсъл в римска гладиаторска арена. Задъхваше се от възторг при хоккей, при борба, особено при боксови мачове.

Тоя път също не устоя. Метна се на покрива, заподскача по него, почна да ръкопляска, да хъка, да поощрява бойците с жестове:

„Удря — удря — силно — силно! Весело — много — весело!“

Внезапно, при поредния сблъсък, единият зъб на пришелеца не издържа. Строши се с трясък като дървен кол. Ощърбелият гигант се закова на място слисан. После рязко се обърна и побягна в тежкия си свински тръс натам, откъдето бе дошъл. А Единака потича с победоносна стъпка подире му десетина крачки, после се въртна и припна към реката — да не би някой да се възползува от по-дългото му отсъствие.

Когато лендрочерът наближи изоставения лагер, Джими видя бягащите павиани. Не беше нужно изключително въображение, за да си представи какво бе станало. Още отдалеч си личеше съборената раздрана палатка, катурнатата антена на радиопредавателя, безредно разхвърлените вещи.

Едва спрял колата, той хукна нататък. И се хвана за главата. Редом с него повтаряше отчаяните му жестове и Камбо. Но в същото време скрито тържествуваше. Едва се сдържаше да не се разкиска. И побесняваше от завист — че друг бе направил това, което нему беше строго забранено.

Биологът най-първо се отправи към предавателя. Нямаше нужда да го проверява. Дървената кутия лежеше захвърлена, изтърбушена, с търкалящи се наоколо части. А сред тях се бе проснала, жалка и безпомощна, изкуствената змия, която той бе сложил там, за да охлажда разгорещеното любопитство на неговите шимпанзета, главно на Камбо.

За беда това плашило не бе изпълнило ролята си при павианите.

А наоколо: дрехи, постилки, възглавници — накъсани; походното легло и столчетата — счупени; хранителните припаси — разграбени.

Надали сам Чингис хан би смогнал да нанесе по-непоправими опустошения.

За щастие желязната кутия с лекарствата бе устояла пред разрушителния нагон на злосторниците. И печката.

Джими се залови на часа да провери имуществото си — какво ли би могло да служи още. Замести натрошените рейки, заши разпраното платнище и противомоскитната мрежа, разпъна палатката. Това засега изглеждаше най-важното преди вечерния набег на комарите.

Шимпанзето го дръпна за ръкава:

„Камбо — браво!“

— Защо пък браво? — извърна се нервно Джими.

„Камбо — прави — пуф-пуф — рог — нос — голямо прасе!“

И завърши дългата си реч с обичайната молба:

„Джими — дай — Камбо — уиски!“

Биологът му се сопна:

— Никакво уиски! По-напред помогни да се оправим!

Толкова дълго бе опитвал да го отучи от човешкия му порок. Понякога привидно успешно, друг път отчайващо безуспешно. С отрасналите маймуни е така — по известни само на тях причини от време на време ги обхваща бяс, сякаш демон се вселява в главите им, както казваше някога падрето. В такива случаи даваха на Камбо чашка алкохолно питие да го укротят. После — отново на сух режим до следващия пристъп на буйство. Ала твърде често не можеха да определят дали това е истински пристъп, или хитра симулация.

Сега Камбо пак бе настръхнал, оголил заплашително едрите си зъби, стиснал тежките си пестници. Ще речеш, ха-ха, и ще налети. Не просеше, както друг път, а изискваше.

Колкото малките шимпанзета са очарователни, толкова старите са опасни. Известни са доста случаи, когато доскоро съвсем питомни животни са убивали господарите си.

Джими внимаваше това да не слети и него. Досега все успяваше да запази сред питомците си ранга на „най-висшия“. Но беше готов и за най-лошото. Все му се струваше, че жертва на шимпанзетата стават хора, непознати с позата на покорност, която обезоръжава и най-свирепия самец. А се съпротивяват. И с това настървяват още повече разярената маймуна.

А той знаеше тая поза. И я бе упражнявал често. Надяваше се с нейна помощ да отърве кожата, ако изпадне в подобно безнадеждно положение.

Засега не мислеше да отстъпва. Само се обърна и посегна към рейката от палатката. И шимпанзето като по магия се укроти. Козината му се отпусна, гърбът му се приведе, злият блясък в дълбоките му очи угасна.

И заразправя с ръце:

„Камбо — лош! Камбо — няма — вече — лош!“ После залови повече символично да пощи панталоните му.

И го подкани умолително:

„Камбо — сега — умен! Джими — дай — Камбо — гъдел!“

Червеният път, все едно река от кръв, се провираше през повехналата савана сред два стръмни бряга от избуяли до пет метра височина слонова трева, диво просо и сорго, отвъд които не се виждаше нищо. Един плитък шумолящ каньон, над който понявга нависваше клони чадъреста акация, обсипана с жълти, червени или виолетови цветове. Друг път се налагаше да заобиколи изграден като крепост термитник или дебелоствол баобаб, в чиято основа зееше подобна на гараж хралупа.

Необичайно изглежда това странно дърво, най-вече когато си е хвърлило листата. Човек неволно се съгласява с туземната приказка, че бог го забучил в земята наопаки, с корените нагоре, като наказание заради възгордяването му, че е най-силното дърво на земята.

А по пътя, сред розов облак от прах, се друсаше лендровърът на Фред Хейс и плашеше пасящите антилопи и подскачащите земни катерици.

Фред бързаше да намери Джими Янг, колкото може по-скоро, да го превари, да говори с него, преди той да е издрънкал някому за вчерашното събитие. Сега чернокожият очилат биолог представляваше най-голямата опасност за прехраната му, за бъдещето му, за щастието му. Не изглеждаше толкова глупав, та да не се е досетил за предназначението на „санитарния“ хеликоптер и наркозните куршуми. Особено след като оня кретен, пилотът, направи идиотския си опит да го убие.

Трябваше да изпълни нареждането на браконьерите, което те му предадоха по радиото снощи, след като се бе прибрал дома.

Тая заран се чувствуваше добре. Дори главоболието му бе преминало. Затова се бе заел веднага със задачата си. Пределно проста и ясна. Да обезвреди Джими Янг! С подкуп или по какъвто и да е друг начин. Само да го обезвреди!

Колата се друсаше по неравностите на пътя, заобикаляше термитниците и дупките на тръбозъбите.

Ех, тази Африка! С привидно тъй богатата природа, с такова растително буйство, а всъщност материкът с най-слабата почва. В съвсем тънък слой. Та тъкмо затова, не толкова поради изостаналост, най-подходящото оръдие за обработката ѝ си остава простата мотика. Край еkvатора съществуват условия само за джунгла. А хората, понеже им се искат ниви, я горят. И за две-три години почвата обеднява.

Какво да се прави тогава? Кой може да даде някаква рецепта?

Фред се пообърна. Из гъстата трева излезе лъвица и тръгна редом с колата.

Пак същата, пак тая, която го бе обсаждала вчера! Все тъй намусена, с най-недоволния израз, виждан някога от Фред върху лъвска муцуна, която обикновено изразява царствено презрение...

Измъчила го бе. Нито го нападаше, нито му позволяваше да си иде. Струваше му се, че си го пазеше така, все едно в запас, като жива консерва, докато огладнее.

И изведнъж, надигнала се, тя се бе поослушала малко, след което като изстреляна бе полетяла към джунглата. Отде можеше да допусне арестантът ѝ, че бе чула призивния рев на ранения си другар, на Кривия Зъб, който я викаше на помощ срещу нападналата го глутница хиени.

Едва тогава Фред бе успял да поеме отново на път. Затова се бе прибрал в къщи по тъмно. И се бе проснал в леглото, без да вечеря, без дори да се съблече...

Днес тя не се интересуваше от него. Човек в автомобил не представлява ловен обект. Използуваше го за друго.

Сърдитата прилагаше една от множеството си ловни хитрости. През хилядолетията прадедите ѝ се бяха примъквали към жертвите си под прикритието на носорога, който не се бои от лъвовете. Антилопите пък не се боят от него. Използували го бяха като Троянски кон.

Напоследък носорозите намаляваха, а се навъждаха други, железни чудовища, които също не бяха опасни за лъвовете, а и тревопасните не се плашеха от тях.

Инстинктът (а дали беше само инстинкт?) се бе превключил на друга програма. Щом като старата уловка можеше да се приложи зад новото прикритие.

Лъвицата го следваше дълго, може би десетина минути, без даже да го погледне поне веднъж.

Отдясно на пътя се надигна триметров термитник. А до него — тръбозъб. Изправен, забил нокти в твърдата стена, той я разкъртваше тъй леко, сякаш бе от пясък. А тя е по-здрава от цимент, толкова здрава, че слоновете се чешат в нея, без да я съборят.

Не можа да се нахрани с вкусната си плячка.

Приближила на разстояние, достатъчно според нейната преценка, Сърдитата се метна напред. Животът е низ от грешки. И тоя път ловджийката бе сгрешила. Достатъчна е стотна от секундата. Тръбозъбът я усети съвсем навреме и с неподозирана за тромавия си вид пъргавина хукна по пътя, пред следващата го хищница с огромни скокове, досущ като бягащо кенгуру.

Петнадесетина скока направо, после един вдясно. И изчезна. Скри се в дупката си.

Лъвицата тозчас се примири. Извърна се безучастно, сякаш нищо не бе станало. И отново пое редом с автомобила.

Някаква сянка премина над главата му. Фред вдигна поглед. Високо в небето се събираха лешояди. Те дежурят, разделили си района на участъци. И щом някой от тях забележи вероятна плячка, всички се отправят нататък. Обикновено, когато видят лъв на лов, го следват от високото. Затова много често лъвските жертви откриват къде е врагът им, като гледат нагоре, по полета на лешоядите.

Внезапно напреде му се изпречи газела. Нейните сродници допускат автомобил на двадесет крачки, докато от пешак бягат отдалеч. Ала тая не избяга и когато колата я наближи съвсем.

Имаше причина. Тялото ѝ бе изпусталяло, движенията ѝ — вяли и сковани. Безспорно болна. Но от какво?

Додето Фред си даде отговор на тоя въпрос, Сърдитата излетя от закритието си и се хвърли върху нещастницата. С един замах на лапата си изви главата ѝ назад и счупи врата ѝ.

После я захапа и повлече.

Ала човекът бе решил друго. В своята същност той си оставаше ловен инспектор. Сраснал бе с тая професия. С нейните задължения.

Газелата трябваше да бъде изследвана. За да се диагностицира болестта ѝ. Да се предварди избухването на някоя епизоотия.

И той даде шумно газ. Врълхлетя срещу хищницата, принуди я да отскочи от плячката си. После я подгони пред себе си. Тя опита да се отклони встрани, ала той я последва и там.

Накрая, съвсем уплашена, лъвицата се шмугна в тревите. Изгуби се нанякъде. По посоката на лешоядите човекът разбра, че го бе изоставила.

И той се върна назад. Натовари газелата в колата. Щеше да я изследва после, когато се върнеше в къщи.

Сега му предстоеше по-важна задача.

След още няколко минути срещна прайд лъвовете. Познаваше ги. Те бяха разпръснали прайда на Кривия Зъб и Сърдитата, бяха завладели територията им. В родното си място Сърдитата вече се чувствуваше като браконьерка. Затова бе побягнала тъй безславно — бе открила близостта на враговете си.

И при лъвовете, както при хората, най-опасни са себеподобните.

А край тях, в радиус не повече от стотина метра, пасяха спокойно антилопи и зебри. По-право не пасяха, а гледаха лъвовете. Но не със страх. Повече с любопитство, та ако щете — с възхита. Както при вида на утвърдени диктатори. Знаеха, че хищниците са сити.

Колата отмина прайда, без някой дори да я погледне. Лъвовете се изтягаха в своето царствено безделие.

Не след дълго Фред видя павианите, които му препречваха пътя в истинска разбойническа засада. Най-отпред, тъкмо в средата, седеше на крещящо оцветените си мазоли Злия — намръщен, умен и важен, досущ като пиратски главатар.

Щом лендровърът спря, той се надигна високомерно, та пристъпи напред. Протегна ръка. Явно, за просия. С дланта нагоре. Но и просията му беше нетърпяща възражения. Не се молеше, а заповядваше. Изискваше, както ако това беше данък, що му се полага по право.

След него обградиха пленника останалите маймуни. В светкавичен абордаж те се покатериха по калниците, по капака на мотора, по покрива, запровираха ръце през прозорчето. Настойчиви, нахални, заядливи.

Туристите са виновни. Те ги учат на това, за да се забавляват, без да допускат колко опасни могат да бъдат тия комични бандити.

Фред вдигна стъклото и леко подаде газ. Злия остана на мястото си, докато го блъсна радиаторът. Тогава, побеснял, се метна на колата, пред ветробрана, заудря с юмруци. Показа страшните си зъби.

Шофьорът натисна по-силно педала, ускори ход. И нападателите не издържаха. Нервите им не се оказаха тъй устойчиви. Разколебани, един подир друг те започнаха да скачат на земята, да се търкалят при неудачното си слизване, да крещят, да се заканват.

Последен, то се знае, го напусна Злия. И понеже лендровърът вече бе набрал достатъчна скорост, при падането си той се преметна

няколко пъти в тревата.

Фред Хейс навлезе в гората, слънцето се скри зад плътните дървесни корони, обгърна го познатата задушна влага. И той побърза да отвори прозорците. Ала чаканата прохлада не дойде.

Ето и лагера на биолога!

Но съвсем различен от предишния. Сега — само с една палатка. И разхвърлени наоколо изпочупени, накъсани вещи.

Джими Янг го посрещна с видима неприязън. Дори не престана да сглобява нещо в радиопредавателя, чиято антена се търкаляше на земята до него.

Ала Фред се помъчи да изглежда, че нищо не е забелязал, да се държи колкото може по-непринудено.

— Здравейте, мистър Янг!

Джими не пое протегнатата ръка. Ясно — досещаше се. Оставаше въпросът — какво е сторил досега?

Неканеният гост подметна съчувствено:

— Нещо е станало тук. Защо така — като Робинзон?

Биологът му отвърна с въпрос:

— А вие с каква цел ни плашехте? С хората-леопарди!

Фред се направи, че не е чул.

— Както изглежда, помощниците са ви напуснали? И са ви ограбили?

— Не! — отвърна Джими, като го огледа дали е въоръжен. И невидял нищо подозрително под лекото му облекло, обясни: — Това е дело на павианите.

Гостът продължи да пита:

— А ще стоите ли повече тук, след като, както виждам, не ви е останало нищо от онова, което е нужно за едно скромно човешко съществуване?

През отвора на закърпената палатка се виждаше постланият направо на земята дюшек. Вместо стол пред нея беше дотъркалян полугнил пън, а маса въобще нямаше. Душът беше изкривен и тръбата — изтръгната от резервоара. Наоколо се валяха изтърбушени кутии и

торби. Дрехите на стопанина все още се вееха, превърнати на дрипи, по дърветата.

Джими отговори:

— Диоген живял в проста бъчва. И притежавал само една чаша за вода. Но когато видял някакво хлапе, че пие с шепя, захвърлил и нея. Може би е вярно, че щастието се определя от по-малкото нужди...

— Отричате цивилизацията? — подметна Фред.

— Ако нашият дивашки култ към вещите е цивилизация, тогава наистина ще я отрека. Сега, когато домовете ни са заприличали на оказионни магазини. Само с едно предназначение — да се наперя пред другите: „Виждате ли колко много неща мога да притежавам?“ Знаете ли какво казва Жул Верн? „Ще дойде ден, когато дърветата ще бъдат от метал, ливадите от вата, а плажовете от метални стружки... Това значи прогрес!“

Без да бъде поканен, гостът седна на пъна, докато домакинът стоеше прав пред него с нескрита, мълчалива подкана да си ходи.

— Нима наистина мислите така? — учудено запита Фред. — Впрочем вие имате право да си го мислите, но ще го спазвате ли? Да останете сам тук, сред зверовете, без баня, без бельо за преобличане...

— Ще се къпя в реката.

— А билхарциозата?

Пак искаше да го уплаши. Но Джими беше проверил. Реката не беше заразена с този опасен паразит.

— И вие май като Гьоте, който твърдял, че къпането в морето е безумие. Пък може и да не се къпя. Нима придворните на Луи Четиринадесети са се къпали? Нали затова се пудрели и парфюмирали — да прикрият мръсотията и миризмата на немитите си тела?

Фред разбираше, че го предизвиква. А не искаше да спори с него, искаше да се спогодят.

— Оставете шегите! Вие сте цивилизован човек. Дори ако останете тук, трябва да възстановите всичко, което сте загубили. А за това може би ви трябва пари. В момента... — побърза той да се поправи, видял недоволното трепване на очите му. — Ако действително се нуждаете, аз ще ви услужа.

Джими побърза да отклони великодушното предложение:

— Нямам нужда от пари. Така може би стана по-добре. Сам не бих се решил. Но щом е дошло, защо да не опитам? Като Робинзон. И

без цивилизация. Като първобитните хора — всъщност като моите недалечни прадеди по същите тия места. Да проверя върху себе си доколко са прави тия, които наричат научно-техническата революция Кутията на Пандора...

— Не ви разбрах.

— Зевс подарил на първата жена Пандора кутия, в която били заключени всички човешки пороци, болести и страдания. От любопитство Пандора я отключила и тъй неволно ги пуснала на свобода...

Фред наистина почваше да се дразни от мъдрословията на тоя черен философ. Очакваше да намери разумен човек, с когото да се споразумеят. А то — дърдорко... Най-много го обиждаше безспорното превъзходство на тоя чернокож, културата му, начетеността му. Фред не бе имал време да учи. Животът го бе сграбчил отрано в жестоките си нокти. Сам да си изкарва хляба. Тоя живот, при който по-добре да мрещ, ако нямаш пари. Ето и Джими Янг! Надува се, подиграва се на незнанието му. А защо? Защото той имал пари да учи, а Фред е нямал. Джими Янг бе дошъл тук от охолство, от глезотия, а Фред — от принуда. Оня — от много пари, Фред — заради тия проклети пари!

Но, подтиснал с усилие враждебността си, той продължи с почти приятелски тон:

— Защо да не опитате, така ли? Защото е невъзможно!

Джими отговори със своя особен начин на убеждаване:

— Някой беше казал, че човечеството е сключило фаустовска сделка с техниката, продавайки й душата си. А че е невъзможно да се откажем от плащането на дълга си — вярно е. Но аз смятам, че не е и нужно да се връщаме до положението на първобитния човек. Само че всяка наша придобивка да бъде придобивка, а не заробване от събирателския ни инстинкт. Като сойката...

— Чак пък инстинкт! — не се стърпя Фред.

— Дразни ви, че приписвам на хората такива животински прояви. Обидно ви е. А то си е така. Разумните ни постъпки са съвсем малко. Повечето са направлявани от типични условни рефлексии и инстинкти. Инстинкт е колекционерството. Някога събирали семена, луковици, червеи; днес — марки, монети, часовници, лули, кибритени кутии. Също: любовта към родното място, нагонът към земеделие,

слабостта ни към кучетата, ловната страст... Особено тя, най-животинският остатък в човешката психика...

Фред вече бе намерил тема, по която чистосърдечно да се съгласи с него. Та да го предразположи повечко, да го подготви за предложението си.

— Тук сте напълно прав! Наблюдавал съм стотици така наречени „ловци“, които са прелитали хиляди километри само да дойдат тук, за да се опиянят от кръвта на някое невинно същество. Ей тъй, от страст да гледат кръв, да убиват... Аз вече се тъкмя да зарежа службата си. Защото ми налагат отстрел на „излишните“ слонове. А защо не „отстрелваме“ и излишните хора?

— И носорозите ли? — запита в упор Джими.

Фред сякаш и тоя път не го чу.

— В природата убийството е средство за съществуване. Звярът разкъсва за храна, а то е различно от лова на хората, който е развлечение. За удоволствие. От жестокост. Защо тия ловци не станат колачи в кланицата, та поне да има някаква полза от тях?

Джими безспорно беше на същото мнение:

— А знаете ли какво казва вашият Бернард Шоу? „Когато човек убие тигър, това е спорт; когато тигърът убие човек, това е кръвожадност.“ Убеден съм и аз, че ще дойде ден, когато ловният спорт ще се наказва, както убийството на човек.

Сега пък Бернард Шоу! Фред се ядосваше все повече при изреждането на тия знаменитости, за които той не знаеше почти нищо. От тоя настойчив показ на култура. И все пак успя да се овладее:

— То отсега има забрани за лов. Макар и за отделни видове. Аз знам защо. Защото няма сметка. Щом ловът на някое животно стане нерентабилен, тогава се събужда човечността. Нали знаете как бяха издадени забраните за лов на китове, делфини, тюлени, та и на слонове и носорози? Да не се свършат. Да има и за бъдещите ловци. Нещо като спестовна касичка...

— Дори и така — рече Джими. — Дори по сметка. Но да прекъснем това разхищение на богатствата, които ни е предоставила природата. Убеден съм в това. Не само спестовността, дори доскорошният порок — скъперничеството — вече става добродетел в нашия век на разсипници. Разсипничество на всякакви блага: храни, горива, предмети. За развитите страни най-големият проблем днес е

преяждането. Докато милиони други умират от глад. А тази стръв за придобиване на вещи. А опаковките, недоизносените дрехи, демодираните автомобили и мебели. Неоползотворените суровини. Днешният век има много имена, едно от друго по-самоласкателни. Но за мен най-точното е „Векът на разсипничеството“.

Фред изслуша търпеливо и тоя дълъг монолог. Монологът те издава, че си се отпуснал. Мнителният мълчи или отговаря накратко. При това, да си признае, не бе чул всичко. Повече гледаше изпълзелия върху съседния ствол сцинк, малкото пъстро гущерче, като че ли сглобено от мозайка. Някои племена се боят до смърт от него, докато от лъва не се страхуват. Наистина, колко разновидности има страхът. Ето и Фред. За него говорят, че обича „да си пъха главата в устата на лъва“, а той потреперва, като си помисли за безбройните болести по тия места. Та и сега. Какъв дявол го докара тук, да се завира в бърлогата на тоя черен биолог (Пък и кой го знае доколко е биолог?), вместо да си оправи сметките по друг начин?

Но веднъж започнал, той не беше свикнал да спира напред път. Трябваше да опита. Джими вече беше подготвен да го изслуша.

Гостът посочи с ръка до себе си място и за домакина.

— Мистър Янг, седнете! Искам да побеседваме за нещо важно.

— Прав слушам по-добре — отвърна Джими.

Няма що, принуден беше да говори седнал, от по-ниско положение. А това често обезценява казаното.

— Мистър Янг — натърти той. — Да пристъпим към главната цел на посещението ми! Първо, идвам да ви благодаря за спасението.

И мернал недоверчивия поглед на събеседника си, добави:

— Аз не съм ви видял. По радиото ми съобщи това пилотът на хеликоптера...

— Който искаше да ме пребие — пресече го направо Джими.

Фред стана. Трябваше да изглежда по-убедителен:

— Погрешно впечатление, мистър. Този идиот, като видял какво става с мен, така се объркал, че изтървал лоста за управление. И преди да го овладее...

Джими отново го прекъсна:

— Мистър Хейс, не си губете времето! И не опитвайте така детински да ме залъгвате! Всичко ми е ясно. И вие ще понесете

заслуженото. А за покушението над мен няма да съобщя никому — това мога да ви обещавам. Няма да утешнявам положението ви.

След тези категорични думи на Фред не му оставаше нищо друго. Пък той беше свикнал „да си пъха главата в устата на лъва“. И откровено призна:

— Всъщност защо да се мамим? Предпочитам да убия, отколкото да излъжа. Наистина браконьерствувах. Но все пак — с известно смекчаващо вината обстоятелство. Не убивах носорозите.

При тази прямота Джими омекна:

— Това говори добре за вас. Но все пак престъпление...

Фред продължи:

— А защо съм нагазил в престъплението, замисляте ли се? За удоволствие ли? Да си изгубя хляба, да попадна в затвора?

Той простена. Не се преструваше, той път беше искрен:

— Заради мъката, мистър Янг! Много мъка има по света. Вие, хората с пари, не знаете всичко. Не знаете, че има мъка, която може да се отстрани с пари. Затова ми трябва, проклетите да са, да лекувам жена си. Това, което видяхте, беше за пръв път. И ще бъде за последен...

Джими запитва:

— Впрочем какво искате от мен?

— Нищо друго — само да мълчите!

— Мълчанието в случая е равностойно на лъжа. А пък аз, както и вие, не понасям лъжата.

Фред вирна глава:

— Е, каква е последната ви дума? Ще ме предадете ли?

— Да изпълниш дълга си не значи предателство. А и вие по-добре се предайте сам! Това ще смекчи наказанието.

Браконьерът избухна:

— Вие чувате ли се какво говорите? Да се предам, да се откажа от парите! А жена ми...

— Жена ви — Джими вземаше бързи решения. — Вие се оправате със закона. Пък дори да ви осъдят, аз ще поема разноските по лечението ѝ.

Ловният инспектор се усмихна:

— Много великодушно, мистър! Но наивно. Мелодрама! А после? Като изляза от затвора? Аз нямам диплома, аз не умея друго. И вече никой няма да ми даде работа в резерват. Тогава пак, ща не ща,

трябва да се захвана с браконьерството. Ако сега ми се размине, няма да повтора. И ще си остана почтен човек. Та само аз ли съм така?

Джими губеше търпение:

— Мистър Хейс, за мен съществува само един изход — този, който ви предложих. Ако не сте съгласен, да не ви задържам повече!

Фред кипна. Да го гонят, макар и тъй тактично, да го гони един... Та всъщност какъвто и да беше: магистър или доктор, той си оставаше чисто и просто негър...

Но се овладя пак:

— Ако ви предлага половината от хонорара ми?

Не беше убеден в убедителността си, но нямаше друг избор.

Джими вирна глава:

— Разбира се, ще откажа! Аз от пари нямам нужда. Виждате колко са потребностите ми. Съвременен Диоген.

— Тогава — браконьерът промени гласа си, — бог ми е свидетел, че друго не ми остава. Знаете ли, мистър Янг; знаете ли, че тук, в тая пустош, човек може да загине от всякаква смърт? И никой никога няма да открие ни помен от него.

Това беше неприкрита заплаха. Джими бе готов за нея. Затова, уж небрежно, си играеше с наркозния пулверизатор, без посетителят да се досети какво държи.

И отвърна:

— За незаконен лов наказанието е няколко години затвор... А за убийство...

— Никой няма да разбере какво е! — натърти Фред. — Приемате ли, или не?

Биологът вдигна рамене:

— Дадох ви предварително отговора си.

Фред се обърна рязко. И подхвърли през рамо:

— Все пак си помислете! Докато не е станало късно!

Вече си позволяваше да бъде дързък. Сигурен беше, че радиопредавателят не работеше. Следователно, Джими не бе успял да съобщи това, което знаеше. А този факт облекчаваше положението на Фред. Развързваше ръцете му за действие.

Той се качи в лендровеера. Подкара.

Можеше да действа!

На сто крачки от лагера, скрит от гъстата растителност, спря, измъкна убитата газела и я окачи на едно дърво на височина, до която не можеха да стигнат чакали и хиени. Да примамва само лъвове и леопарди. Лъвове и леопарди да се навъртат тая нощ край лагера на черния биолог. Надяваше се те да облекчат задачата му.

Без никакви улики...

Заникът настъпваше бързо, като наводнение от кръв. На запад се разпалваше гигантско огнище, чиито огънове обгаряха света в нереални хладни пламъци. Дърветата проточваха дълги виолетови сенки. Мракът изпълзяваше от храсталаците, където се бе спотайвал през деня, подобно на черна мъгла.

Птиците, поединично или на цели ята, се прибираха за нощувка. Папагалите, пресипнали, сякаш прихванали най-острия фарингит, се караха за ония места по клоните, които им изглеждаха най-хубави само защото други преди това ги бяха избрали. Строени във верига, пеликани летяха безшумно над реката, като че ли плуваха сред небесната жаравя. Чапли кълвяха усърдно нещо във водата. Кормораните, успели чак сега да намерят богатия улов, който бяха търсили целия ден, се гмуркаха дълбоко в потъмнялата вода и едва след няколко минути изплуваха с риба в клюна, захапана през средата. После всеки от тях подхвърляше плячката си нагоре и я нагълтваше с главата напред. Гъските на брега си оттръскваха шумно крилата. А над едрите цветове на лобелията все още усърдно прелитаха като скъпоценности нектарниците. Тъкачките старателно майсторяха гнездата си. Не по едно, както се полага на всяка птица, а по няколко. Да се намират повече. Та дървесните змии да се полутат, преди да открият истинското, с яйцата или малките.

Несемейните крокодили, излежавали се доскоро на пясъка, бавно, един по един, пропълзяваха във водата, задръстена при въртопите с воден хиацинт, където бавно потъваха към дъното. При нощния хлад там е по-топло.

Ала Еднооката не навлезе веднага в реката. И тя, и мъжкият крокодил, другарят ѝ. Останаха при гнездото, откъдето долиташе възбуденото квакане на излюпващото им се потомство.

Единствени те бяха в състояние да преценят в кой момент какво им предстои да вършат.

Ето, настанал бе тоя момент!

Женската се залови припряно да разравя пясъка с лапи. Все побързо, все по-нетърпеливо, докато съпругът ѝ я побутваше с морда отстрани в мълчалива подкана.

Най-сетне тя достигна яйцата. Някои вече се бяха разпукнали. И отвътре се мъчеха да излязат децата ѝ. Еднооката хвана първото, което ѝ попадна, в уста. И тичешком го отнесе до водата. Пусна го там, след

което с още по-голяма бързина дойде за второто. Отнесе и него. Върна се пак. И третото, и четвъртото...

В това време мъжкият обикаляше наоколо, гневен, настръхнал, готов да защити потомците си от всеки враг. А желаещи да вкусят младо крокодилско месце — колкото щещ. Отгоре прелиташе, вперил алчен поглед, орел рибар. На стотина крачки седеше като древен мъдрец щъркел марабу, но и под философския си израз не можеше да прикрие хищните пламъчета в очите си. Застанал на близкия клон, недосегаем за опасните родители, варанът само чакаше някой от тях да се поотдалечи, за да се хвърли, та да получи и той своя данък. А във водата ги дебнеха сомове и други едри риби, водни костенурки, та и крокодили.

Няколко чакала дотичаха на водопоя. Те също не биха се отказали от крехки крокодилчета. Ала близостта на зъбатата майка охлади апетита им. Затова, само поглеждайки нататък, те се запътиха към водата.

В същия миг отгоре им връхлетя питонът, връхлетя като изстреляно копие, захапа последния чакал и мигом го омота в желязната си примка. Удуши го за няколко минути, без да счупи ни една костичка в тялото му.

Глутницата побягна в ужас. Гладен питон — та това е въплътената смърт!

Единака, самотният хипопотам, бе излязъл от дълбокото и застанал в плитчината, сред тръстиката и папируса, се колебаеше дали е вече време да навлезе в гората на паша. Но няма на тоя свят някой би могъл да си намери поне минута спокойствие? Нямаш ли, никой не те поглежда; имаш ли, всеки гледа да ти го отнеме. От сутрин до сутрин, денем и нощем, беше принуден да си защитава имота от всякакви нахалници. А защо ли му беше този имот?

Тоя път съперникът не го изчака. Изглежда, минал бе само да провери. Но, чул предупредителния му рев, припомнил си скорошния бой и счупения си зъб, развъртя уплашено опашка и хукна обратно.

Стадо биволи, подобни на оживели черни буци, водени от Бялата Вежда, осиротялата биволица, се източи към реката. Едни наведоха глави да пият, други останаха да дежурят отзад, после всички налягаха в тинята, оваляха се с кал от рогата до копитата. И притихнаха.

Какво ли си мислеше клетата майка, принудена всеки ден да идва на водопоя, тук, при лобното място на детето си, загинало в крокодилските зъби?

Не бяха за наслаждение тия кални бани. Така обикновено животните гонят кърлежите и другите кръвопийци. А напоследък опитваха по същия начин да понамалят непоносимия сърбеж, който отскоро гореше телата им.

От горчив опит, предаван от поколение на поколение, така лекуваха мъчителната краста.

Ето, показаха се и павианите. При водопой най-отпред върви водачът. Той е там, където е най-опасно. Чакали бяха дълго да дойдат зебрите, на чието обоняние разчитаха много, ала те тоя път, кой знае защо, закъсняха. Затова Злия бе повел дружината си подир биволите, поне отпред пътят да е чист.

Еднооката бе пренесла във водата всички напуснали черупките си крокодилчета, които я очакваха нетърпеливо в плитчината, като квакаха неуморно.

Вече бе дошъл редът и на бащата. Той трябваше да помогне на ония, които сами не можеха да се освободят от своите черупки. Страшният хищник поемаше всяко недоизлюпено яйце, стисваше го невероятно нежно със зъби, строшаваше черупката и оставяше новороденото на по-нататъшните майчини грижи.

Питонът бе нагълтал чакала, който бавно се хлъзгаше надолу като грозна подутина на тялото му. Бе се свил след това на макара и почваше да го смила, доволен, благосклонен към целия останал свят. Ситият става великодушен.

Тогава към реката нахлуха с кикот и вой хиените, начело със Сцепената Устна. Опразнили гнездото, крокодилите се бяха изтеглили в реката да охраняват там потомството си. Биволите само измучаха, без да прекъсват балнеотерапията си. Марабутото размаха заканително тежкия си клюн — познаваха се отлично от многогодишната си съвместна дейност. Гъските отново навлязоха във водата.

Само павианите нямаше накъде да отстъпват. И те мигновено заеха отбранителна позиция. Простите самци се строиха в предната редица. Аристократите, а с тях и Злия, останаха зад тях. Като елитна

част те влизат в боя само против достоен за тях враг, срещу лъв или леопард.

Много често, при подобна съпротива, хиените отстъпват. Войнствените павиани са успели да спечелят уважението им. Ала сега хищничките бяха гладни, а гладът придава дързост, гладът удесеторява силите.

И те налетяха срещу маймунската отбрана. Зачаткаха челюсти, разхвърча се окървавена козина. Вдигна се олелия, каквато само павиани и хиени вкупом могат да вдигнат.

Тогава Злия забеляза, че Младока, самецът, който все не искаше да признае абсолютната му власт, не е сред бойците, а се пъчи отзад, редом с първенците.

И той скочи с рев отгоре му. Заудря го с юмруци по муцуната, захапа го със зъби, като с това явно искаше да покаже къде му е мястото.

Нападнатият опита да се съпротивява. Обърна се да хапе и той. А това, истински бунт, пред лицето на неприятеля, и сред маймуните значи предателство. Намерили удобния повод да си разчистят веднъж завинаги сметките с непокорника, останалите аристократи също налетяха отгоре му. Заудряха го и те. Заръмжаха и женските, недоволни от отслабената поради междуособицата защита. Пригответяха се и те да дадат заслуженото на този, който в техните очи минаваше за малодушен дезертър.

Младока не устоя пред насилието, прикрито зад общественото мнение. Отскубна се от побойниците и се хвърли в боя. Врълхлетя с такова настървение, удвоено от обидата, че не прецени точно попадението си. Озова се право срещу Сцепената Усна.

И вместо да отблъсква атаките, както беше прието за простолюдието, той сам се метна в атака. Стовари се върху водачката и затърси със зъби гръкляна й. Ала хиената беше опитен боец. Още не възнамеряваше да напуска арената на живота. Подхвърли се встрани, увлече смелчага със себе си, претърколи се няколко пъти. И той не устоя, изтърва я.

Този миг бе чакала Сцепената Усна. С мълниеносен замах тя захапа ръката му. Мощните й челюсти я отсякоха. Като гилотина.

Другарките й, разбрали начаса какво става, налетяха и те. И от Младока може би само за няколко минути щяха да останат натрошени

кости, ако не се бе намесил Злия, който отговаряше за цялото стадо: и за покорните, и за непокорните. С грозен рев той се спусна напред, последван от останалите аристократи. Хиените не устояха, отстъпиха с ръмжене, изоставиха посрамени сигурната си плячка.

Тогава една от тях съзря питона. Кратко излайване — и всички се метнаха отгоре му. Гигантското влечуго прие неохотно боя. Беше сито, защо не го оставяха на мира? Само изсъска лениво-недоволно. И не довърши. Хищниците вече разкъсваха тялото му.

Ситият, с притъпена от преяждането готовност за борба, най-лесно става плячка на гладните, на които гладът придава и смелост, и хитрост, и сила.

Заканите на инспектора-браконьер не бяха празни думи. Той имаше и възможността, и основанията да ги изпълни. Със своето неукротимо буйство джунглата заличава всяка улика. Тя умее да пази тайни. Щеше да запази и тая, както безброй други.

Джими Янг не беше страхливец, но съвсем не възнамеряваше да се показва безразсъден герой. А не можеше да допусне и другото — да побегне малодушно, да изостави задачата си тъкмо когато се очертаваше някаква картина в експеримента му. Когато „говорещите“ шимпанзета се бяха присъединили към дивите. Кой на кого щеше да повлияе: дали питомните щяха да научат себеподобните си на това, което бяха усвоили при хората, или под тяхно влияние щяха да забравят своите знания?

Та и в по-общ, философски смисъл. Как си въздействуват при досег две култури? Коя взема надмощие: по-примитивната или по-развитата? Кой ще победи в случая: цивилизацията или природната приспособеност? Дава ли цивилизацията по-добри изгледи за оцеляване? Може ли да служи за фактор на еволюцията?

От предпазливост биологът премести своята палатка на друго място, към саваната, на стотина крачки от пътя — така че ако през нощта някой опита да го посети, да мине покрай нея, без да я види. А самият Джими да чуе шума от мотора. Защото пешак не би решил да се лута из тоя пущинак нощем.

Камбо остана в стария лагер. Не посмя да се раздели с клетката си, зад чиято решетка се чувствуваше по-сигурен пред заплахите на нощта. А да пренесат тая клетка двамата нямаха достатъчно сили. Върху мястото на своята палатка Джими направи нейно подобие от скъсан брезент. Да заблуди вероятния посетител.

Мракът падаше бързо. Забулваше света с черната си непрогледност. НеЙде далеч започваха вечерния си концерт шимпанзетата. Който не ги познава, може да настръхне от ужас, като чуе сърцераздирателните им стонове и взривовете умопомрачителен кикот. Все едно втора Вартоломеева нощ.

Край реката пеликаните бяха нагазили в плиткото, неподвижни като чудновати тънкокраки гъби, скрили глави под крилата. Кормораните все още се нагласяваха по клоните. Разхвърчаваха се още сънливи, летящи кучета, висели досега надолу с главите по дърветата.

Безухата и малкото ѝ се бяха излегли в тинята, подложили блажено гърбове на водните костенурки, които ги почистваха усърдно от впитите в гънките на кожата им досадни кърлежи.

Сметнал се вече в относителна безопасност, главно спокоен, че бе предприел някакви мерки за тая безопасност, Джими се прибра в палатката си, пристегна ципа на вратата ѝ, спусна и противомоскитната мрежа, за да се предпази от най-кръвожадните зверове на джунглата, москитите, и се приготви за сън, без да допуска, че се бе преместил тъкмо там, където не биваше — само на десетина метра от окачената на дървото газела.

А сънят не идваше. В безредна навалица се блъскаха под потното му чело спомени, мисли, вълнения, съмнения, над които властвуваше незабравимият образ на Клер, на тъй мечтаната и тъй недостижима Клер.

И тревога. Не беше нужна кой знае каква проникателност, за да се допусне, че един ловен инспектор, който се е продал да сътрудничи със злосторници, е способен и на по-голямо престъпление, щом като са заплашени жизнените му интереси. А тая заплаха всъщност представлява един самотен, безоръжен човек в джунглата, която браконьерът познаваше много по-добре от него.

Тая джунгла, която прадедите му бяха владели, а потомъкът им се чувствуваше все още съвсем чужд както за нея, така и за тайните ѝ.

Съвсем наблизко изписука насън птичка. Провикна се сова. Заквакаха жабите — все по-настойчиво и по-досадно. А сред техния хор бучеше със своя бас волската жаба. Току до палатката прошумоля, отъркало иглите си в платнището, любопитно бодливо свинче. Високо горе, сред клоните проплака бебе — всъщност провикнал се бе влюбен лемур.

Излая някой. Зебра или чакал? После хиена проточи злокобния си вой, завършвайки го с безумен смях. Обади се втора, трета.

Защо ли се събираха край него тия мършояди?

„Истинският разгар на *ВЕСЕЛИЕТО* започва след майсторския изстрел, когато ранената отзад хиена почва бясно да се върти, като разкъсва собственото си тяло, докато не ѝ се проточат вътрешностите.“

Това не е писано от садист, а от писател, получил Нобелова награда.

Тогава какво можем да очакваме от неграмотните ловци?

После, както става преди заспиване, мисълта му отскочи в друга насока, продължи наченатия разговор с ловния инспектор. Зачовърка отново проблема за разсипничеството.

Все повече и повече се убеждаваше, че напоследък всички хора се превръщат в безразсъдни консуматори. Накъдето и да погледнеш. И към гардеробите на жените, от милионерката до секретарката; и към детските стаи, затрупани с начупени още при получаването им играчки; към препълнените трапези; към претъпканите кофи за смет.

Машините, тия доскорошни благодетели на човешкия род, го приучиха да не цени труда, вложен във всяка вещ. Едно време се е смятало за грях някой да хвърли къшей хляб на земята. Внучката се кипрела с премяната на прабаба си. А сега?

Дори да е вярно, не е толкова заплашително, че богатата се увеличават в аритметична прогресия, а хората — в геометрична. По-страшното е, че нуждите им нарастват в още по-ускорена прогресия.

Не е ли вече време хората да поограничат хипертрофираните си материални потребности, излишествата си, луксовете — всички тия изяви на новобогатащината, а да насочат ненаситността си към нещо по-възвишено? Да не бъдат скъперници в задоволяването на духовните си нужди.

И най-важното (дали е възможно?) да се сложи край на най-безразсъдното, направо злокобно разсипничество — военните разходи. Разсипничество не само на блага и енергия; още по-жестоко — разсипничество на човешки същества.

Ще дойде ли наистина този ден, когато епитетът „скъперник“ ще се окаже равнозначен на „благородник“?

Днешната човешка цивилизация безспорно дължи много на бялата раса. Но дали тъкмо техническата цивилизация, дело на тая раса, е най-добрата алтернатива? С нейните планини от отпадъци. Напоследък само думата „отпадъци“ буди ужас.

В същото време на много места са правени опити да се тръгне по друг път. Египтяните одомашнили котката за борба с мишките — вместо механични капани. За същата цел индианците прибрали в колибите си боата. Индусите пък прибягнали към услугите на мангустата. Вместо изкуствените препарати, относно чието вредно влияние върху здравето на хората вече няма спор, от памтивека се извършва торене с бобови растения като предшественик. За борба с

въшките вместо с ДДТ някои африканци поселват в косите си едно друго насекомо.

Всичко това налага обмен между цивилизациите, не натрапване на едната над другите. Не едностранчивата техническа цивилизация, а нова, съчетала положителните качества на всички останали: и техническа, и биологична, та ако щете — и сугестологична. Всестранна, пълноценна цивилизация на човешкия разцвет...

Сепна го рязък звук, както трион реже дърва. Леопард! Затова, значи, бяха замлъкнали хиените!

Леопардът! Както изглежда, най-древният враг на човека, преследвал го още в стадия му, преди да слезе от дърветата, не го оставил на мира и след това. На когото може би се дължи и човешкият прогрес — срещу неговите коварни нападения навярно са се обединявали прахората, подобно на сегашните павиани. Навярно и първото оръдие е създадено не за лов, а за отбрана. Ведно с най-старото правило: „Ако искаш мир, готви се за война!“

Чу се ново изръмжаване, после грозен кикот и глухо топуркане. Хиените, малко на брой, бяха побягнали пред по-опасния хищник. Ако бяха повече, щяха да се бият.

После — ядно ръмжене и драскане по дървесен ствол. И мъчителен стон, и гневен ропот.

Отде можеше да знае Джими Янг, че куцата пантера, обезумяла от глад и тревога за недохранените си леопардчета, опитваше да достигне окачената от Фред Хейс газела. И все напразно. На три крака не можеше да се покатери на дървото.

И внезапно — отново тишина!

А тишината в джунглата е по-тревожна. Тишината — това е неизвестност, която може да скрива най-страшната угроза.

Не чу нищо, никаква стъпка, никакво изшумоляване, макар че бе напрегнал слуха си до краен предел.

Затова нападението така го изненада. Чу само грозния звук на раздрания от ноктестата лапа брезент. Не видя нищо, само усети метналия се в палатката звяр. Не посегна към пулверизатора, нямаше никакво време за това. А се преметна настрани, отбягнал протегнатите хищни нокти, измъкна се светкавично навън и хукна където му видят очите.

Ако Куцата беше здрава, човекът нито би могъл да се отскубне от първото ѝ нападение, нито да избяга от преследването ѝ. Трябваше да бъде благодарен на противомоскилната мрежа. Тя се омота в ноктите и зъбите на пантерата, смути я, скова движенията ѝ.

И така, на три крака, помъкнала уплетената в нея тъкан, Куцата едва го догонваше. Заслепен от мрака, беглецът се провираше между дървовидните папрати, блъскаше се в плетеницата на лианите като в апокалиптична паяжина, пропълзяваше като гуцер по падналите гигантски стволоче, катереше се по изтръгнатите корени. Падаше, ставаше. И пак падаше...

Подире си не чуваше нищо — нито стъпки, нито настъпена вейка. Само — това мъчително, задъхано дишане. И сякаш усещаше топлия му дъх в тила си.

Скачаше и отново се хвърляше напред в черната неизвестност.

Внезапно просветна. Насреща блесна в смолистата си лъскавина реката.

И се строполи. Пропадна в някаква дупка. С вода. И с тиня. Потъна до бедрата в тая смес от кал и вода. И лепкава растителност. И ненаситни пиявици, които тозчас го облазиха.

А пантерата? Защо не нападаше?

Той успя да се поизвърне назад. Видя я, стори му се, че видя някаква звероподобна сянка, която се колебаеше дали да навлезе в коварното тресавище.

Вярно е, леопардът не обича водата. Но при нужда плува. А да се плаши от човека — това беше изключено. Уплашил се бе от нещо друго? Но какво?

В следния миг разбра от какво. Огромен крокодил прецапа набързо крайречната тиня и нагази в локвата. После внезапно спря на пет крачки от човека.

Еднооката! Побесняла от гняв, че не можеше да уварди от безбройните им врагове децата си, които се бяха изпокрили за през нощта сред оголените от наводненията панданусови коренаци, тя бе налетяла срещу Джими, сметнала и него за враг.

А той премисляше трескаво. Какво се прави в подобно положение? Безспорно, най-добре е да бяга, макар че крокодилът не е по-бавен. Но как да бяга — така, хванат от тоя кален капан? Някои

натискали очите на влечугото. Но очите са на метър зад върха на муцуната.

Едното му око беше извадено. А другото, зеленикаво, студено и лукаво, го гледаше вторачено с неподозирана злоба.

Преди да го достигне, зъбатите челюсти щяха да са захапали ръката му.

Когато открият крокодил, туземците вдигат шум, викат, пляскат по водата, хвърлят камъни. И той се престорва на мъртъв. Естествена защитна реакция. Не мърда — нито от удар с камък, нито от тояга. Ето този рефлекс, създаден от еволюцията за самозащита, използваха като слабост местните магьосници, които се гмурваха към дъното и там съвсем безнаказано убиваха продължаващото да кротува влечуго.

Не му остана време да размисля още. С внезапен устрем Еднооката се спусна насреща му, раззинала до краен предел осеяната с разкривени едри зъби уста, готова да захапе.

Почти, несъзнателно Джими направи единствено правилното за случая. А може би не съвсем несъзнателно. Само преди месец го бе видял като атракция срещу пари по пътя за насам.

Той пресрещна нападателката с протегнати ръце и захлопна челюстите ѝ. Дали случайно или добре премерено — тъкмо когато затварящите мускули се приготвяха за предназначението си, а отварящите се бяха разслабили. Навярно за стотна от секундата превари отлично премерената захапка.

Но нали успя?

После ги стисна с две ръце, увисна на тях, обезвреди ги. И продължи да стиска. С настървение, каквото придава ужасът пред смъртта.

Пазеше се само да не го докоснат размаханите ноктести лапи или пляскащата опашка, наподобила в безуспешната си ярост ударите на моторен чук.

Ех, ако имаше подръка въже или тънка лиана, или рафия — както негърът на атракцията?

Или ако можеше да отпаше колана си и с него да овърже тия заплашителни челюсти?

Ала не можеше. Отпуснеше ли само едната си ръка — това щеше да означава краят.

Трябваше да стиска... Да стиска... Да стиска...

Докога ли?

И той неволно си припомни. Не Клер, не друг, а заможната черна дама, своята майка, в уютния ѝ апартамент, никога ненапускала града, която изпаднаше в паника, когато той почваше да се стяга за Африка.

Ако можеше клетата да го види сега?

Безухата и носорогчето ѝ, подплашени от кипналата битка, рипнаха на крака и прецапаха тичешком плитчината, за да изчезнат в джунглата.

Над главата му се стрелкаха в призрачни зигзази безброй прилепи, малки и големи. Безшумно прелитаха сови и козодои. Върху крайбрежните храсталаци бяха накацали милиони, може би милиарди светулки, които си подмигваха настойчиво със светлинни любовни призиви в неправдоподобна звездна симфония.

А човекът продължаваше да стяга студената ръбеста морда, без да знае докога. И защо.

Защото накрая, премалял, все щеше да я отпусне...

Злото никога не идва само. Чул някакъв плясък, той погледна нататък и видя мъжкия крокодил, който се закова на десетина крачки от него, загледал го вторачено с ледените си очи. Озадачен. Какво ставаше тук? Ако другарката му беше хванала плячка, той щеше да я подели с нея. Но сега? Кой кого бе хванал?

А зад гърба си Джими слушаше гневното фучене на прегладнялата пантера, която не смееше да се приближи от страх пред двете бронирани чудовища.

Двете стада — на дивите шимпанзета и „говорещите“, — макар и вече под единно водачество, все не можеха да се слоят напълно. Колкото и да опитваха, дори с искрени намерения, това все не им се удаваше. И всъщност не едно цяло, повече като средновековна държава, обединена от нещо като лична уния.

Бо-Бо, признал върховенството на Щърбия и Сивокосия, бе запазил изцяло влиянието си сред своята дружина, особено след позорното бягство на Камбо.

Именно затова Сивокосия не го изпускаше от очи. Чужденецът е винаги подозрителен. Следеше го, доколкото можеше, незабелязано, от сутрин до вечер. Толкова странни изглеждаха постъпките на новите му поданици. Особено тия разкривени ръкомахания. Наистина в обществото на нормалните шимпанзета пришълците все по-рядко извършваха тия непонятни действия, почваха да ги позабравят. Ала все пак тъкмо когато Сивокосия помислеше, че вече са се оправили, някой от тях се сецаше и отново почваше да се кълчи. Не само пред своите, ами понякога и пред другите.

Ето и сега, след като бе изплел надве-натри гнездото си, изпреварил останалите, Бо-Бо изведнъж реши нещо и се спусна на земята.

Там, под многоетажния листен покрив, царуваше заплашителен здрач, в който като привидения дори през деня фосфоресцираха гниещите пънове и падналите клонаци.

От любопитство Бо-Бо пое нататък. А границата между любознателността, любопитството и безочливостта още не е напълно изяснена. Все по-бавно, все по-предпазливо. В спарената влага избуяваха едри папрати, които той едва прегазваше.

И се изправи пред странната могила между гигантските дънери, обрасла с дебел килим от мъх, която си бе поставил за цел да провери още докато плетеше спалнята си. Човешкото око би се излъгало, не и маймунското. Мъхът не бе израсъл сам, бе настлан впоследствие върху изкуствената постройка.

Бо-Бо се захвана да я изследва. Отхвърли мъховия чим. И видя нещо, което още повече привлече вниманието му. За дивите му сродници не представляваше нищо особено. Ала за него, свикнал сред хората, то си беше истинска врата, само че добре замаскирана.

Шимпанзето приседна пред нея и опита да разгадае механизма ѝ. Докато живееше при хората, това беше любимото му занимание — да отваря ключалки, нещо като хоби, касоразбиваческа мания, с която докарваше в безсилен гняв възпитателите си.

Тая не се оказа сложна. Едно обикновено дървено резе, което отскочи още при първия му натиск. И той влезе в землянката.

Бутна тук-там, поогледа се и побърза да си излезе. Нямахше нищо привлекателно. Само струпани накуп слонски зъби.

Защо ли ги бяха събирали хората, построили тая землянка?

Всъщност това не го засягаше. И той пое обратно при себеподобните си, тъй прилични на него по външен вид и тъй различни по нрав и обичай.

Бо-Бо се покатери на дървото, нагласи се в неугледната постройка от безредно напластени клони. Тогава му хрумна другото. Надигна се, та пристъпи към съседката си, една от дивите самки, която най-добросъвестно продължаваше да плете определения за тази нощ свой дом.

Без да допуска, че тя непроумява неговия жестов език, той се опита да я заговори:

„Дай — Бо-Бо — гъдел!“

Тя го гледаше слисана. Недоумяваше — какъв ли беше пък тоя? Нормалните маймуни не си кривят така ръцете, като че ли се бранят от свирепи мравки. А ако желае нещо, съществуват толкова много звуци и разбираеми гримаси, които би трябвало да употреби.

Самката се отдръпна непочтително от него, тъй както не би посмяла пред самец от своя род. При хората с подобно пренебрежение се отнасят към умопобъркан.

Бо-Бо изгуби търпение. Скочи в още недоизграденото ѝ гнездо и я дръпна за ръката.

Маймуната изписка като опозорена.

И Сивокосия, който едва бе сдържал досега неприязънта и ревността си, най-сетне дочакал удалия му се случай, връхлетя с рев. Той беше отдавнашен водач и спазваше строго законите на племето си, както изискваше от другите да ги спазват. Не биеше никога без повод.

Изненадан от непредизвиканото нападение, при това пред лицето на самка, Бо-Бо се извърна рязко и го посрещна на сред път. Убедеността в своята невинност му даваше тая дързост.

Раздрусана се с все сила върху клона, та му се стори, че отново бе попаднал в кораба сред развълнувания океан. Сивокосия начупи в заплашителен показ два клона; Бо-Бо отчесна още няколко. Сивокосия забарабани по корема си; Бо-Бо се заудря тъй, с такова настървение, че щеше да го продъни.

Не се предаваше.

Това преля чашата на търпението. И Сивокосия налетя отгоре му. Двамата се вкопчаха в яростна схватка, като едва се удържаха да не се строполят от дървото надолу.

Не стана нужда от помощта на Щърбия. Размирника го превари. В желанието си да засвидетелствува за лишен път своята лоялност, той се метна върху гърба на Бо-Бо, заудря го в хълбоците.

Бо-Бо не устоя. Запищя, завайка се и успял да се изтръгне от ръцете на побойниците, хукна презглава да се спасява.

Сивокосия съвсем нямаше желание да го преследва. Целта му беше скромна — да му даде хубав урок. И го бе дал.

Едва сега се огледа. И се видя сред гнездото на беглеца. Опитното му око отбеляза на часа безброй грешки в строителството, които обаче не отслабиха хрумналото му пожелание.

В дебненето и в разправията бе пропуснал да си изгради свое гнездо. А мракът настъпваше. Жабите закряхваха с всичките си сили, а цикадите бързаха да докажат неизчерпаемите си пискливи възможности. Отвред почваха да блещукат огнени искри: ту светулки, ту очи на сови и нощни животни. Като огромни рубини засвяткаха на отсрещния клон зениците на лемура галаго.

Внезапно отдолу избухна врява. Яростно квичене на хиени, кикот и вой. И гневно ръмжене на лъв.

Кривия Зъб, все още слаб, скован от болките в ритнатото рамо, предпочиташе да се спотайва в гъстата папрат. Както на всяка царствена особа, безделието съвсем не му тежеше. Нали Сърдитата редовно го снабдяваше с месо?

А Сцепената Устна, наскоро разделила глутницата си на няколко групи и повела най-малката със себе си, бе попаднала тъкмо на неговото убежище, бе преценила на часа с непогрешимия си мършояден усет безпомощността на доскорошния властелин и като истинска хиена бе решила да се възползува от това.

Въпреки всичко не успя да определи всичките му възможности. Пропуснала бе и малочислеността на своя отред. Три хиени не стигат дори срещу ранен лъв.

Кривия Зъб ги посрещна преднамерено в леговището си, без да излиза навън, укротил нрава си да напада пръв. Свит сред гъсталака, придобиваше безспорно предимство пред нападателите, които можеха да се приближат само по проправената от него пътечка — един по един.

Първа, както се полага, налетя Сцепената Устна, готова да впие мощните си челюсти във врата му. Ала, макар и не дотам добре замахнала, здравата му лапа успя да доцепи и преди това белязаната ѝ устна. При пронизалата я болка, при рукналата кръв, хиената отстъпи назад.

Втората хиена сметна, че няма защо да губи време. Налетя и тя — тоя път отстрани, проправила си сама проход през папратта. Ала лъвът, с големи усилия успя да се извие, за да пресрещне и нея с кукестите си нокти.

Няма що! Налагаше се да изчакат подкрепленията. И хиените затопуркаха назад-напред нетърпеливо около обсадения властелин, който само изръмжаваше заплашително, когато някоя нахалница отново се осмелеше да го доближи.

Сивокосия престана да се ослушва повече. По звуковете определяше точно развоя на събитията долу. И пак се сети, че няма гнездо. По-право, че не бе сварил да си го изплете. А всъщност имаше. Та нали сега стоеше в гнездо? Какво от това, че друг го бе направил?

Сякаш го осени гениална идея. Може би тъй за пръв път се е зародила експлоатацията и на човек от човека. Та колко по-лесно беше това — не ти да се трепеш? А така — да конфискуваш чуждото. Привидно, като санкция.

И без никакво угризение на съвестта, напротив, с явно самодоволство, сладостно съзнание от възможността си за лесна придобивка, той се настани в завладяното легло.

Ех, не съвсем удобно, с много криви, неокастриени клони, но нали го бе получил наготово?

И това време Бо-Бо, уплашен и смутен, се бе свил в едно разклонение на ствола и се тъкмеше там да прекара нощта. Възмутен от неправдата. Нали навред е така — неправдата се забелязва чак

когато сполети теб? Останалите маймуни дори не намираха нищо нередно в това.

Тогава отдолу се чу нова глъчка. И чужд лъвски рев. Трите хиени, усетили завръщането на Сърдитата, бързаха да вдигнат обсадата. В нейно присъствие губеха изгледите си за победа. Това е то, най-важното — да знаеш кой е опасен и кога да бягаш.

Лъвицата остави тътрената отнейде малка зебра и ги подгони. Гони ги толкова, колкото да не посмеят отново да се завърнат, и притича обратно. Отърка в лъвски поздрав глава в гривата на Кривия Зъб, след което го поведе към богатата трапеза.

Така, под хрускащите звуци на пируващите хищници, доволен от себе си, Сивокосия заспа в отчужденото гнездо, чийто собственик през това време се сепваше всяка минута от дрямката си в неудобния чатал на дървото.

Заситили глада си, хищниците се излегнаха до недоизядената плячка, отдадени отново на мечтаното господарско безделие. И само от време на време ту той, ту тя проскимтяваше тихо. Лъвовете обичат да стенат, когато са в добро настроение. А най-добро безспорно е настроението с пълен стомах.

В същото време Сивокосия, заспал дълбоко, сънуваше страшен сън. Размирника, който напоследък се показваше необичайно покорен, внезапно се бе разбунтувал, бе скочил отгоре му и го душеше за гърлото. А брат му Щърбия, вместо да помогне, стоеше безучастно настрана, сякаш нищо не забелязваше.

Въздухът му се свършваше.

Ужас!

Сивокосия скочи, още неразсънен. И нали беше несръчно сглобено, гнездото не издържа тежестта му, продъни се.

Още във въздуха, пропадайки надолу, той се събуди напълно. Но какво можеше да стори? Само разпери ръце и крака дано докосне някоя вейка, да се хване, да се задържи.

Не сполучи. Падна върху един здрав клон, но падна непремерено, накриво. И нещо изпраця зловец. Не беше клонът. Беше ръката, счупена в лакетната кост.

Сивокосия не успя да се закрепил и тук. И се стовари сред дебелия мъх. Като върху гумен дюшек. Това може би го спаси от ново счупване, дори от смърт.

Той продължи да лежи, зашеметен, потресен, ужасен.

Ами сега?

Не му остана време за размисъл. Защото в следния миг към него се спусна Сърдитата, разгневена, че я бе стреснал в ситата ѝ дрямка.

Колко ни е мил животът! С един скок, макар и със счупена ръка, шимпанзето се метна на дървото, отбягна на косъм от протегнатите ноктести лапи.

Чак тогава, вече в безопасност, почувствува страшната болка. И се сгърчи, прилепнал до ствола.

Възбудено, разтревожено, цялото стадо го наобиколи с неспокойни ръмжащи въпроси.

Тогава Щърбия, безспорно най-загрижен, се спусна, прегърна го, почна да го целува, да скимти. После пое здравата му ръка, преметна я през врата си и го поведе, почти помъкнал го на гръб към своята постеля. Настани го вътре, а той приклепна до него и се залови успокоително да почесва темето му, безсилен да помогне по друг начин.

А Бо-Бо, побързал да се настани пак в изтърбушеното си гнездо, поглеждаше към него с нескрито злорадство. И си говореше сам с ръце:

„Нека! Лоша — маймуна! Нека!“

Луната изплава неусетно от забулващия я облак. И грейналите ѝ снопове, разчепкани от дарака на горските върхари, пронизаха доскоро непрогледния мрак, забулиха в златосребърната си паяжина черните шубраци.

Ала Джими Янг не забеляза приказната прелест на огряната джунгла. Цялата му мисъл, всичките му сили бяха съсредоточени в едно — в ръцете, които тръпнеци продължаваха да стискат страшните челюсти. А крокодилът, сякаш неусещащ умора, не спираше да се усуква, да размята трионена опашка.

Така и плувецът, паднал сред океана, не престава да размахва вкочанени ръце и крака, макар и отдавна убеден в безполезността на тая съпротива; така и катастрофиралият в джунглата и случайно оцелял пилот поема през непроходимите ѝ шубраци — и той все тъй сигурен, че няма да намери излаз.

Но има нещо по-властно от страха, от отчаянието, дори от смъртта. Това е надеждата. Без надеждата по-добре човек да не се ражда.

Ала каква надежда сега?

Кой можеше да му помогне тук?

Вперил поглед в блесналото безчувствено око на Еднооката, подобно на грейнал изумруд, Джими не виждаше нищо друго наоколо, забравил дори и мъжкия крокодил, който се въртеше объркан наблизо; забравил и куцата пантера на брега.

Само това — едно зелено око, студено, същински камък!

Едва в последния миг забеляза изправения над него колос. Дори не го разпозна отведнъж.

Странното чудовище затъмни луната като разперено черно одеяло. По-право не и одеяло. А застинал на място гигантски прилеп.

Когато Джими най-сетне си даде сметка, че това, което бе сметнал за размахвани крила, всъщност са две разперени слонски уши, Късия Хобот вече поемаше с огромните си бивни, все едно две бели греди, тежкото туловище на крокодила.

В следната секунда го подхвърли във въздуха. Преметнала се безпомощно, Еднооката плюсна сред тинята на двадесетина крачки от врага си. Падна по гръб, запляска с опашка в мъчителен опит да се обърне по корем.

А Джими, вдигнат ведно с нея, едва успя да отпусне хватката на вцепенените си ръце. И така, прелитнал няколко метра, тупна наред крайречното блато. Затъна, вече до пояс. И продължи да потъва. Защото краката му не можеха да напипат здрава опора.

Слонът е злопаменен. Не забравя. Късия Хобот също не бе забравил виновницата за сегашното му нещастие и не мислеше да прощава. „Зъб за зъб, око за око“ — беше и неговият девиз.

Сега му бе паднала сгода да си отмъсти.

И той, без да погледне човека, се спусна към омразния си враг. Натисна бронираното тяло с крак. Но понеже то потъна в калта, без да усети тежестта му, слонът отново замахна с бивни. И отново го подхвърли нагоре.

В яростта си тоя път не прецени. И Еднооката вместо върху суха пръст, където отмъстителят можеше да я превърне за секунда в кървава пита, цопна в реката.

И когато Късия Хобот, разбрал грешката си, хукна нататък дано я превари, тя, макар все още зашеметена, успя да се размърда и с последни сили да пропълзи до вира.

Да отърве живота си.

Недоволен, гневен, побеснял от неуспеха си, слонът размаха глава, заразхвърля с бивни като великански плуг уплетените крайречни храсталаци, с корените и полепналата по тях пръст.

Джими най-сетне усети твърда почва под ходилата си. Усети я, когато водата вече покриваше гърдите му, сгърчени от ужаса пред коварната смърт.

Това, тая твърда почва, значеше всичко, значеше надежда за живот!

Той опита да отмести крака си. Напразно. Лепливата тиня, достигнала коленете му, не пускаше. Държеше здраво. При това винаги, когато посягаше да измъкне единия крак, другият затъваше надолу от увеличената върху му тежест. Не повече от сантиметър наистина, ама нали затъваше?

Брегът не беше далеч, само пет-шест метра, но по какъв начин да се добере дотам? Над главата му стърчеше дебел клон, но как да го достигне, като от него го делеше цял метър.

Един непреодолим метър!

И Джими прекрати новите си опити, спря да размисли.

Сега вече се огледа. Сияещият в лунния светлик въздух беше изпълнен с глухото жужене на нощните бръмбари, с цвъртежа на щурците, с трудно доловимия писък на стрелкащите се прилепи и птици, с тихия, но не по-малко свиреп звън на комарите, които нямаха търпение да забият секунда по-рано смукалата си във всеки сантиметър открита кожа.

При нападението на слона бяха изчезнали мъжкият крокодил и пантерата. Види се, известно им бе на какво е способен в яростта си.

А той сега стоеше до самата вода, като пристъпваше гневно от крак на крак и размахваше уши. При него бяха дошли две слоници: Гърбавата с детето си и другарката ѝ, които опитваха да го успокоят, поглаждайки го с хоботи.

Гърбавата нагази в реката, всмукна вода, след което я изпръска в устата на стария sameц. Така осакатен, той не можеше и да пие сам. Би трябвало да нагази в по-дълбокото, та водата да достигне устата му. А сега не желаше това, може би го смущаваха непознатите опасности, скрити под лъсналата черна повърхност.

Другата слоница пък започна да го облива с цели душеве през хобота си.

В това време слончето притичваше покрай брега по двадесетина крачки напред и назад, недоволно, ревниво, че майката не му обръща достатъчно внимание.

„Алтруизъм! — помисли си Джими. — Кому е по-присъщ? На човека, който впрочем почти всичко върши по сметка, или на животните? Но нима и те не очакват отплата: направи добро, за, да получиш добро?“

Оставаше му единствената надежда. Нищо друго. Само тая.

И той се провикна с всички сили:

— Камбо! Камбооо!

Предполагаше, че няма да го чуе. Много надалеч беше той сега. Пък и да го чуеше, не би се претрашил дотолкова, че да напусне посред нощ яката си клетка, за да броди из гората, която още му вдъхваше ужас. Както на всеки градски жител.

Стреснати от гласа му, слоновете се размърдаха неспокойно, размахаха уши, вирнаха хоботи да уловят мириса на опасността. Откъм гората се чу призивен рев. Водачката събираше пръснатото стадо.

Късия Хобот и свитата му, определили вече откъде е дошъл човешкият глас, се запътиха сърдити в противната посока. Навлязоха в друга пътека.

Тогава ги слетя бедата!

Нещо тъмно полетя от клоните на дървото и се стовари върху Гърбавата, под чиято тежест тя приклезна на колене, простена болезнено, после опита да се изправи, ала не можа, а се катурна настрана, увлечена от товара си.

Джими се досети изведнъж. Единствен човекът е годен на такова коварство. Та това беше капан за слонове — тежък дънер, набучен с копия и окачен високо на дървото. Опънатата на пътеката лиана освобождава клинчето, което поддържа дънера. И той пропада надолу, като пронизва с копията си злополучната жертва.

С тревожни тръбни звуци всички слонове се събраха край ранената си другарка. Някой, по-съобразителен, се сети, подхвана с хобот тежкия дънер и опита да го вдигне. Друг, разбрал намерението му, пое товара от другата страна. И след дълги, донейде пипкави, несръчни опити успяха да го махнат, да извадят и копието, което бе пронизало хълбока на Гърбавата.

Кръвта рукна още по-силно.

Водачката, безспорно с най-богат житейски опит, се опомни първа — тя накъса целебни листа и ги натика в дълбоката рана. Замаза я с кал.

Тогава Джими чу познатото: У-у-у!

Вдигна глава и видя Камбо, който се друсаше на клона точно над главата му.

После разчете движенията на ръцете му:

„Джими — къпе?“ — питаше шимпанзето.

— Какво къпане! — избухна човекът. — Не виждаш ли, че ще се удавя?

След което продължи и той на глухонемия език:

„Камбо — дай — ръце! Вади — Джими — водата!“

Повтори, потрети...

А маймуната не спираше да се чеше по плешивото теме в явно недоумение. Чак когато Джими се отчая съвсем, Камбо неочаквано се улови с крака за клона и увисна с главата надолу. Хвана ръцете на удавника.

Едва сега човекът си даде сметка каква сила притежава маймунският му приятел. Дори се учуди, че бе успявал досега да се налага над тая сила.

Бавно, настойчиво, сантиметър по сантиметър, краката му се отскубваха от калния капан.

Сантиметър по сантиметър — но се отскубваха.

Най-сетне се измъкна съвсем.

Тогава Камбо го пое с една ръка, а с другата се притисна към клона, след което изтегли приятеля си до себе си.

А когато Джими, задъхан, полугол и бос, затрепера от хлад, облепен с пиявици, но щастлив от избавлението си, Камбо се разкиска неудържимо и почна да барабани по корема си.

„Браво — Камбо! Браво — Камбо!“

Не беше лесно за човека да премине по обраслия с лишеи и мъхове разкривен клон, но с помощта на спасителя си той най-сетне се спусна на твърдата земя.

После двамата забързаха към лагера си. И последното, което видяха, беше бягството на слонското стадо. Поведено от старата слоница, която се боеше от нова беда в това злокобно място, сред капани и близост на хора, то пое неспокойно навътре в гората.

Дочула тръбната повеля на водачката, Гърбавата опита да се надигне, даже успя да изпълне предните си нозе, но тутакси рухна отново.

Късия Хобот, послушен на реда, тръгна след другите. Ала ненаправил и десет крачки, спря. Извърна се назад, огледа се разколебан, затъпка на място. После, изведнъж решил, се завъртя като танк и се върна при ранената. Понечи да ѝ помогне с бивни, та дано я изправи. Но като се убеди, че това няма да стане, притихна, застанал неподвижно до главата ѝ. Тъй както близък стои до леглото на умирация.

А малкото, прегладняло, притича, та завря устата си под гърдите на майка си, затърси вимето ѝ.

Двамата, човекът и маймуната, бързаха да се приберат, колкото може по-скоро. Гората с непознатите си шумове и безброй заплахи ги смущаваше, караше ги да ускоряват крачките си.

Камбо, подтичвайки редом с Джими, хванал се за ръката му с една ръка, с другата си помагаше при ходенето като с бастун. Понявга

се пускаше и вдигнал двете си ръце зад главата да пази равновесие, притичваше двадесетина крачки, след което пак увисваше на приятеля си.

И се чудеше. Не му се бе случвало досега. Джими, за него „главна маймуна“, дори още повече, почти като бог, да изпадне в беда! И Камбо да го отърве от тая беда! Представете ли си — да помогне на бог! Пък и да не е бог — на голедец! Все едно да се изравни с него!

Ето стигнаха стария лагер. И шимпанзето задърпа човека към клетката си:

„Нека — Джими — вътре!“

Страх го беше да остане сам, страх го беше да остави и приятеля си отново навън, сред безчислените заплахи.

И биологът се намъкна в клетката. Двамата опряха гърбове да се топят.

Чак сега Джими можа да размисли на спокойствие, да преогледа, да прецени постъпката на Камбо.

Инстинкт! — навярно така щяха да отсекаат някои. — Стаден инстинкт! За взаимопомощ!

Без да направят опит за обяснение на това понятие, свикнали зад неговата неопределеност да скриват безпомощността си пред тайнствените прояви на животинската психика. Заслепени от човешкото си високомерие, от чувството си за превъзходство, насаждано в главите им от поколение на поколение през хилядолетията.

Джими се обърна към косматия си другар:

— Чувал ли си за Протагор, древния софист, който провъзгласил тържествено: „Човекът е мярка за всички неща“? Какво ще речеш ти? Не е ли време да потърсим и друга, по-обща мярка?

Шимпанзето раздрусва козината си:

— Ъх! Ъх!

Какво ли означаваше това „ъх“? Обида, че го сравняват с някакъв софист?

Възбуден от скорошната преживелица, доволен от щастливото си избавление, та ако щете, възхитен от постъпката на косматия си другар, Джими продължи шеговито, макар че говореше за важни според него проблеми. Мислеше гласно:

— Хайде да пофилософствуваме, братовчеде! Искаш ли?

„Камбо — иска — спи!“ — отвърна с ръце шимпанзето.

— Стига сън! Ами погледни сериозно на живота! Ти да не си хомо сапиенс, та да мислиш само за ядене, пиене и спане? Виж какво ми хрумна! Не звучи ли и на теб, както на мен, „хуманизъм“ подобно на „расизъм“? Тъй значи, „преди всичко човекът“! Все едно: „Дойчланд юбер алес“...

И го бутна по рамото да го разсъни:

— Защо пък само човекът? Ами ти, Камбо? Никакви ли права нямаш ти?

Шимпанзето направи сънливо двата знака:

„Камбо — браво!“

И по самохвалството си не се различаваше особено от хората.

— За европейците дяволът е черен, за негрите — бял. Интересно как ли са били нарисувани дяволите в параклиса на оная дама, която водела на литургия твоите сродници — дали не като хора, безразлично бели или черни?

Джими продължи, при все че Камбо не даваше никакъв признак на разбиране. Впрочем не само Камбо — повечето хора също не го разбираха. Или не им отърваше.

— Не си ли съгласен, че досегашният ни хуманизъм е много изгоден за нас, хората? Оправдава всичките ни издевателства над останалия жив свят. Да ни е чиста съвестта! „Преди всичко човекът!“ Животните нямат душа. Само инстинкти. И условни рефлексии. Тъй и Аристотел оправдавал робството. Робите не били хора, а „говорещ добитък“.

Внезапно отнейде — на петдесет крачки оттук или на цял километър — проехтя глух тътен, който премина в по-високите тонове, после отново се превърна в задавен стон.

Шимпанзето притисна гръб в него:

„Камбо — страх — лъв!“

— И мен ме е страх — отвърна човекът. — Но си мълча.

Маймуната скочи, та притвори решетката по-здраво, след което отново се върна на мястото си.

„Ех, ако може някой да ме види така? — помисли си Джими. — В клетката, редом с маймуната. Защо не е жив старият Дарвин?“

И добави отново на глас:

— Кога се е появил хуманизмът? Тъкмо когато му е дошло времето. Съгласно най-простия икономически закон — колкото количеството намалява, толкова нараства единичната му цена. Тъкмо в края на средновековието, когато оределите от войни и епидемии хора естествено и логично получили по-голяма стойност. Така и днес, уважаеми, ние се загрижихме за опазването ви, твоето и на другите животни, когато сте заплашени от изчезване. Вашата цена се вдига — нашата, на хората, пада. Или както бе казал цинично някой, днес смъртта на отделния човек е трагедия, а на милионите хора — статистика.

„Камбо — иска — спи!“ — повтори маймуната и понечи да се свие в ъгъла си.

— Добре, спи! Аз пък ще продължа монолога си. Не ми е за пръв път. Все нещо може да проникне в тъмната ти душа. Впрочем чувал ли си за Албер Швайцер? Лекарят, философът, борецът за мир, който основа в Габон собствена болница, за да лекува прокажените. Та тоя Швайцер казва: „Огромна грешка на всички етични системи до днес е, че се въртят все около отношенията между човек и човек.“ Иска да подчертае, че пропускат животните...

Неусетно се развидели. Природата се събуждаше бързо. Закудкудякаха токачки, отвърнаха им сънливо франколини. От гората занаизлизаха една след друга чернороги антилопи, после водни козли, заплашителни на вид белобради гну. Откъм реката проехтя като далечна гръмотевица ревът на хипопотам.

Джими продължи да си говори. Почти безгласно. Свикнал беше на това. Не само тук, в джунглата. Приспособил се бе към самотата още там, в големия град. И там не се заслушваха особено в своенравните му философствувания. Само махаха с ръка: примитивна наивност, пантеизъм, негърски анимизъм...

— Не ти ли се струва, Камбо, че хуманизмът вече трябва да придобие нов смисъл? Не „преди всичко човекът“, а — „преди всичко човечността“. Може би съвременният хуманизъм, става дума за европейския, в тоя вид, който познаваме, е криво разбран хуманизъм. Както всяка църква проповядва криво разбрана религия. А истинският предполага нещо повече — грижа за всичко, засягащо човека. Това е цялата природа. Не си ли съгласен, че е време да помислим по-всеобхватно, не само за собствената раса: бяла, жълта или черна; не

само за човечеството въобще? Аз не съм убеден, че през петнадесети или шестнадесети век, та и по-късно, тогавашният хуманизъм е имал предвид и моите прадеди, чернокожите роби. Нали е вече време да се загрижим и за по-малките си братя — животните? Алтруизъм ли ще го наречем, биоизъм ли, екологизъм ли? Терминът няма значение, важно е съдържанието. Някаква нова етика, съдържаща правила за по-верен подход към цялата природа, та ако ще да достигне и до пантеизъм — което всъщност ще бъде най-висшата изява на хуманизма. Опазвайки природата, част от която сме и ние, ще опазим и човечеството от самоунищожение...

Видял, че шимпанзето вече спи дълбоко, Джими дръпна решетката и излезе навън. Протегна се така, че ставите му изпукаха.

— Ех, Камбо! Камбо! Аз някога в черква слушах така монотонните проповеди на падрето. И ти досуц като хората — тъй безгрижен като тях пред надигащата се екологична катастрофа... Със същото еколожко невежество...

Леопардовите нокти трябваше да влязат в действие!

А за това нямаше да бъде виновен единствен Фред. Не пред официалния съд, който е винаги пристрастен. Пред собствения си съд. Защо този твърдоглав негър не се съгласи да делят? Честно и почтено. И всичко щеше да приключи благополучно. Без тия излишни усложнения, които предстояха. Защо поне не се стресна от заплахите? Защо не побягна? Тогава, при липса на друг изход, самият Фред щеше да бяга.

А сега?

Достигнал незабелязан опустошения от павианите лагер, той го оглеждаше зорко, следеше суетнята на черния биолог. И все му идваше да вдигне пушката, а беше отличен стрелец, и да приключи веднъж завинаги и с колебанията, и с угризенията си.

Имаше основания за размисъл. Радиопредавателят още не беше поправен. Отдалеч личеше падналата антена. Значи, Джими Янг не бе сварил да уведоми когото и да било за разкритието си. А и не си отиваше.

Защо ли?

Може би се бе разколебал, може би бе решил единствено разумното — да си гледа своята работа и да не се меси в чуждата.

Ех, де да беше така!

Фред мигновено отскочи, едва удържал се да не стреля върху пропълзлялата черна мамба, дълга поне три метра, ако не и повече. От отровата ѝ бик умира за половин час. За нея се говори, че не бяга, а напада непредизвикана.

Ала напук на славата си, щом го усети, тая тозчас свърна встрани, забърза да се завре сред гъстата папрат. Избяга най-позорно.

Подплашен от нейното присъствие, едър палмов паяк с тяло колкото кокоше яйце, подрипна цял метър напред и тупна пред краката на човека. И неговата слава е такава — атакува, гледа да ухапе.

Днес, кой знае защо, и паякът, мярнал човека, с два скока избяга от него.

Фред отпусна пушката и тръгна обратно към оставения в крайнината на гората лендровер. Нека бог му е свидетел, не искаше да убива. Дори като наемник в Родезия не бе убил преднамерено никого. Стреляше наистина. И в тая пукотевица може да бе засегнал някого, но нали не знаеше?

Знаеше отлично друго. Няма разлика между смъртта на човека и слона, да речем, на лъва и маймуната. Все еднаква агония, все една и съща предсмъртна тръпка. Въпреки това друго беше човекът. Особено сега. Сякаш providението му подсказваше да бъде добър — щом като и двете отровни твари не го закачиха.

А това, виж, не беше опасно. Застанала на близкия клон, едра агама със синьо тяло клатеше червената си глава, ще речеш омотана с чалма, досущ като молец се мюсюлманин — заради което правоверните страшно ненавиждат това безобидно влечуго.

Фред остави Джими Янг да дооправя скъсаната си палатка, а той се запъти към автомобила си, седна вътре, подкара.

Все едно в обикновена инспекторска обиколка пое край гората и когато достигна познатата слонска пътека, по която можеше да мине колата, навлезе в нея под мрачния листен покрив на горските гиганти.

И видя Безухата с малкото ѝ, която при шума от мотора хукна да бяга.

Човекът неволно посегна към пушката.

Проклет носорог! Заради него стана всичко, заради него се забърка цялата тая каша, от която сякаш нямаше изход.

Но припомнил си туземната легенда, с усмивка остави оръжието си. Някога, в бързината да натъкми всички животни, а те съвсем не били малко, бог не сварил да ушие на носорога кожа по мярка. Оставало му да я постесни още малко. Затова му дал игла да си я дозашие той самият. Ала носорогът, какъвто си е късоглед, изгубил иглата. Опитал да шие с рога си — не става. Тогава помислил, че я е глътнал. По тая причина и до днес разхвърля тора си да я търси.

Фред неволно се сети за енергийната криза. Бегла асоциация. Бензинът отново поскъпваше. А дали накрай, когато пресекне съвсем, нямаше да впрегне в колата си някой носорог? Та отсега, додето е време, да улови и да опитоми детето на Безухата. Или слон? И не само той, ами цялото човечество да се върне отново към най-древните си двигатели — животинската тяга.

Шибана от лианите, подхвърляна от паднали клони и от изпъкналите корени на дърветата, колата достигна склада на слонските бивни.

Още отдалеч личеше разхвърляният мъх и зейналата врата. Фред не допусна, че това може да бъде дело на маймуна. И понеже никой

друг човек не шареше из тая гора, подозрението му тозчас падна върху Джими Янг, тоя съмнителен черен укротител на шимпанзета.

Значи, затова се правеше на почтен, затова играеше ролята си на обидена невинност, затова отказа да дели! Затова и не си отива. За да заграби всичко сам.

Бракониерът скочи от колата и се запъти към землянката. В тоя миг насреща му връхлетя с рев Сърдитата. Досега бе стояла скрита до ранения лъв, без да се смуцава от автомобила. Ала когато видя шофьора, не успя да се сдържи. Човек в кола и човек извън нея са различни неща. Човек извън колата става за ядене, но същият човек освен това стреля, ранява, убива.

Неочаквал нападението, Фред се обърна рязко, застина неподвижно. И извика с протегната ръка:

— Стой!

Не всеки лъв и не пред всекиго ще се смути от такъв вик.

Ала ловецът познаваше Сърдитата. Знаеше, че зад свирепата ѝ външност се прикриваше нелъвска кротост, отстъпчивост, нежелание за борба. Сега, явно, беше принудена от обстоятелствата да действа. Дали не пазеше малките си?

Тогава зърна в храста лъв, който опитваше на куц крак да го заобиколи във фланг.

Истинска лъвска стратегия.

А Фред нямаше какво повече да проверява. Всичко му изглеждаше ясно. И с бавни, предпазливи стъпки, заднишком, с лице към врага, опита да се измъкне. Все така, заднишком, се качи в колата и тръшна зад себе си вратичката.

Лъвицата тозчас се успокои. Опасността беше изчезнала като по магия. Автомобилът, макар че се движи, е безопасен. Разликата между него и слона, да речем, е, че дори да умре, не става за ядене. Все едно природно явление като реката, като падащо дърво.

Човекът се поколеба дали да застреля Кривия Зъб. Ранен лъв става опасен за хората. Но махна с ръка. Друг път. Днес не искаше да убива животни. Днес — след като в главата му бе узряло злоещото решение.

Вече нямаше място за съмнение, че негърът бе разкрил съкровището му. Негърът, който беше пречката към парите, към оздравяването на Кейт, към щастието на Фред! Единствената пречка...

Няма що! Леопардовите нокти щяха да свършат тая работа!

После властите щяха да хвърлят цялата вина върху хората-леопарди, щяха да отклонят следствието нататък, в лъжлива посока.

На заден ход излезе от галерийната гора и чак там обърна колата, препусна през степта към дома си. Далече-далече в саваната бушуваше пожар. Лекият ветрец довяваше дотук лютивия мирис на дим. Нажеженият въздух се люлееше в неспокойна мараня. Ала животните все едно не го забелязваха.

Ето, наблизко пасяха кани, най-едрите антилопи с огромни остри рога, пред които понякога и лъвът отстъпва. До тях махаха черни опашки газели на Томсън, светли с хоризонтални черни ивици по тялото. И както винаги, наоколо им се въртяха газели на Грант и импали.

Всеки според вкуса си. В саваната е така, не както при домашния добитък, който опасва тревата до корен, до пълно унищожение. Тук зебрите ядат най-високите стръкове, средно високите се полагат на антилопите гну, а най-ниските на останалите антилопи. Да има за всички. И да остане за бъдещето. По природните закони.

А това?

В бинокъла сред облак прах Фред видя бягащо стадо гну, гонено от глутница хиенови кучета. Тук се простираше ловният участък на Белязания, кръстен така от инспектора-браконьер вчера, след като бе видял прясната му рана на крака.

Антилопите се носеха в ужас, без да се обръщат, вкупом. А преследвачите им, по-бързи и по-издръжливи, при това и по-хитри, прилагаха всичките си бойни похвати. Докато едни продължаваха да гонят, други заобикаляха, опитваха да пресекат пътя на стадото, да се врежат в него, да отделят някое животно.

Хиеновите кучета преследват до победа.

И ето, една антилопа бавно взе да изостава. Все повече и повече. Явно, силите ѝ не достигаха. По някаква причина: я болест, я старост.

И кучетата тозчас се скупчиха върху ѝ, свалиха я на земята, за да изиграят ролята си, възложена им от безпощадния режисьор на естествения подбор...

Късно след обяд Фред Хейс се прибра и преди да се нахрани, влезе в стаята, която бе превърнал на нещо като музей, пълен с подбирани от него туземни оръжия и маски. Тази колекция вече не

беше негова — продал я бе наскоро на богат турист. А той все не можеше да проумее своите сънародници, които даваха луди пари за разни първобитни дрънкулки, докато самите африканци се чудеха как да усвоят по-бързо европейската култура.

Веднъж, на някаква изложба в Европа, бе видял скулптура, за него направо копие на африканска маска. А на другия ден бе прочел във вестника хвалебствена рецензия, която подчертаваше „оригиналното“ хрумване на художника.

Фред взе „леопардовите нокти“ — ремък с три стоманени остриета, с които тайните общества на хората-леопарди са извършвали ритуалните си убийства, и отиде да похапне.

После отново се качи на колата, подкара към лагера на Джими Янг. Бавно. С оглед да стигне там по свечеряване.

Внезапно иззад гъстия храст край пътя отскочи някакво животно. Но какъв скок! Мина на метър над главата му и препусна от другата му страна. Планински скачач! Наречен така по недоразумение — той живее в саваната.

Лендроверът продължи към тъмнеещата се в далечината галерийна гора. Още по-бавно. Имаше много време. Слънцето все още беше далеч от заника.

Фред се колебаеше. Не беше ли по-добре да поговори още веднаж с Джими Янг? Да опита с добро, преди...

И забеляза тичащата подир автомобила зебричка. Клетата! Къде ли бе загубила майка си и сега следваше първия движещ се предмет, който ѝ се бе изпречил?

Докато се колебаеше какво да я прави, видя гепарда в момента, когато скачаше от служещия му за наблюдателница термитник.

Без да се замисля, той грабна пушката. И стреля. То се знае, не в звяра, а във въздуха. И сполучи. Стреснат от гърма, гепардът отскочи в страни и побягна обратно.

Фред спря. Слезе. Зебричката се насочи към него, мушна муцунка под мишницата му, прегладняла. И в него търсеше мляко.

Човекът тръгна — тя след него.

Значи, и благодетел... Добротворец...

Всъщност какво представлява добротата? И дали това, което той направи, беше добро? За зебричката — може би. А за гепарда, самотната майка, която и днес нямаше да нахрани малките си... Кого

да предпочетеш? И имаш ли право ти да предпочиташ, ти да изменяш реда, който е сътворил и теб? Дали добро е не онова, което е изгодно за отделния индивид, а — другото, благоприятстващото еволюцията на цялата жива природа в нейната съвкупност — както често повтаряше директорът на резервата.

Ето и той, Фред Хейс! Наистина, вършеше престъпление. Но от доброта — да помогне на Кейт. А Джими, ако го предадеше, никому нямаше да помогне. Освен на някакъв си закон — все едно никому. В същото време отнетите рогове на носорозите ги спасяваха от браконьерите-убийци. Значи, и на тях правеше услуга.

Някои казват, че всяко сторено добро трябва да бъде заплатено. И Фред разбра, че вече го плаща със страшен сърбеж. Около слоновата трева, която беше избуяла навред, се увива „упопо“, растение с безброй плодчета, осеяни с остри кукички. Те се намъкват като живи под дрехите, впиват се в кожата и жилият хиляди пъти по-жестоко от мравки и дървеници. Затова в такива обраствания слоновете се чувствуват най-сигурни.

Фред се покатери върху покрива на автомобила и огледа околността с бинокъла си. Оттам видя стадо зебри, чиито райета трепкаха и се сливаха в някаква мерзелееща се мъгла.

Той седна зад волана и потегли. Зебричката пое подире му. С бавен ход, за да не я преумори, я отведе съвсем близо до сродниците ѝ, които, свикнали с колата, продължиха спокойно да пасат.

Чак тогава сирачето изцвили, по-право издаде звук, подобен и на цвилене, и на лай едновременно, и препусна нататък. Дали намери майка си, дали друга зебра го осинови, или пък го бяха отритнали — благодетелят му не разбра. Щеше му се да са го приели, та наченатото добро да завърши с добър край.

Сега, когато в душата му зрееше злодейството, принудена от пагубното стечение на събитията, тя жадуваше за добро. Всяка душа жадува за добро. Животът е лош, не душата...

Навлезе в гората пред залез. Когато наближи лагера, спря колата да не се чува шумът на мотора. И слезе. Щеше да продължи пеш, да не го усети Джими.

Посегна към „леопардовите нокти“. Но се поколеба. Не! Не беше лесно това, което възнамеряваше. То трябваше да остане последното средство. Защо да не се обърне пак към разума му, да се споразумеят?

Във всички случаи споразумението е по-изгодно. И за единия, и за другия.

С тая мисъл той пое решително нататък, когато видя на пет крачки от себе си едно шимпанзе, което му се кривеше от най-ниския съседен клон.

В следния миг разбра. Шимпанзето „говореше“. С езика на глухонемите. Може би същото, което бе срещнал при черния биолог.

Камбо ръкомахаше настойчиво:

„Дай — Камбо — уиски!“

— Уиски! — възкликна Фред. — Та и това ли умееш?

Маймуната отвърна на часа:

„Камбо — обича — уиски! Джими — не дава!“

„Е, ясно ми е! — помисли си човекът. — Негрите доскоро смятаха шимпанзетата за особено племе, като пигмеите, като бушмените, изключено от човешкото общество заради лошите му нрави.“ Затова и той носеше в колата си бутилка с уиски. За почерпка при някоя услуга.

Тозчас му хрумна: Дали не би имал полза да спечели на своя страна това шимпанзе?

Когато вече се обръщаше да бръкне за бутилката, чу уплашения крясък на Камбо и видя нападащата, по-право куцукащата пантера.

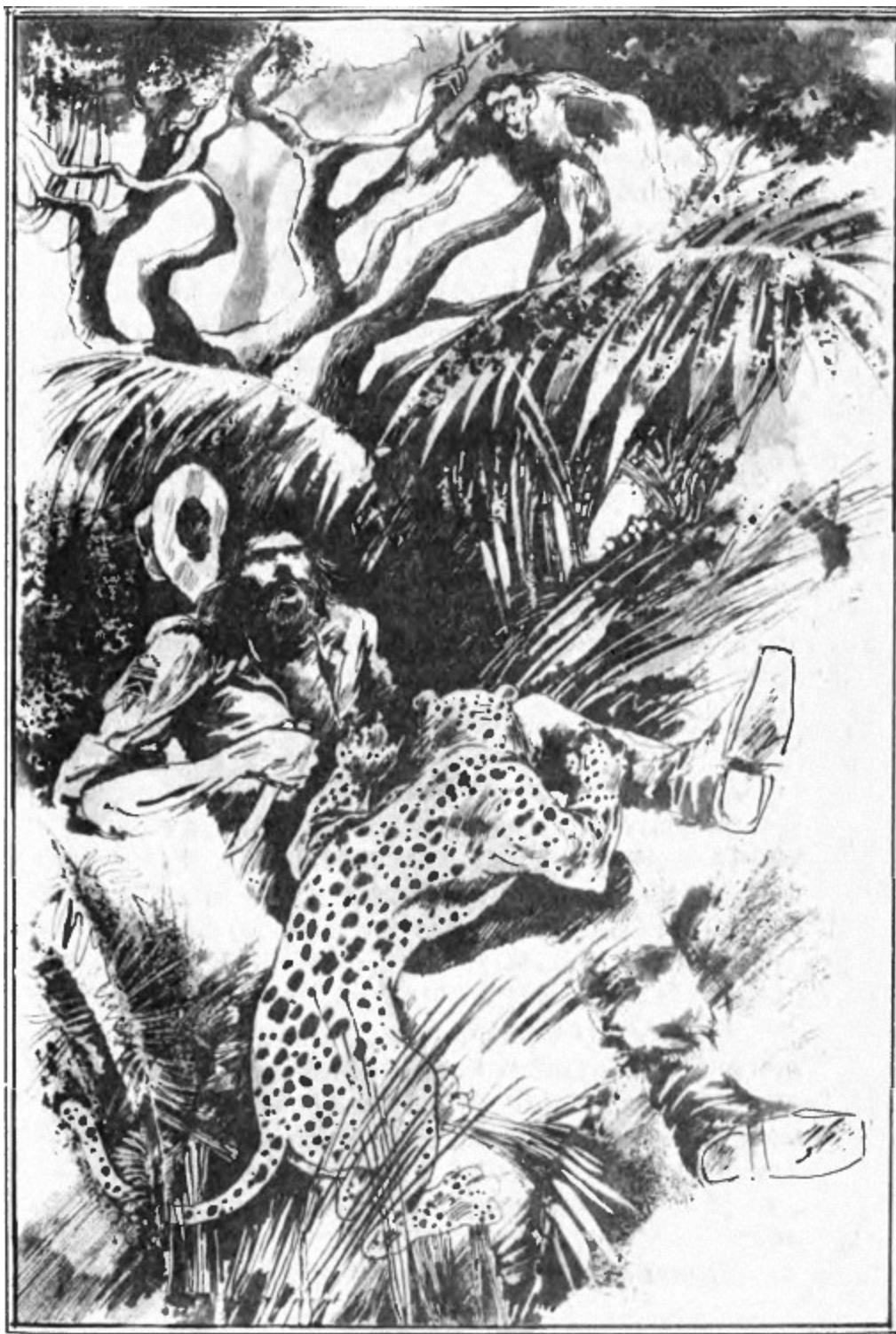
Нямаше време да отскочи, нямаше време да вземе пушката. Макар и със скована от счупването лапа, насреща му стоеше истински леопард, който вече бе впил нокти в гърдите му, а със зъби търсеше гръкляна му.

И той извади ловджийския си нож. Удари веднъж, дважд, трижд. Усети, че движенията на звяра станаха безредни, все по-бързи, но побезцелни, отслабващи. Агонизиращи.

Когато Куцата се отпусна над него с последни потръпвания, Фред Хейс също изгуби съзнание.

А Камбо стоеше на дървото и гледаше потресен. Бе видял всичко: нападението, борбата. И ножа. И това, което бе извършил ножът...

Такава мощ! От допира с него да умре пантера! От тракането на газената тенекия лъвът избяга, ала не умря. А ножът...

Най-сетне се претраши. Слезе предпазливо долу, хвърли буца пръст върху мъртвата хищница, удари я с клон — не мърда.

Чак тогава приближи, та взе изпуснатото от Фред оръжие. Опита да го хване като него. Маймуните са удивителни подражатели. Замахна

във въздуха. Замахна повторно.

След това посегна да мушне трупа на пантерата.

И ахна.

Острието хлътна. Удари повторно — хлътна още по-дълбоко.

Опиянен от това откритие, Камбо започна да ръга мъртвия звяр с ожесточение, обзет от вечната, наследствена омраза на всички примати към най-опасния им враг.

Тогава чу простенването на ранения човек.

И спря. Сети се какво трябва да стори.

Пое го под мишница и го измъкна изпод трупа на пантерата. После все така, тътрузейки го по земята, го отнесе в палатката на приятеля си.

Джими тозчас го нагласи в леглото си, извади от здравия шкаф бинтове и марли, дезинфекцира раните му. А след като ги превърза, му направи нужните инжекции с антибиотици и спираци кръвоизлива препарати.

Сетне ведно с Камбо отиде до мястото на нападението и видя мъртвата хищница. Забеляза и счупения ѝ крак. И му стана ясно на какво се дължеше не само сегашното, а и снощното нагло покушение.

Значи вече можеше да бъде спокоен! Нямаше нужда да се крият в клетката.

Върна се, та седна до ранения, който изглеждаше в безсъзнание. А всъщност вече се бе свестил, но не се издаваше. Макар и обезсилен от загубената кръв, Фред слушаше неподвижен. И само когато предположеше, че не го гледат, полуотваряше очи.

И видя последните жестове на странния разговор.

Шимпанзето кривеше усърдно ръце:

„Камбо — добър! Дай — Камбо — уиски!“

Джими се сопна:

— Непоправим пияница! Разбери, повече ни капка! Време е да се отречеш от цивилизацията! Назад към природата!

Шеговито, но решително.

А Фред, преди отново да загуби съзнание, неволно си помисли: Значи, алкохолик!... Интересно... Много интересно... Може да потрябва...

Злия водеше уверено дружината си през саваната в непосредствена близост до трънливите храсталаци, отвъд които почваше джунглата. Павианите предпочитаха тези места, защото тъкмо тук можеха да намерят по-разнообразна храна: и зърна от тревите, и вкусни коренища, и безброй насекоми, пък и по-лесно им изглеждаше да се сдобият с месо: я гущер, я птиче гнездо с яйца или малки, я дете на геренук, я антилопка дик-дик. А при особено голяма опасност, когато собствената отбрана се окажеше слаба, имаха възможност да побягнат сред храстите, където хищниците не смееха много-много да се завират. Защото се боят от железните шипове на акациите и от обитаващите ги свирепи мравки, които там се пазят от тръбозъби и панголини.

Младока, жестоко осакатен при скорошната схватка с хиените, се бе сгромолясал безвъзвратно в суровата маймунска йерархия. Щом като си немощен, всеки опитва върху теб мощта си. А от едноръкия по-немощен няма. Гонеха го всички, не само високопоставените самци — аристократите, не само останалите мъжкарци, ами и всички женски. Последен го допускаха до намерената храна, последен заемаше мястото за нощувка, най-неудобното и най-уязвимото.

А децата, които също търсеха върху кого да излеят първичната си жестокост, без да си дават сметка, че бе пострадал в тяхна защита, измъчваха най-безжалостно клетия инвалид. Мъкнеха се подире му на тумби, дърпаха го, закачаха го, както и човешките хлапетии издевателствуват над малоумни и недъгави, чакаха го да хване някой скакалец и тозчас му го грабваха от ръката с кикот.

И ето, най-сетне вик на радост!

Младока бе открил гнездо с току-що излюпени пиленца. Но преди да поднесе към устата си едно от тях, двама самци тозчас го избутаха настрана.

Водачът в стадото е и върховен съдия. Изръмжал заплашително, Злия стрелна насилниците със свъсения си поглед. Обикновено това стига — погледът на предводителя има телепатична сила. Ала примамката беше толкова непреодолима, че грабителите се направиха нито видели, нито чули.

И Злия, побеснял от гняв, се надигна. Повече не беше нужно. Нарушителите на закона тозчас зарязаха плячката и побягнаха.

А Младока довърши закуската си под благосклонния поглед на сегашния си покровител... Злия навярно бе забравил доскорошната си вражда със славолюбивия младеж. Пък и да не бе я забравил, сега положението беше различно — Младока не представляваше никаква заплаха за властта му. И той можеше да се покаже великодушен.

На двестатина метра от павианското стадо стоеше върху наблюдателницата си, термитника, женският гепард. Павианите не се боят от този хищник. Изглежда им слабоват. Но часовете за всеки случай попоглеждаха и към него. Слаб-слаб, но ако ги издебнеше, току-виж, отмъкнал някое дете.

На още триста-четиристотин метра по-далеч пасеше стадо гну. Просто за невярване, тъкмо тях си бе избрал като жертви гепардът. По-право едно новородено теленце, което едва се крепеше на нозете си.

Понякога атаката му бе успявала. Подплашените гну хукваха да се спасяват, а той настигаше лесно невръстната си плячка.

И ето, с един скок, добил максималната си скорост, наподобил жълта мълния, бързоногият хищник се стрелна към антилопите. Ала този път сметката му излезе крива. Този път жертвите му не побягнаха, а се строиха в кръг с рогата навън.

Гепардът на часа се примири с неуспеха си. Не реши да изпробва остротата им. И с най-безразличен вид се прибра обратно.

От другата страна на павианите пасяха зебри. Зебри и павиани не воюват — няма за какво. Живеят в своеобразен неутралитет. И докато маймуните продължаваха своите обичайни занимания: да претърсват храстите, да преобръщат камъни и паднали клони, да се пощят взаимно, да се карат и да се прегръщат, към зебрите приближи глутница хиени. Сцепената Устна вече си бе набеязала целта — тъкмо спасената от Фред Хейс и осиновена от стадото зебричка.

Ала недооцени бащинските чувства на жребеца, който пресрещна смело нападателя, заудря ги с предни копита, нахвърли се да хапе, а неговите зъби не са по-слаби от зъбите на кой да е хищник, обърна се и с мощни ритници на задните крака отхвърли надалеч настървената водачка.

След този пореден неуспех Сцепената Устна заситни обратно, последвана от засрамената си шайка.

Но скоро съгледа Бялата, която кършеше вейки от една разкривена акация. А жирафчето подскачаше неуморно край нея на

дългите си крачета.

Сцепената Устна препусна нататък. Ала Бялата я усети навреме. Жирафите са най-мълчаливите животни. Но и те имат начини на общуване. Едно слабо простенване и малкото тозчас се свря под майчиния корем, между предните ѝ нозе.

Бялата пресрещна враговете с отсечени ритници на тежките си копита. Тоя път хиените не отстъпиха. Продължиха да налитат — отзад, отстрани, отпред. Жирафата се увлече в боя. Заподскача безредно, непремерено, безцелно, като гледаше само да бъде обърната със задните си крака към по-голямата група хиени.

Така малкото неволно се озова извън обсега на нейната защита. А тъкмо това бе целяла Сцепената Устна, такъв бе замисълът ѝ. Тя се метна върху клетата жертва и се впи в гърлото ѝ. Останалите тозчас я последваха.

Нещастната майка се втурна срещу тях, започна да рита още по-настървено. Ето, улучи една неприятелка и я простря с пръснат череп. Успя да ги прогони. Ала детето ѝ беше мъртво.

Хиените наклеяха в полукръг зад нея. Зачакаха. Щяха да изчакат, докато тя се махне. Плячката нямаше да избяга.

В туй време гепардът, избрал тоя път за наблюдателно място едно сухо полуизкоренено дърво, съзря стадо газели на Грант. Дълго ги следи с вторачен поглед, докато успя да забележи, че една от тях понакуцва. Това беше предостатъчно.

Той се спусна леко на земята и почна да се прокрадва към стадото. Чак когато го наближи на няколкостотин метра, се стрелна напред. Газелите препуснаха вкупом да се спасяват.

Ала оная, набелязаната, накуцващата, взе да поизостава. Хищникът я догонваше, пресичащ навреме всичките ѝ опити да свърне встрани. Ето, настигна я. И тогава, досущ като надигран футболен защитник, допуснал противников нападател в наказателното поле, направи „марка“ — протегна лапа и досегна задните ѝ крака.

Газелата се препъна. Политна. В следния миг гепардът, вече стиснал врата ѝ, се премяташе с нея сред облак прах, без никакво намерение да я пусне.

Тоя път ловът бе успешен. Тоя ден гепардчетата щяха да заспят сити.

А павианите — кой погледнал към завършилата кратка трагедия, една от хилядите ежечасни, ежеминутни трагедии в саваната; кой дори непогледнал — продължиха всекидневните си занимания.

Това е животът! Не само павианите, всички край тях се бяха примирили философски, в тъп фатализъм, с неговите жестоки закони. Пък какво ли друго можеха да сторят?

И така, улисани във всекидневието, не забелязаха навреме притаения в гъсталака лъв. Кривия Зъб нямаше никакви враждебни намерения. Съзнаваше, че още не им е равностоен противник.

Но когато един млад самец от охраната го откри и спря цялото стадо, след като видя как маймуните се прегрупираха за бой, като на предна линия излязоха аристократите, начело с вожда, лъвът предпочете да се измъкне неусетно, все едно не видял никого. Това е най-подходящият начин да се запази достойнството.

Ала Злия, вместо да го остави на мира, избра другото — с нов подвиг да демонстрира на поданиците си своята непобедимост. Колко други водачи са допусkali същата грешка!

Смяташе, че не рискува особено срещу един куц, едва пристъпващ противник. Известно му бе добре, че силата на лъва не е толкова в яките челюсти, колкото в съкрушителния удар на лапите му. Не беше трудно да забележи, че една от тези лапи висеше обездвижена, а другата при това положение не би могла да замахне, защото тогава цялото тяло ще остане без предна опора.

С грозен рев Злия се хвърли напред, последван след кратко поколебаване от свитата си. И се стовари върху гърба на лъва. Другите мъжкари впиха зъби кой където свари в жълтата му козина.

За своя беда не бяха оценили, както трябва, силите му. Макар и хром, с още непритъпена режеща болка в рамото, при нависналата смъртна заплаха Кривия Зъб побесня. Размята се диво. Отхвърли самците, които бяха захапали краката му, и понеже Злия не се пускаше от гърба му, а продължаваше да търси гърлото му със своите не помалко опасни зъби, лъвът се метна по гръб и така, с вирнати нозе започна да отблъсква новите атаки.

Ударен зле при падането, Злия опита да се измъкне изпод тежкото му туловище, да изпълзи настрана, ала хищникът не му позволи. Докопа го с нокти, придърпа го към устата си и прегриза гръкляна му.

Младока, наистина жестоко осакатен, но с дух на водач, не можа да устои безучастен, а изрева бойния си призив и се втурна разярен в боя. Макар и с една ръка, успя да се хване с нея за гривата на лъва. Опитва и той да забие зъби в гърлото му.

Захвърлил мъртвия водач, Кривия Зъб само сви задните си лапи и с кукестите им нокти разкъса вътрешностите на новия враг, отблъсна го агонизиращ настрана.

После рипна на три крака и побягна през бодилака. Раздран и окървавен. Но жив.

А на полесражението, върху опръсканата с кръв трева, останаха два трупа — Злия и Младока.

Ей така, за нищо, само от суетност, за безсмислен показ, както мнозина други, бяха загубили живота си.

А павианите, платили толкова скъпа цена за тая съмнителна победа, побързаха да се изтеглят към близката гора, та там на спокойствие по клоните да премислят какво им предстои да правят.

Всъщност нямаше какво да премислят. Природата им е дала наготово обективен признак, по който да преценяват годността на претендента за вожд — големината на зъбите. Следващият по сила самец, вече показал на съперниците огромните си кучешки зъби, даваше заповедите си, готов да се хвърли с цялата си стръв на новоизпечен властелин върху първия, който би дръзнал да ги пренебрегне.

Ножът лежеше на същото място, където го бе изтървал Фред Хейс, до трупа на мъртвата пантера, от който междувременно почти не бе останала следа, оглозган и разнесен надалеч от хиени и чакали. Сега само няколко лешояда и марабу доизкълваваха онова, що им бяха оставили другите любители на мърша.

Камбо разгони дърлещите се птици и грабна ножа. Замахна с него очарован. Може би му изглеждаше, че притежава магическа мощ.

Само това — три удара — и Куцата бе паднала мъртва! Никои зъби и нокти не са способни да сторят това тъй бързо!

Дали бе съобразил за какво може да му дотрябва, или го бе взел само тъй, послушен на маймунския си вкус към подражание?

Откъм реката се стелеше като бяло наводнение мъглата. И краката на минаващите наблизко антилопи не се виждаха. Сякаш не ходеха по земята, а плуваха в езеро от мляко.

Стиснал здраво ножа, Камбо се върна в лагера. Може би искаше да се похвали с него пред Джими.

Ала Джими го нямаше. Беше излязъл нанякъде по своите си работи. В палатката, върху набързо сглобеното легло, лежеше раненият.

Камбо влезе при него, приклепна до входа и му показва какво бе намерил.

Фред, който се правеше на заспал, изведнъж отвори очи, посегна с ръка.

— Дай ми го!

Шимпанзето отскочи назад и скри оръжието зад гърба си.

— Дай го! — повтори Фред.

Беше съвсем отпаднал, но съзнаваше, че тъкмо сега, тъй слаб и немощен, трябваше да притежава някакво оръжие — да не се смята съвсем беззащитен.

Тогава в главата на Камбо проблесна нова мисъл. Ръцете му заговориха бързо:

„Ти — дай — уиски! После — Камбо — дай — нож!“

Как не опита Фред да го склони, ала маймуната си знаеше своето:

„Ти — дай — уиски! После — нож!“

Нямаше друг изход. И човекът започна да му обяснява с жестове:

„Ти — отива — лендровер — мой! Там — под — седалка — бутилка — уиски!“

Повтори, потрети.

Шимпанзето най-сетне разбра. Заподскача на място.

— Ъх — ъх!

И без да дочака повече обяснения, стиснало още по-здраво ножа, хукна нататък.

Намъкна се в автомобила, отхвърли седалката и докопа скритата бутилка.

Надигна я с явно недоволство. Беше полупразна. И на две глътки я изпи. Наведе съвсем гърлото ѝ, та да изцеди и последната капка.

Нищо повече. Толкова...

Само подир минута усети въздействието — прилив на сила, веселост, самоувереност.

Преминаваше стадо жирафи. Но какви?

Камбо разтърка очи. Толкова ли скоро се бе напил?

Обезглавени жирафи!

Мъглата вече се бе вдигнала високо, бе омотала короните на дърветата. И в нея се губеха главите на дълговратите исполини.

Камбо се метна на дървото. От клон на клон — нататък, към дълбочината на гората, откъдето дочуваше далечната глъчка на съплеменниците си.

Може би бе забравил обещанието си към Фред, а може би, все повече очовечен, го бе излъгал.

Внезапно спря. Главата му се бе позамаяла. Дали от височината, дали от напитката?

И през шумнатите пролуки видя Късия Хобот, който стоеше приведен над трупа на гърбавата слоница. Раната от копието на коварния капан се бе оказала смъртоносна.

Наоколо клечаха десетина хиени, начело със Сцепената Устна, търпеливо дебнеха кога най-сетне на пазача ще му омръзне да ги гони от богатата трапеца.

А зад тях подтичваха с джафкане глутница чакали, пъдени сърдито ту от една, ту от друга хиена.

Кой знае как открили плячката през плътния горски листак, няколко лешояди, накацали по ниските клони, като че ли съвсем

равнодушно, дори без да поглеждат надолу, с тихи програввания се подготвяха на свой ред за предстоящия пир.

Накрай Сцепената Устна изгуби търпение. Как се разбра с глутницата си — това Камбо не можа да проумее, но видя какво последва. Половината хищнички пристъпиха с кикот към трупа. И късия Хобот, потресен от мъка и разгневен от нахалството им, се извърна, та налетя срещу тях с цялата си ярост. Хиените се пръснаха, избиколиха го отстрани и повторно се втурнаха към оспорваната им плячка.

Слонът пак се завъртя, размаха бивни. И отново — същата маневра. Побеснял от гняв, той се спускаше ту към една, ту към друга нападателка и така се увлече в гонитбата, че се отдалечи от мъртвата и от гушещото се в нея слонче.

А тъкмо такъв беше замисълът на хиените.

Дебнещата в засада част от дружината им търти подир безпомощното малко. И то, обезумяло от ужас, забравило защитника и безжизнената си майка, хукна да се спасява направо през гората, последвано по петите от цялата хищна шайка.

Късия Хобот побърза да се завърне при трупа, задъхан от гняв. И отново се приведе над него в тежката си скръб. Дори не забеляза отсъствието на малкото.

Така го остави Камбо, който отново се понесе в посока на усилващата се маймунска врява.

Най-сетне ги намери. Слезли на малката поляна, обрасла с репей, едра коприва и целина, шимпанзетата се бяха отдали на всекидневните си занимания. Едни търсеха насекоми, други късаха свежи вейки, трети беряха диви банани, белеха ги със сръчността на фокусници и плюеха шумно семките им, четвърти брулеха с прътове недостигнатите плодове, пети оглеждаха всяко дърво, под което имаше бели точки и запетайки от птичите курешки с надежда да намерят гнездо с яйца или с пиленца. А децата — тия, които се бяха пуснали от майчините кореми, се гонеха по земята и по клоните, подобно на катерици, като понякога отскачаха с писък от някоя дървесна змия или безобиден хамелеон, та трябваше възрастните да ги успокояват.

Състоянието „скука“ им беше неизвестно. То е човешко изобретение, последица на това, че някои нямат нужда да работят, за да си изкарват препитанието, а живеят на чужд гръб. По всяко време

имаха какво да правят. Ако не се пазеха от врагове, ако не диреха храна, ако не се докарваха пред големците и пред любимите си с пощене на козината, то поводи за кавги колкото щеш — нормални отношения във всяко общество, малко или голямо. А кавгите като че ли разнообразяват най-много живота — и на участниците, още повече на съседите.

Горе, в гнездото си, все още се излежаваше Сивокосия. Та какво ли друго можеше да прави с тая счупена ръка, която при това бе загноила и тупаше болезнено, сякаш не пулсът, а огнен чук блъскаше по нея.

Брат му, Щърбия, не се виждаше наоколо. А Камбо диреше именно него. Преливащ от дързост под въздействието на алкохола, той жадуваше отново да премери с него сили.

Може би не възнамеряваше да го заколи, а само да го сплаши; може би не подготвяше предумишлено убийство. Тогава защо носеше със себе си ножа?

Оглеждайки околността, Камбо видя Шими. И сърцето му затуптя. По-хубава, по-желана отвсякога! Той се прехвърли от клон на клон при нея. Застана насреща ѝ, заразправя ѝ нещо с ръце.

Ала тя с високомерна гримаса му даде да разбере презрението си. Какво си въобразяваше пък тоя? Нима трябваше тя да слезе до неговото положение? До положението на един бит глупак.

А долу, в основата на желязното дърво, беше приклепнал Размирника и барабанеше с длани по високите му дъсковидни корени.

Бум-бум! Бум-бум!

Явно, не без умисъл. Защото скоро от високия клон, от гнездото си, Сивокосия му изръмжа да престане.

Ей това, изглежда, бе целил Размирника. В следния миг с два скока той се озова до него, започна да друса клона му, да се зъби, да се удря по корема — жестове, които не би си позволил, ако другият не беше болен. И ако брат му се намираще наблизо.

Ала макар и отпаднал, Сивокосия имаше самочувствието на водач. И като водач му изрева да се маха по дяволите.

А как да се махне? Та нали от толкова време насам Размирника скришом се бе надявал, очаквал бе само това? Да премери сили не едновременно с двамата сплотени побойници, а само с един, след като другият се е пръждосал от пътя му.

И ето, пръждосал се бе! Ако Размирника не успееше сега да измести двамата от трона, кога ли щастие то ще да му се усмихне пак?

В това време долу, под дървото, изпълзя откъм близките шубраци странно животно, подобно на дебел гущер. По-право на гигантска жива шишарка.

Панголин!

Той приближи до извисения сред поляната термитник и се залови да атакува здравата му крепост, излята сякаш от бетон.

За да не го уплашат, маймуните, притихнали, отстъпиха назад. С едва скривана надежда. И нетърпение. Откога разчитаха на тоя жив багер!

Огромните му нокти застъргаха твърдата повърхност. Песъчинка след песъчинка, бучка след бучка. И когато се получи достатъчен отвор, бронираният мравоядец напъха вътре езика си. Ама какъв език! По-дълъг от опашката му. И когато термитите, разтревожени, освирепели, го облазиха, той си го прибра, облиза дребната си, но многобройна плячка, и отново го намъкна в отвърстието.

Ей това очакваха шимпанзетата. С радостен рев те се нахвърлиха срещу заслужилата пиршеството си жива бормашина.

Изненадан, стреснат, възмутен, панголинът мигновено се сви на кълбо, наежил едрите си люспи. Ала нападателите не се интересуваха повече от него.

Досещаха се и те, че е къде-къде по-изгодно друг да ти върши работата.

Докато бяха чакали, всяка възрастна маймуна си бе приготвила клечки за целта, очиствайки листата на отчеснатите вейки, и сега, строени на опашка по старшинство, се изреждаха да наплюнчват пръчките си и да ги пъхат в направения отвор, след което да облизват облепилите ги термити. Заместили бяха липсата на дълги езици със собственоръчно направени оръдия на труда. Ако някоя пръчка се изкривеше от бърникането в кривите ходове, отгриваха края ѝ със зъби и продължаваха така да „вдичарствуват“.

Внезапно опашката пред термитника се разпадна. Маймуните се втурнаха с радостна врява да посрещнат завръщания се от лов Щърбия, който носеше убитата от него маймуна хусар. Ведно с всички — и Размирника, прекъснал свадата си с недъгавия.

От време на време шимпанзетата се нуждаят и от месна храна. А само мъжкарите имат право да го набавят. И то най-често предводителите. За да се изтъкнат още повече, да докажат за лишен път своята незаменимост.

Носеше плячката си тук. Защото никой ловец няма право да яде сам, а е длъжен да дели с всички. Това беше повече ритуал, подобен на същия ритуал при хората. Какво впрочем представлява банкетът?

Щърбия откъсна крака на плячката си, а останалата част подхвърли на мъжкарите, които тозчас се заеха да я разпределят между всички членове на стадото. А водачът се метна на дървото и притича до болния си брат. Прегърна го горещо, целуна го, започна да го тупа по рамото. Радостен и тъжен едновременно.

После му подаде месото. И Сивокосия го загриза с видимо безразличие. Колкото и да се грижеше за него брат му, който редовно го снабдяваше с храна и вода, който му плетеше гнездата, който го пощеше, защото другите вече му отказваха тая услуга, Сивокосия с всеки ден все повече губеше охота за ядене, направо губеше охота за живот. Роден за водач, не можеше да живее по милост.

А долу пиршеството продължаваше. Получили деловите си, маймуните бързаха да ги излапат и с всяка хапка месо пъхаха в устата си сочни листа като салатата. Мляскане, хихикане, закачки. Неколцина закъснели се притискаха към пируващите с протегнати за просия ръце. Ала безуспешно. Никой не беше склонен да се откаже от полагащата му се мръвка. Закъснелите трябваше да понесат наказанието си. За урок.

Тогава Камбо сметна, че е дошло време за разплатата. Обхванат от решителност, преливащ от решителност. След получения побой, без помощта на алкохола, надали щеше да се пристраши за нов опит. Може би най-много допринесе за това Шими, която се бе притиснала предизвикателно към рамото на Щърбия.

Камбо се прехвърли на дървото при тях и раздруса клона. Раздруса го, но с една ръка. С другата стискаше ножа. Все с една ръка започна да кърши вейки и да ги хвърля оскърбително в лицето му.

Щърбия само го изгледа свирепо. При такъв поглед всички шимпанзета утихват, свиват се, просят милост. Камбо, или по-право уискито у него, не поиска милост. Захвана да се удря по корема, да подскача на място.

Не самият водач, а престижът на водача изхвърли Щърбия, метна го напред като торпила от справедлив гняв.

Нахалникът вече трябваше да проси пощада!

Нищо подобно! Камбо също налетя насреща му...

Как стана всичко това — по-късно той не можеше да си спомни. Кой удари пръв? Кой отвърна? Кой на чий гръб се метна? Как паднаха на земята? И дали Камбо го бе мушнал, или при падането Щърбия сам се бе нанизал на ножа?

Та и сред хората при пиянските им свади трудно се намира свидетел, който да потвърди едното или другото.

Камбо усети само как нещо топло, бликнало от гърдите на противника му, опръска неговите гърди. Погледна — видя пулсиращата кръв.

И отскочи назад, като все не пускаше оръжието си.

Какво бе станало?

Какво! Това, което става толкова често, прекалено често. Винаги. И Камбо, без да го съзнава, бе доказал за лишен път старата истина, че мощта на оръжията винаги изпреварва етичното развитие. Той също — също нравствено недорасъл за ножа, с който разполагаше.

Олюлявайки се, Щърбия отстъпи, затиснал с длани бликащата рана. Подпря се на едно стъбло, после се свлече на земята.

И никой, ама съвсем никой, не посмя да му помогне. Всички стояха по местата си, вцепенени, смаяни от станалото, втрещени.

„Тежко на победения“ — не току-тъй римляните са създали негубещата значението си мъдрост.

Боевете между шимпанзетата не завършват с убийство. При тях по-слабият се подчинява, заема полагащия му се ранг. А победителят щади призналия превъзходството му противник. Побеждава, а не унищожава.

Единствен Сивокосия, едва изправен върху разтрепераните от треската нозе, придържащ се само с една ръка, се свлече на земята и настъпи срещу братовия си убиец с глухо ръмжене.

Но преди Камбо да реши какво му предстои в случая, Размирника го превари. Хвърли се върху безпомощния нападател и го изблъска настрана, тържествуващ от отмъщението си.

Най-сетне! Дочакал бе тоя ден.

После притича напред, наведе се, та докосна с устни бедрото на Камбо в знак на покорство, и най-усърдно се залови да го пощи. Пръв бе признал властта му, преценил мигновено, че покрай сегашния победител, когото случаят бе издигнал незаслужено, по-лесно щеше да постигне своята цел. А може и да не го бе преценил, може би само усетът му бе подсказал какво поведение да следва.

Едва успял да се надигне отново, Сивокосия пропълзя до смъртноранения си брат и се залови да тъпче раната му с целебни листа — знание от маймунската фармакопея, предавано от поколение на поколение.

Напрасно! Няма всемогъщо лекарство.

Щърбия отпаднаше все повече и повече. Така никой, дори брат му не разбра кога престана да диша.

А Камбо стоеше наред поляната и смутен от стореното, и замаян от оказваната му почит. Защото подир Размирника повечето самци, дори най-привилегированите, бързаха да му засвидетелствуват верността си, като се блъскаха в усърдието си да попоцят новия първенец.

Реката течеше лениво сред зеления пролом на обграждащата я джунгла, отразила слънчевия жар във взривове от ослепителни искри, загасвани понякога от понесените по течението изумрудени островчета воден хиацинт.

Откъм отсрещния бряг достигаше приглушеното хъркане на спящи хипопотами, които се валяха, отпуснати във водата, а върху напуканата тиня на брега се припичаха крокодили.

Оставил ранения браконьер в палатката, Джими Янг беше тръгнал по всекидневната си работа — да потърси шимпанзетата си, за да направи предвидените наблюдения.

Вече трети ден не успяваше да ги открие. Като че ли умишлено го отбягваха. А това хем го радваше (нали такава беше задачата му — да ги върне в естествената им среда?), хем го опечаляваше — че тъй скоро го бяха забравили. Всички, с изключение на Камбо.

Тоя особен Камбо! Като че ли повече човек, отколкото маймуна. Не, съвсем не беше пристрастен Джими. Не само защото му беше любимец. Камбо наистина представляваше изключително шимпанзе. Интелигентно, учудващо съобразително.

Съществуват такива маймуни. Както хората, едни по-глуповати, други по-интелигентни. Например червеноликите макаки на Японските острови. Отначало живеели по дърветата, сега — предимно на земята. За две поколения променили начина си на живот. И сред тях — една, кръстена от хората Ино, същински маймунски гений. Първа почнала да измива от полепналата пръст дадените ѝ картофи.

Последвала я майка ѝ. Сега всички правят като нея. Хората им хвърляли ориз! А как маймуните да отделят пясъка? Ино се сетила първа. Взела шепа зърна с пясък и я натопила във водата. Зърната изплавали. Днес повечето ѝ сродници използват нейния метод. Същата Ино ги научила и да плуват в гонене на пуснати в реката фъстъци.

Ей това си мислеше Джими, като се вслушваше напрегнат да долови отнейде маймунска врява. Все същия въпрос. Ще се придвижат ли напред в своята еволюция, подтикнати от човешката намеса, неговите „говорещи“ шимпанзета? Ще продължат ли и занапред в родната си обстановка да се ползват от натрапеното им знание — езика? И така, ако някога се превърнат в „пан сапиенс“ разумни шимпанзета, да провъзгласят Джими Янг за свой Прометей.

Толкова сложни закони управляват обществото на антропоидите — кой ли щеше да ги проумее?

Джими се усмихна тъжно, припомнил си простия закон на урбанизираното човешко общество: „Никой никого не зачита.“

Познаващ доскоро само горите на умерения пояс с десетината им вида дървета, той все не можеше да приеме разнообразието на джунглата, където всяко срещнато растение е различно от другите. Джунглата — с нейните три-четири хиляди вида растения, от които повече от хиляда — дървета гиганти. И само изрядко успяваше да разпознае някоя ротангова лиана или дива лоза, някой храст кола с ободряващите му плодове или фикус, някоя маслена или винена палма, случайно оцелели в обхванатото от гората отдавна напуснато човешко заселище.

Внезапно над главата му изпърха неголяма сива птица с жълти пръски по крилата, записука настойчиво, като ту отлиташе напред, ту се връщаше към него.

Медопоказвач!

Странна птица! Снася яйца като кукувица и яде восък. Единственото гръбначно животно, способно да се храни с восък. Но сама не може да се справи с кошера. В Африка повечето пчели правят гнездата си в земята. Затова води натам приличащия на язовец медояд. Симбиоза. Тя открива пчелното гнездо и му го показва, той го разравя, яде меда, а на нея оставя восъчните пити. Понякога, като не срещне медояд, птицата прибегва до услугите и на хората. Малко обидно на пръв поглед — човек и симбиоза! А какви впрочем са отношенията му с домашните животни и растения?

Нямаше съмнение, медопоказвачът искаше да сключи подобен договор и с Джими Янг. Ала той нито имаше време за това, нито — намерения.

Симбиоза! А редом с нея — антибиоза! Не сътрудничество, а противодействие, жестока борба. Външно съвсем различни, а всъщност не тъй различни. С антибиозата, с хищничество й паразитизъм се ограничава свръхнамножаването на вида. И косвено се оказва полезна...

Внезапно Джими трепна. Видя на земята купчина слонски тор, над който още се виеше пара. А това издава, че слонът е съвсем наблизо.

От предпазливост при среща с носорози и слонове местните жители говорят високо и чукат по дънерите с тояги да ги предупредят, да не ги стреснат. Защото животните обикновено стават опасни, ако бъдат изненадани.

Но докато биологът се обърне за тояга, слонът връхлетя отгоре му. Нямаше друг изход. Тоя път, улисан с ранения браконьер, Джими бе тръгнал безоръжен. Без наркотизатора. Затова хукна назад. Известно му бе, че слонът пробягва сто метра за дванадесет секунди, а той, бившият шампион на колежа — за по-малко от единадесет.

Не предвиди едно — тук не беше състезателна писта. С тартанова настилка. Още по средата се спъна и се просна на земята.

„Толкова!“ — помисли си той, примирен с най-лошото. И се учуди, че смъртта не е тъй страшна.

Секунда-две-три! Никой не стъпи отгоре му, никой не го подхвана с бивни.

Престрашил се, Джими погледна отдолу. На две крачки от него стоеше Късия Хобот и го разглеждаше учудено с малките си очички. Сякаш искаше да каже: „А това? Заслужава ли?“

После обърна да си ходи.

Човекът навярно избърза. Защото, когато се изправи, видя, че гигантът отново налита към него.

Но вече бе избрал укритието си. Насреща му, между огромните дъсковидни корени на някакъв горски исполин, наподобили контрафорси на стара катедрала, зееше отворът на просторна хралупа като черковен портал.

И беглецът се шмугна вътре. В носа го лъхна противният мирис на гниlost. Разлетяха се подплашени прилепи, разпълзяха се паяци и скорпиони.

Слонът спря на входа, неуспял да се провре по-нататък. Ако имаше хобот, лесно щеше да извлече отвътре жертвата си. Но сега, тъй осакатен, само сумтеше гневно и опитваше да разшири с бивни хралупата.

Ала това явно не му се удаваше. Дървесината беше здрава като желязо. Слонът губеше търпение, отдалечаваше се стотина крачки, разколебан, после изведнъж обръщаше назад и налиташе отново. Блъскаше с бивни, пръхтеше и пак се отместваше.

Донейде в безопасност. Джими си помисли. Слоновете обичат кинопредставления. Би могъл да успокои и този, ако имаше тая възможност. Както укротяваха прекалено разбеснелите се в зоопарка шимпанзета, като им пускаха да гледат по телевизията футболен мач. Това ги усмиряваше на часа, направо ги хипнотизираше. Тая топка-магия, която се търкаля, а подире ѝ търчат голокраки хора! Шимпанзетата също боготворяха двата идола на Двадесетия век: автомобила и топката...

Нямаше какво да прави. Трябваше да чака, додето на слона омръзнаха безползните атаки. И биологът седна на земята в най-недосегаемия ъгъл на хралупата.

Когато става дума за интелигентни животни, все по-често редом с делфина и шимпанзето се споменава слонът.

Дали някога, ако изчезне човекът, тъкмо тоя тромав исполин няма да заеме неговото място? Или пък шимпанзето, или делфинът? Или някой друг, когото не подозираме?

Законите на еволюцията не го отхвърлят изцяло. Еволюцията — това необяснимо развитие на веществото, в което сякаш е заложен непреодолим стремеж към усложняване. Антиентропийно начало. От аморфната степен към кристалната, следвани от оживелите кристали, пробионтите, после растенията и животните и накрая човекът. Материя — живот — разум...

А сетне? Някакъв свръхразум... Или...

Хомо сапиенс! А само един ли „сапиенс“ съществува? Дали сапиенизацията не е общовалиден закон? И всяка еволюция се стреми към нея? Или пък напротив, е своеобразно отклонение, задънена улица към безизходица, прекъсване на всякакво развитие?

Човекът вече е не само съществуваща материя, а и самосъзнаваща се. Той става съзнание не толкова за себе си, колкото за цялата вселена.

И ако в тая вселена, сред гъмжилото на галактиките няма друг разум, благодарение на тая си роля той наистина се превръща в неин център.

А ако има?

И във вселената, та дори на нашата собствена планета? Разум, който не се вмества в нашите човешки тестове за разумност...

Както се надяваше Джими, така и стана. Късия Хобот изпръхтя сърдито и хукна нанякъде. От своето убежище човекът безспорно не бе могъл да чуе свадата на лешоядите върху трупа на Гърбавата. Ала

слонът със своя съвършен слух я бе чул и се бе впуснал нататък да ги разгони.

След дълго озъртане обсаденият най-сетне излезе от крепостта си.

И щом се показа, глъчката на раздвижилите се животни изведнъж замлъкна. Птиците изпърхаха към горните клони, спотаиха се, побягнаха на всички посоки токачки, вивери, бодливи свинчета, катерици, малки антилопи. В миг настана пълна тишина.

Джими го бе забелязал отдавна — тропическата гора съвсем не е безмълвна, както се струва на чужденеца. Пълното мълчание обхваща само своеобразната „мъртва зона“, която го обгръща като носен от него звукоизолиращ похлупак. Притихне ли човекът, гората скоро се изпълва със звуци.

А от шимпанзетата — ни помен. Те не странствуват много надалеч. Или пък вече се бяха толкова отчуждили от него, че като дивите си събратя се смълчаваха на часа при неговото приближаване, спотаени сред шумата.

Тогава съгледа входа на землянката.

А това?

И преди да си отговори, грозно ръмжене изправи косите му. На двадесет крачки от него стоеше лъвът, както му се стори, готов за скок.

Какво трябва да стори при такава среща безоръжен човек?

Ако побегне, ще разбуди нагонът за преследване, заложен във всеки хищник. Ако тръгне срещу него, ще предизвика другия нагон — за самоотбрана.

А ако остане неподвижен?

Че кой би могъл да стои така срещу застрашително ръмжащия звяр?

Някой си ударил с юмрук нападащия лъв — той избягал. Друг плеснал с ръце, та го прогонил. Трети го замерил с буца пръст. Четвърти... Пети... Все съвети, в чиято полза Джими имаше достатъчно основания да се съмнява.

И той опита това, което му изглеждаше най-приемливо в случая. Започна бавно да отстъпва към землянката, следван още по-бавно от лъва.

Накуцваше! Хищникът накуцваше!

Това беше и добро — че не умееше да скача; и лошо — че прегладнял, можеше да се окаже човекоядец.

Достигнал отворената врата, Джими се метна вътре, залости я зад себе си.

И изпъшка тежко. Проклет ден! Какви премеждия му отреди за този ден съдбата! Да не би да си отиде от Африка без вълнуващи приключения...

Вече във временна безопасност, той се огледа. И ахна. Скривалището беше претъпкано със слонски зъби, натрупани като дърва за горене.

Водачът притежава не само права. Задълженията му са много повече. А Камбо не ги знаеше: нито правата, нито задълженията. Навярно едва сега почваше да се досеща, че е много по-лесно да завземеш властта, отколкото да я задържиш.

Може би не си даваше ясна сметка какво дължи на ножа. Но дори така не се разделяше от него, макар че му пречеше при ходенето по клоните. Стискаше го в ръка, понякога го прехвърляше за удобство в другата, за малко го мушваше под мишница или го захапваше със зъби — като пират, когато му се наложеше да си послужи с двете ръце. Ала не го изпускаше.

Никой не смееше да оспори новото му положение. Изглежда, гибелта на Щърбия ги бе потресла дотолкова, че ги бе направила напълно безволеви пред новия властник.

Само двама не криеха неприязънта си: Бо-Бо, който още помнеше победата си над Камбо, и Сивокосия, който пък нямаше да му прости за братовата смърт. Двамата седяха встрани, забравили доскорошната си вражда, обединени от нещастieto и омразата, и го следяха с мрачни, зли погледи. „Твоят неприятел е мой естествен съюзник.“

И си шушукаха нещо. Но не с езика на жестовете. Бо-Бо все порядко го ползуваше, убеден, че в стадото на Сивокосия няма полза от него.

А Размирника се разтапяше в угодничество. Непрекъснато диреше случай да се покаже пред Камбо, да го отведе при намерено птиче гнездо, при по-тлъсти личинки, при по-зрели плодове. И току почваше, с нужда и без нужда, да разчесва козината му.

Камбо, то се знае, примижаваше от удоволствие. Че кой на тоя свят би устоял на ласкателството? И тщеславният, и най-скромният, по-рано или по-късно, се омотават в мрежите му. Защото всекиму се иска да е повече от другите. И накрая го приема, щом като непрекъснато му го изтъкват.

Една от последните, все още неуверена в кадърността му за водач, накрая и Шими бе решила да му засвидетелствува почитта си. И Камбо, отстранил високомерно другите подмазвачи, подложил гръб на сръчните ѝ пръсти, мъркаше в неземна наслада. Отново бе спечелил всичко: и властта, и Шими. Без да си спомня, мъчещ се да не си

спомня неверността ѝ. Без да си дава сметка, че и тя принадлежеше към тия, дето са родени винаги да бъдат отгоре, все сред първите.

Наблюдателката от най-високия пост подаде сигнала за опасност. В такъв случай вождът би трябвало да прецени каква заповед да издаде — дали да бягат, дали да изчакат, или да окажат съпротива.

А Камбо, забравил това си задължение, пръв се метна на дървото. И останалите се засуетиха. Защото не знаеха от страх ли бяга (а никой водач не би допуснал да го смятат страхливец), или се бе качил горе да провери отвисоко каква е заплахата.

Но когато на поляната изскочи обезумялото от ужас слонче, следвано по петите от хиените, шимпанзетата се пръснаха впаничени кой където свари, забравили ред и дисциплина.

И добре, че хищничките бяха улисани с едрата си плячка, та не се спуснаха върху безредната маймунска тълпа, иначе кой знае колко шимпанзета нямаше да достигнат клоните.

Сивокосия и Бо-Бо мърмореха гласно. Явно, одумваха негодността на узурпатора, подстрекаваха към бунт. Ала Размирника все още смяташе, че е твърде рано за това. Той се бе нагласил пак до Камбо, ровеше из козината му и го успокояваше с нежно ръмжене.

Долу, на земята, стана нещо непредвидено. Хиените заджафкаха гневно. Слончето се бе мушнало сред пасящото стадо биволи, които при вида на омразните преследвачки обърнаха срещу тях рогатите си глави.

А пред такава съпротива никоя хиена не устоява. Не устоя и Сцепената Устна. Изквича сигнала за отстъпление и отведе обратно разочарованата си глутница.

Слончето се тресеше от страх сред обградилите го биволи, които, не по-малко развълнувани, предпочетоха да се махнат от това място. Подтиквайки го с глави пред себе си, те го откараха навътре в гората.

Защо? По какви подбуди?

Може би — инстинкт за продължението на рода, изразен в грижи за потомството? Но защо и за чуждото потомство? Или пък обикновена доброта, разбираана в човешкото ѝ значение? Навярно добър инстинкт? Или инстинктивна доброта? Има ли разлика тогава?

Когато полянката опустя, Камбо се спусна долу, забравил да разреши и на останалите да слязат. Това разрешение даде Размирника. Неволно, усетил, че сегашният особен водач не е запознат с техните

нрави. Още не мислеше да оспорва властта му. Победата на Камбо над Щърбия му се струваше изключителна, направо свръхестествена. А кой простосмъртен ще дръзне да се противи на свръхестественото?

Създаден за водач, тоя път той не мислеше за властта. Ножът в ръката на Камбо избиваше тозчас всяка подобна мисъл от главата му. Но не можеше да се примири с бездарното му управление. И се получаваше нещо особено, вероятно зачатък на бъдеща конституционна монархия, от чието име вече управляваше Размирника.

Объркани от тоя необичаен обществен строй, шимпанзетата почваха да не се съобразяват много-много с дисциплината. Едни останаха по клоните, други слязоха разколебани на земята, неспокойни, неуверени, че при опасност новият водач ще помогне.

Това объркване като че ли бе очаквал скритият в шубраците леопард, току-що завзел освободения район след смъртта на Куцата.

Нападението му съвсем не беше прибързано. Дълго бе изчакавал, дълго бе преценявал, докато избере жертвата си. И по-подходящ от сакатия самец не бе открил.

Издебнал го, както се луташе клетият, смазан от скръб по брата си и от съзнанието за пълната си безпомощност да отмъсти за него, леопардът се метна отгоре му с два скока и го свали на земята. Захапа гърлото му.

Ала и така, еднорък, Сивокосия имаше и силата, и волята да се бори. Опита да изрита с крака врага си, потърси със здравата си ръка неговото гърло. Двамата, достойни противници, се завъргалеха по изпръсканите с кръв и оскубана козина мъхове.

Маймуните се пръснаха безредно, както става при безвластие, без ръководство, което да ги обедини, което да ги поведе срещу тоя друг път не тъй опасен враг.

Тоя път Камбо не избяга. Осъзнал бе, че такова поведение е неподходящо за новия му ранг.

Не избяга, ала и не предприе нищо.

А заразправя с ръце на Размирника, който го гледаше удивен:

„Камбо — няма — страх!“

Размирника не го изчака да довърши. Явно, пак той трябваше да се намеси!

И изкрещя призива за отбрана. Самците, все още недоумяващи, го наобиколиха, докато самките с децата гледаха да се изкатерят на погорните клони.

„Камбо — прави — какво?“ — клетият питаше, защото наистина не знаеше как да постъпи.

И понеже никой не му отговори, отново запитва:

„Кой — гони — пантера?“

Защитниците вече се бяха въоръжили със сопите си — коя потънка като копие, коя по-дебела като боздуган — в техните ръце внушителни оръжия.

Изведнъж Камбо се сети.

— Ъх — ъх! — извика той и продължи да разправя с ръце:

„Камбо — мушка — пантера — нож!“

Заподскача на място:

„Камбо — мушка — пантера — нож!“

Ала вече никой не го гледаше. Сега нямаше място за много приказки, сега беше нужно бързо действие. Не красноречие, а кратки заповеди.

Повел въоръжената си дружина, Размирника се насочи срещу леопарда, който вече вземаше надмощие над Сивокосия. Всеки знаеше какво му предстои. Командирът имаше за задача само да съгласува действията им.

И леопардът не устоя. Види се, и друг път бе опитвал яростта им. Затова изостави окървавената си жертва и се шмугна обратно в шумака.

Останал сам Фред Хейс премисляше трескаво какво трябва да стори, та да се спаси. Най-логичното беше да се отърве от Джими Янг, единствения свидетел! Само мъртвите мълчат. Но как тъй ранен, безпомощен и безоръжен? Срещу един, наистина доверчив, ала съвсем не глупав противник. И силен.

Все пак най-добре би било да избяга. Понеже не можеше да ходи, трябваше да опита с пълзене. А лендроверът се намираще тъй далеч! Сякаш на друг континент. Дали би могъл да се дотътре до него?

Трябваше да бяга! Парите, които имаше да получава срещу носороговата кост, и ония, които очакваше за скритите в землянката слонски бивни, щяха да стигнат за лечението на Кейт. И да останат. Осигурен за известно време. А сетне щеше да му мисли...

Наистина, не беше лесно. Граници, граничари, митничари... Но той познаваше тия граници и граничарите. Пък и браконьерите щяха да му помогнат. То се знае, с отбив в цената. Но щяха да помогнат. Защото никой освен него не знаеше мястото на скритата слонова кост. Ония диваци в затвора щяха да мълчат в надежда да си я вземат, когато ги освободят. Тук лесно се влиза в затвора, още по-лесно се излиза. При всеки нов преврат.

Не за пръв път прекриваше граници — легално и нелегално. И като ловец, и като наемник. Това не са европейските граници — с изорани ивици, по които си личи всяка стъпка, дори на гарга, със секретни постове, с кучета, с инфрачервени далекогледни, с електрически проводници, с електроника. И какво ли не... Тук е джунгла. Знае се само, че линията минава през еди-кой си паралел и еди-кой си меридиан. И толкова... Рай за контрабандисти и браконьеры...

Наблизо изкроя дропла. Че какво ли диреше тук, до реката? Тя предпочита откритата савана, където може да се спасява с бягство, където намира достатъчен простор да се засили, та да излети. Главната ѝ сила се крие в бързите ѝ крака, подобно на щрауса. Тази мълчалива, потайна птица се обажда само когато наближи дъжд. Утре или вдругиден щеше да завали. За разлика от синоптиците дроплата познава безпогрешно.

Преди това Фред трябваше да бъде далеч отгук! Защото, ако почнеха истинските дъждове, а не само кратък предвестник на влажния сезон, лендроверът му нямаше да изгази от калта.

Трябваше да бяга преди дъжда!

Той изпи оставеното му лекарство от Джими, в чието присъствие се бе преструвал на дълбоко заспал, и се надигна.

Трудно щеше да бъде!

Нямаше тая сила... Но трябваше... Заради свободата си... Заради Кейт...

Коленете му трепереха, огъваха се, готови всеки миг да се прегънат като че ли излети от восък.

Пристъпи крачка, подпрян в рейката на палатката.

Притъмняваше му...

Но се държеше. Напрегнат, стиснал зъби.

Тозчас го налетяха рояк конски мухи. Наоколо не се виждаше ни слон, ни носорог. Отде ли се взеха? Започнаха да го хапят болезнено, та едва сварваше да ги отпъжда. И това беше признак за дъжд. От техните ухапвания подскачат даже носорозите.

Мухите, все още най-страшният бич на Африка! И цеце, и конските, и обикновените. Преносителите на безброй болести.

Раненият успя да излезе от палатката. Успя да направи няколко крачки. Смяташе да достигне най-близкото дърво, да се подпре в него. А след това от дърво до дърво да продължи към колата си.

Само да стигнеше до нея... Веднъж да стигнеше...

Тъкмо бе повярвал, че ще сполучи, и му прилоша. Светът се превърта около него. И Фред се строполи като подкосен на земята...

Така го намери Камбо, който отново се връщаше в лагера да навести приятеля си, за когото му бе домъчняло много, от когото единствено получаваше искрена дружба. Като всяко живо същество жадуваше за искрена обич. Не за ласкателства. Не го бяха изгонили от стадото, там никой не смееше да му възрази при вида на лъсналия нож в ръката му. Ала враждебността на сънародниците му ставаше все по-неприкрита. Дори лицемерната Шими...

Без да го е осъзнал, той го чувствуваше. Не беше водач, беше като главозамаян тиранин. От него се бояха, но не му се подчиняваха. Подчиняваха се вече на Размирника, който бе успял да спечели доверието им, възползувал се от неговата подкрепа.

Толкова странно, толкова объркано, че Камбо не беше в състояние да си го изясни. Само недоумяваше. Ако беше човек, щеше да го приеме. По-добре да се страхуват от теб, отколкото ти от тях. За

беда той беше шимпанзе, нещо по-лошо — нещо наполовина шимпанзе, наполовина човек.

Щом видя проснатия сред тревата беглец, Камбо заподскача наоколо разтревожен, като от време на време сядаше и почваше да се чеше по главата, по гърба, под мишниците. Размисляше.

Накрай се сети. Мястото на човека не е в тревата като антилопите, лъвовете, леопардите, а в човешкото легло.

Камбо отново грабна болния под мишниците и го отнесе в палатката, натъкми го криво-ляво в леглото, макар и обратно, с главата там, където трябва да бъдат краката.

И приклепна до него. Задъхан, смутен. Отново зачеса до кръв плешивото си теме.

Какво предстоеше да стори сега?

И без негова помощ Фред Хейс скоро дойде в съзнание. Отвори очи, огледа се. В първия миг трепна, зърнал някакво космато туловище до себе си, но си спомни бързо.

Усмихна се насила.

При тая усмивка Камбо заподскача радостно на място. Взе да ръкомаха:

„Ти — иска — вода? Ти — иска — банан?“

Фред не отговаряше. Пък и нямаше достатъчно сили. Само го гледаше.

И се вторачи в дланта му. Друг път също бе виждал, но не му бе отдавал значение. Едва сега забеляза колко приличат на човешките линии по ръката на шимпанзето. Ето линията на живота, ето — на ума, ето и на сърцето — дълга и дълбока. Издаваща превес на чувствата. В неговата психика.

Фред се смути. Психика! В едно космато животно!

Наистина у човека тая линия е по-слабо развита, но надали той е по-малко подвластен на чувствата си от маймуната?

А ето и линията на съдбата! Криволичеща, на чести пресекулки. Ех, Камбо, Камбо! И твоята съдба не е била, няма да бъде по-спокойна, по-гладка от Фред Хейс! И ти си теглил, и ти има още да теглиш...

Не беше навикнал да мисли, де време за това при неговата напрегната работа? Но какво друго можеше да прави така, безпомощен, отпуснат като дрипа?

Хората са опитомили почти всички домашни животни и културни растения още през каменната епоха. И спрели. Нищо повече не направили. В тая област останали в каменната ера. В същото време, когато подскачат по лунната повърхност. Тогава с какво толкова се перчим ние, днешните хора? С балистичните ли ракети?

А защо не са опитали да опитомят шимпанзето? Какъв незаменим помощник. Не само Камбо. Фред познаваше един търговец, който беше научил шимпанзето си да посреща с фенер на речното пристанище вместо него клиентите му, които пристигаха с парахода късно вечер. И много други. Не само шимпанзета. И макаки, дори горила.

Защо да не опитат? Да обучат шимпанзета за домашни прислужници. Като истински — говорят, разбират, даже по-послушни от истинските. Навярно няма да стачкуват. Днес, когато вече е и обидно, и скъпо, и старомодно да се ползват слуги. Вместо рекламираните напоследък домашни работи. Едно обикновено шимпанзе струва две-три хиляди долара. Та и повече. Колко ли ще дадат за едно „говорещо“ животно? Какъв бизнес би могъл да се развихри! Ферма за маймуни-слуги! Извън конкуренцията като миячи на стъклата по небостъргачите, за поправки на телевизионни антени, за чистене на черковни кули. И кой знае още за какво...

Той трепна. Пък не само за почтена работа. И за друга. Пускаш шимпанзето-специалист, на което с езика на глухонемите си обяснил предстоящата задача, да се покатери по стената и да влезе в посочения прозорец, да речем на двадесетия етаж, откъдето да измъкне портфейла на нищо неподозиращия богаташ. Или да мине по жица от една сграда в друга със същата цел, да...

Фред беше сигурен, че опитът на Джими Янг няма да успее, по простата причина, че противоречи на реда в природата. Че иска да измени същността на маймуните, да изпревари еволюцията им. Няма да получи „разумни“ маймуни. В джунглата не се нуждаят от жестова реч. Там е тъмно. От шумата не се вижда нищо на две крачки. Никакъв жест. Там им са достатъчни няколко десетки условни звука. В природата се развива само това умение, което е безусловно необходимо — на гепарда спринтът, на пантерата скокът, на мамбата отровата...

Тогава съзря ножа си в другата ръка на Камбо.

И се сети за какво неясно бе мислил, какво му бе липсвало за осъществяване на тая мисъл.

Тозчас протегна длан:

— Дай ми го!

Камбо се дръпна като ужилен, скри оръжието зад гърба си.

— Чуваш ли? — поиска да изкрещи Фред, но само изфъфли. — Давай го! Нали аз ти дадох уиски?

Няма що, свикнал бе вече да приказва с него като с човек.

А и шимпанзето сякаш разбираше думите му.

И то заговори с ръце:

„Дай — уиски — Камбо — пак! Тогава — Камбо — дай — нож!“

— Нали вече го изпи? — ядоса се наистина браконьерът.

Ала Камбо си знаеше своето:

„Дай — Камбо — уиски — пак!“

Явно, нямаше да отстъпи.

Фред го наруга шепнешком:

— Изнудвач! Та ти съвсем като човек...

„Дай — Камбо — уиски!“

Не само молеше. Човекът вече долавяше в държането му нескрита заплаха. Ако маймуната нападнеше, не би могъл да се отбранява. При това ножът се намираще в нейните ръце.

А знаеше безброй случаи, когато доскоро съвсем кротки шимпанзета бяха убивали стопаните си. И то стопани! Какво остава за един чужд човек?

Не, не! Нямаше намерение да убива. Само се заканваше.

И Фред си помисли злорадо: „Ти ме излъга, драги — с чиста съвест ще ти отвърна и аз!“

И му заразправя с отпаднали, вяли движения:

„Уиски — лендровер — седалка!“

Камбо се ядоса:

„Няма — вече — уиски — седалка!“

Раненият побърза да се поправи:

„Седалка — друга!“

Шимпанзето като че ли го разбра. Захихика доволно, после хукна нататък върху късите си нозе, вдигнало за равновесие ръце зад тила си.

Фред видя захвърления нож на земята.

С мъчителни усилия успя да го достигне, грабна го с треперещи пръсти и побърза да го скрие под ризата си.
Вече не се смяташе съвсем беззащитен...

Късия Хобот се бе убедил, че е извън силите му да се справи с налитащите отворед мършоядци. И денем, и нощем. Ако подгонеше хиените, нахвърляха се чакалите; пропъдеше ли и тях, току-виж, прокраднала се някоя прегладняла лъвица. Насочеше ли се към нея, накацалите по клоните орли, лешояди и щъркели марабу тозчас се озоваваха върху започналия да се разлага от горещината труп.

Недейте да мислите друго! Слонът съзнаваше, че Гърбавата е мъртва, че никога няма да се изправи. И все пак, въпреки това съзнание, нямаше сили да я изостави тъй безпомощна на чакащите я алчни челюсти.

Сякаш само челюсти и клюнове бяха изпълнили целия свят!

И срещу тяхната ненаситност — той! Единствен!

А не бе успял да го опази. Докато разпъждаше едни, други съумяваха да отрфнат всеки по мръвка от трупа.

Много бяха! Цял свят, гъмжащ от челюсти и клюнове!

И когато отново се върна, след като бе дебнал човека, след като бе опитвал да го изчовърка от хралупата, Късия Хобот завари мъртвата затрупана с ненаситници. Всеки гледаше да отмъкне ту къс кожа, ту черво, ту ухо — все едно роднини в дома на починалия наследодател.

При неговото пристигане първи побягнаха хиените. Лешоядите като че ли не го забелязаха. Или пък се бяха убедили, че така, без хобот, само с бивни, не е опасен за тях. Продължиха да рфат и да се дърлят кой на кое по-удобно място да се натъкми.

Мъка и ярост! Преизпълнен с мъка и ярост, слонът връхлетя отгоре им. Тия, до които стигна, само поотскочиха малко. Останалите дори не прекъснаха пиршеството си.

А щъркелите марабу още преди това отстъпили наблизко, се бяха събрали като симпозиум на плешиви академици. Дали вече бяха успели да получат полагаемото им се? Или още не бяха огладнели?

Марабу в исляма значи светец.

Ала слонът познаваше тия привидни светци. Известна му бе измамната им поза като отшелници от световната суета.

Затова на тях реши да излее яда си. Надцени се. Без да трепне, дочакал го несмутим, с обичайния си вид на мислител, един от щъркелите замахна с тежкия си клон. И добре, че гигантът се отдръпна навреме, та ударът попадна не в окото му, където бе насочен, а в основата на хобота.

Такъв удар, че проби до кръв дебелията му кожа.
И Късия Хобот не опита повече да се разправя с него.
Върна се да гони другите.
Мъка... Мъка...

Първоначално недооцени хитростта на Сцепената Устна. Затова, щом видя трите хиени, които се промъкваха към главата на Гърбавата, той се спусна да ги разпъди. В туй време останалите се нахвърлиха върху бутоните на плячката. Слоноът се въртна насреща им. И додето преследваше тях, първата група отново налетя към главата на мъртвата.

Късия Хобот не беше тъй глупав, както се надяваше хиеновата главатарка. Той спря да обикаля безсмислено напред-назад, разиграван от хищниците. А с лъжливи пристъпи подплашваше хиените, после се обръщаше рязко, за да ги пресрещне от обратната посока.

Сцепената Устна приложи нова тактика. Докато другите скимтяха и ръмжаха редом с чакали и лешояди, тя сама се спусна и заръфа трупа.

Късия Хобот се обърна към нея, побеснял от нахалството ѝ. Хиената отскочи малко и му се озъби. Той се втурна срещу нея. И тя пак отстъпи няколко крачки.

Хитростта ѝ сполучваше. Отдалечаваше го. А когато защитникът, разколебан, понечи да се върне, хитрущата се хвърли дръзко озъбена върху му. Уж да хапе.

Още по-разярен, той отново я погна, без да се досети, че тя умишлено го отдалечаваше, за да даде възможност на глутницата си да се нахрани доволно. При хиените водачката често се жертвува заради глутницата си.

Не бе очаквала това. Както отскачаше назад, внезапно Сцепената Устна пропадна в сухата шума. Късия Хобот спря на място, и той едва сега забелязал добре маскираната ловна яма.

Погледна надолу, към дъното, където се мяташе в безумна ярост освирепялата пленница, получила си заслуженото.

После хукна към реката, по-далеч от мъртвата. Така и мюсюлманите бягат, след като спуснат покойника в гроба.

Гонеше го страданието, безсилието да помогне, да опази поне това, което бе останало от другарката му.

А не бе ял, не бе и пил оттогава, когато го сполетя злото.

Едва сега усети и мъката на жаждата, притурена към другата мъка.

Той забърза към реката.

Най-първо срещна зебрите, ведно със спасеното от Фред Хейс жребче, водени от стара самка, като жребецът вървеше последен. Винаги там, където е най-опасно. Да защити харема си — и то не толкова от хищници, колкото от съперници, всъщност проблем лично негов, който много-много не засягаше самките и децата. Защото мераклии за мястото му колкото щещ. И самотници, и цели ергенски хергелета.

Пътеката скоро достигна брега. И отгоре, от стръмното, Късия Хобот погледна реката, над която, почти докосвайки я с криле, прелитаха лястовиците. От високото се виждаха налягалите в плитчината биволи, накацани от чапли, патици и жерави, които усърдно чоплеха по кожата им кърлежи и личинки на щръклици.

Като на всеки слон зрението му беше слабо, та не можа да забележи играещото с малачетата слонче, след смъртта на Гърбавата подгонено от хиените и спасено от биволите, а после — осиновено от изгубилата своето дете Бяла Вежда.

Не го видя, ала озадачен подуши въздуха, защото усети познатия му мирис. И се заозърта да разбере откъде идва тоя мирис.

Тogaва зърна задалата се с детето си безуха носорожка. И чу гълчавата на засипващите я с камъни павиани, които биха сменили водачите си, ала не и нрава си. Мястото на Злия бе заел друг мъжкар, не по-малко зъл, не по-малко дързък от предишния.

И отново, както винаги, Безухата налетя да ги разгони. После, доволна от бързия си успех, поведе малкото към водопоя, като при все това не преставаше да се обръща неспокойно назад.

Така не забеляза по-голямата угроза — от водата. Докато тя се обърне, Еднооката, дебнала досега с крокодилско търпение, скрита на педя под повърхността, без да трепне, без да диша, и издебнала най-сетне стодата, се метна светкавично, та ухапа носорогчето за муцуната. Побърза да го отмъкне навътре в реката.

И това никак нямаше да се окаже трудно, ако не беше майката. Изпръхтяла гневно, тя се втурна срещу бронираното чудовище с цялата си майчина себеотверженост.

Крокодилката съобрази на часа. Не остави да я удари отстрани, а се извърна и я ухапа за горната устна.

Боят пламна, настървено, на живот и смърт, сред гейзери от водни пръски, които бързо порозовяваха от кръвта.

При всички случаи носорогът само настъпва. Съблюдаващ безусловно вечното правило на военните стратегии от древността до днес, че най-сигурната отбрана е атаката.

Еднооката като че ли знаеше това правило и като че ли бързаше да се възползува от предимството, което то ѝ предоставяше. Нищо не правеше, само стискаше челюсти, оставила Безухата сама да се натика в дълбочината, където всички преимущества минаваха на крокодилска страна. При това усетила бе, че и другарят ѝ идва на помощ.

Ала носорожката, за разлика от стратегите, навреме се спря. Досещането просветна в свинските ѝ тъпи очички. Ами че ако продължеше да налита, нали съвсем скоро щеше да затъне в дълбокото? И врагът ѝ да я удави...

Говорят, че вместо с разсъдък носорогът разполагал с излишна смелост. Тоя път се оказа, че има и разсъдък.

Наблюдаващият от брега слон вече почваше да се колебае дали не е време да се намеси в борбата, макар и без хобот, едва сдържащ омразата си към своя стар враг, когато Безухата изведнъж зари крака в

пясъка и напъна обратно, заднишком, извличайки слисаното от това неочаквано поведение влечуго.

Крачка подир крачка!

Ето, излезе на сухо.

Еднооката не изчака повече. Отпусна челюсти и с неподозирана скорост пробяга обратно в реката.

А носорожката подкара детето си към гората, по-далеч от водната стихия, без да обръща никакво внимание на задяващите я павиани.

Късия Хобот нагази във вира, нащрек, готов да посрещне с бивни всяка крокодилска подлост. Все по-дълбоко, докато водата достигна устата му. Тогава започна да пие.

На излизане видя застаналото край биволите слонче, което явно чакаше него. Познало го бе. Новата му майка, Бялата Вежда, напразно го подканяше с нетърпеливо мучене да се прибере при нея.

Късия Хобот изкурка приветливо и слончето, зажадняло за слонско общуване, забравило благоденствието на осиновителите си, припна към него и опита да обвие с хоботче крака му.

Бялата Вежда не посмя да го завърне обратно, смутена от опасния съперник. Само измуча жално, разбрала, че на това място губи отново, макар и не по същия трагичен начин, още едно мило същество.

Слонът поведе малкото подире си. Без да го съзнава, пое към трупа на майка му. Но се досети наред път. И рязко сви в друга посока. Сега по-важно беше слончето.

Трябваше да го отведе в стадото си, да го повери на друга майка. Слониците кърмят децата си до петгодишна възраст. Някоя дойка щеше да доотгледа и това сираче.

Кривия зъб, кажи-речи, с подвита опашка като бито куче ситнеше към храстите с тревожно озъртане, изгубил по чудо царствения си вид. Като абдикирал монарх.

Изчезването на човека в землянката и главно — страхът от някое ново човешко коварство го бяха подтикнали да се махне оттук.

Джими, който го гледаше, вече в безопасност, през пролуката на залостената врата, неволно се усмихна. Така твърдят всички — лъвът също не желае конфликти с човека. Напада не само от глад, по-често от чувството за важност. Ако има възможност, ако сметне, че никой не го вижда, предпочита да се отдалечи. Но с достойнство. Отстъпление наистина, но царствено. Никой властелин не обича да бъде поставен в глупаво положение.

Кривия Зъб явно не подозираше, че е наблюдаван. Затова бързаше да се измъкне колкото може по-скоро от неудобството, в което се бе озовал. Ето, достигна храста и се шмугна в него.

Джими Янг не излезе веднага от убежището си. Лъвът е капризен, като истински властелин. Не знаеш какво може да му хрумне в следния миг. Може да е съжалил, че бе издал страха си, и за удовлетворение да се е притаил в гъсталака. Решил да премахне свидетеля на позора си.

И без това принуден да чака, човекът пристъпи да разгледа складираното в землянката богатство.

Слоновата кост — това е то, проклятието на клетите исполини. Заради бивните им, използвани да подчертаят суетата на богатшите, човекът, почти единственият им враг, ги избива настървено от памтивека, та и до днес. Някои се бяха надявали, че с откриването на пластмасите, от които се правят и билиардни топки, и клавиши на пиано, и други дрънкулки, ще бъдат предпазени от пълно унищожение най-едриите сухоземни животни.

Всъщност нищо подобно не става. През последните десет години цената на слоновата кост нарасна десет пъти. Само за нуждите на контрабандните китайски вносители, които произвеждат фалшиви древни статуетки, се налага да бъдат избивани над сто и двадесет хиляди слона годишно.

Как тогава да устоят на изкушението браконьерите и невежите туземци? Та и цивилизованите ловни инспектори...

Джими не се съмняваше, че и тук е замесен пак Фред Хейс. Не току-тъй още при първата им среща опитваше най-настойчиво да го уплаши с несъществуващи ужаси. И главно — с хората-леопарди.

Макар че за всеки чужденец тайната на това загадъчно общество оставаше неразкрита докрай, Джими все пак бе успял да понаучи нещичко — и положително, и отрицателно според европейските му възгледи. Всъщност кой проблем няма две лица — като древния Янус? Всеки образ се получава от съчетаването на черното и бялото. Ако отстраним от портрета черните тонове, остава само лист бяла хартия.

Много загадки крие старата Африка. Повечето от тях отричани от съвременната цивилизация. Но дали винаги с основание? И в нравствеността, и в общественото устройство, и в познанието за света, и в медицината. Цели експедиции днес кръстосват континента да търсят незасегнати от цивилизацията племена, за да откопчат от местните лечители някоя рецепта. Чет нямат африканските растения, които се използват в европейската фармакопея. Има ли нужда да бъдат изреждани: строфантусът — вълшебникът при сърдечни заболявания, рауволфията, та и колата, кафето. Твърдят, че някои знахари лекуват успешно проказа и тетанус. Да лекуват тетануса, ако се развие; не само да го предотвратяват с инжектиран серум.

Ами в областта на психологията, на психиатрията! Колко ли още трябва да се учат от тях западните учени! Повечето от чудодейните им изцеления са дело чисто и просто на внушение — обикновена психотерапия. Всеки фетиш „гри-гри“ всъщност е психотерапия.

Та и в криминалистиката!

Джими Янг бе видял с очите си в съседното село как знахарят откри убиеца на един полицаи. Без улики, без следователи, без кръстосани разпити, без отпечатьци от пръстите. Нареди съеляните си един зад друг и подаде в ръката на първия едно яйце. Да го предаде на следващия. И така нататък. Неиде към края на опашката яйцето се счупи между пръстите на някакъв младеж. Сякаш само бе експлодирало. Уверен във всесилието на магьосника, младежът не бе устоял на психичното напрежение, на което бе подложен. Неволно бе стиснал по-силно...

Най-сетне успокоеният пленник открехна вратичката.

Никакво мръдване сред храста, където бе изчезнал лъвът.

Излезе крачка навън.

Нищо!

Пристъпи десетина крачки.

Пак нищо!

Като умен насилник лъвът, изглежда, бе предпочел да не предизвиква и той съдбата — еднакво безразлична и към слабите, и към силните.

Въпреки това Джими не търти да бяга, както напиреха краката му. С бягството си би събудил нагонът за преследване на звяра, ако той все още се спотайваше в гъсталаците.

Равномерно, принудено спокойно, той крачеше по пътя си, все едно че не го е страх. Ако съществува мирис на страха, както твърдят някои ловци, хищникът трябваше отдавна да го е подушил.

Никой не го подуши, никой не го последва.

И така, кажи-речи, след цяла вечност, наближи лагера си.

И там срещна Камбо, който напоследък все повече предпочиташе ходенето по земята, като на дърветата се покатерваше само при непосредствена опасност.

Според закона за цефализацията всеки живот се стреми към създаването на главен мозък. И към разум. Дали Камбо не бе тръгнал вече с по-бързи крачки по този път?

Шимпанзето „заговори“ възбудено:

„Камбо — дай — чужд човек — нож... Камбо — няма — пие — уиски!“

Улисан в своите грижи, зает повече с мисълта за престъпленията на ловния инспектор, Джими не отдаде нужното внимание на приятелското предупреждение. Заблуди го явната лъжа във втората част на дългата му „реч“ — че се отказва от уиски.

И понеже в същия миг видя току до лицето си книжното гнездо на дребните, но опасни горски оси, подобно на увиснала от клона ябълка, той дръпна косматия си приятел и го върна обратно натам, откъдето идваше.

Хванал се за него така да пази равновесие, все едно подръка, Камбо заситни с късите си крака.

Каква обаятелна двойка! — помисли си Джими. — Двама братовчеди! Външно различни, но иначе тъй близки! Макар това за някои (и то тъкмо ония, които са най-близко до маймуните) — тъй обидно! Всички органи едни и същи, сетивата — също. И човекът, и

маймуната — с обемно и цветно зрение. С поразително биохимично и имунологично сходство, по-голямо от външната прилика. Дотолкова сходни, че може взаимно да им се прелива кръв. Та нали с опити върху маймуни бе победен паратифът, полиомиелитът, жълтата треска? Нали пак върху тях се изучават и сега проблемите на атеросклерозата, хепатита, рака и какво ли не!

Претърсил преди малко целия лендровер на Фред Хейс и неоткрил вътре никакви напитки, Камбо го последва сърдит, като само се чудеше как да спечели разположението му. Явно, оня чужденец нямаше никакво уиски. А Джими имаше.

Вече влизаха в лагера, когато маймунският мозък се досети:

„Джими — дай — Камбо — лист — боя — рисува!“

Спомнил си бе, че бащата на момчето, с което бе отраснал, го възнаграждаваше с бонбони за всеки изпомачан от него лист хартия.

— Сега имаме друга работа! — срязва го Джими.

Ала Камбо, като всяка маймуна, не се отказваше тъй лесно, щом си е наумил нещо. Хванал се за ръкава му, той се завайка жално.

Биологът влезе в палатката ведно с увисналото на ръката му шимпанзе.

Фред Хейс го посрещна с отворени очи. Неспокойни, гузни, уплашени. Ала Джими отдаде блясъка им на още непреминалата треска.

— Какво иска? — промълви Фред.

Безпокоеше се най-вече да не би шимпанзето да е признало, че му е дало ножа.

— Какво! — рече Джими. — Да рисува!

И напълни шприца с антибиотика, посегна, та заби иглата в ръката на неволния си пациент.

После седна на земята до него.

— Да рисува! — чак сега се учуди раненият.

Джими възнамеряваше да проведе по-друг разговор с браконiera, но не му се удаде. Възпитаният човек отговаря на поставения въпрос.

— Бащата на глухонямото момче, с което другарувал Камбо, му давал лакомства в награда за всяка негова рисунка.

Фред пошепна:

— Рисунка! Шегувате се, нали?

— Напълно сериозно! И на бащата, навярно неособено добре настроен спрямо съвременното изкуство, му хрумнало да си направи една малка шега. Уредил изложба от „творбите“ на Камбо. Обявил, че са дело на някаква модерна японска живописка. То се знае, при ширещия се днес снобизъм картините били веднага разграбени, а критиката не намирала достатъчно хвалебствени думи.

Фред гледаше, видимо удивен:

— Е?

— Нищо. Щом си направил шегата, в апогея на сензационната бащата признал истината. Ала засегнатите не разбирали от шеги. И клетият, той бил местен журналист, за известно време трябвало да се премести в друг щат.

Слушал много пъти тоя разказ, който винаги предизвикваше удивление у слушателите, Камбо изръкопляска възторжено.

И отново се замоли:

„Джими — дай — Камбо — боя — лист — рисува! Рисува — хубаво — хубаво — хубаво! Джими — дай — Камбо — уиски!“

Смяташе, че колкото повече говори, толкова е по-убедителен. И той вече почваше да злоупотребява с дар словото.

— А защо да не нарисува нещо? — попита Фред.

Джими отвърна с неохота:

— Нямам хартия. Направиха я на парчета братовчедите му, братовчедите ни, павианите. — И добави: — Освен дето ми напомня вманиачен авангардист.

— Аз не знам какво точно означава това — призна си чистосърдечно Фред. — Но напоследък често го споменават.

Джими сви устни:

— И тези, които го споменават, не са наясно какво точно означава.

Всеки човек си има някакво вътрешно бутонче. Улучиш ли го, вече нямаш сили да го спреш. Фред беше улучил бутончето за модното изкуство.

Биологът го изгледа в упор:

— Преди време с вас говорихме за замърсяването на околната среда, нали?

Запитаният кимна утвърдително.

— А за мен — додаде Джими, — това не включва само дима от заводите и автомобилите. Модната напоследък уродливост в изкуството е също замърсяване. Всичко на този свят е взаимно свързано. Диалектично единство. Щом изкуството е отражение на действителността, то при замърсена действителност се получава и замърсено отражение. Бъдещите историци навярно ще нарекат нашето време „ВЕЛИКИЯ ДЕКАДАНС“ — упадък с главни букви. Замърсено с хипертрофирано оригиналничене. Всеки иска да бъде самобитен, неповторим. И в търсене на тая самобитност забравя красотата. А красотата е само една, както истината. Грозотата е многолика. Има една истина и безброй неистини. Всички мадони си приличат, всички дяволи по иконите са различни.

Фред отново бе затворил очи. Дали спеше, или пък темата му бе доскучала?

И Джими млъкна. Ала не успя да спре мисълта си.

Тая суетна стръв за оригиналничене! А не знаят, жалките, че всичко на този отколешен свят е многократно откривано и препреоткривано. Че в нагона си да бъдат оригинални и неповторими — и артисти, и учени — съзнателно или неволно копират старите образци. А Джими не беше в състояние, цялата му същност отказваше да се възхищава, както бе модно сега, нито от пресилената женственост на доисторическите мадони (за които впрочем вече броят стотици хиляди долари), нито от самораслия кубизъм на ацтекската скулптура, нито от зловещо безстрастния израз на африканските маски, нито от прехвалената древноегипетска живопис, още по-малко от някои съвременни шедьоври, които не можеше да отличи от рисунките на Камбо.

Той не укоряваше древните майстори — толкова са могли хорицата. Не са познавали анатомията, та да предадат нормални движения и пропорции; не са имали представа, че съществуват закони на перспективата, та да разположат предметите в правилни пространствени взаимоотношения.

Джими обвиняваше другите — ония хитреци, които са провъзгласявали некадърността си за канон...

Той се надигна леко, предполагайки, че раненият е заспал.

Ала Фред, отново отворил очи, го подкани да продължи. Внимателният слушател винаги печели благосклонността на

събеседника си. Когато поне привидно искрено следи искрените му размишления.

— Слушам ви, мистър...

Ала Камбо, като всяка маймуна, искаше да бъде център на внимание, не понасяше да остава в сянка. И зад гърба на Джими започна да прави знаци на браконiera:

„Лендровер — няма — уиски! Чужд човек — лъже — Камбо!“

И му се озъби изразително.

„Чужд човек — дай — нож — обратно Камбо!“

Осъзнал бе, че като библейския Исак беше продал първородството си за паница леща.

Джими усети, че става нещо, и се обърна:

— Стига с твоите маймунджилъци!

Обидено, шимпанзето отстъпи, после се просна по корем на земята, заудря с юмруци, запищя.

Джими се обърна, затърсил е очи „педагогията“ — пръчката за наказание.

— Я престани! — извика той ядосан. — Досадна маймуна!

Това беше най-голямата обида за Камбо.

„Око за око, зъб за зъб.“ Обида за обида.

И Камбо отвърна със знаци:

„Джими — муха!“

После скочи, та побягна към гората на четири, подпирайки се на ръце като с патерици. И изчезна в гъсталаците.

Джими седна отново. Зажаднял за човешка реч, за разговор с човек, та бил той и престъпник. „Разговорите“ с Камбо не можеха да задоволят тази му потребност.

— Та казах — добави той. — Има само една-единствена красота и безброй превъплъщения на грозотата. Все оригинални!

— Оригинална мисъл! — неволно го изкаламбури Фред. — Оригинално казано за оригиналността.

— А и вярно! — натърти Джими. — Хората жадуват за друго. Не тази възхвала на неподражаемата грозота. Жадуват за обикновена красота. Не това шумоподобие в музиката, не тази уродливост в изобразителното изкуство, не и тая литература, наситена с грубост, с цинизъм, с безидейност. Вместо тон — шум, вместо образ — геометрична фигура, вместо мисъл — брътвеж...

И след кратко замълчаване, докато гледаше дали няма да се върне Камбо, отново се оживи:

— Пък не само в изкуството. И в човешките отношения, и в отношенията на хората към природата. Със замърсяването на водата, на въздуха и почвата все някак ще се оправим. Но как да пречистим замърсената душевност?

Сякаш чак сега той се сети за най-важното:

— Сред отровената природна среда, сред отровения духовен живот — какво ли друго можем да очакваме от нея? Тя ни трови повече от фабричните комини.

И го изгледа почти враждебно:

— И вие! Допусках, че престъплението ви има някаква мярка, някаква задръжка. Като човек, който съзнава какво върши. Злото обикновено е несъзнателно. Не знаем, че пакостим с постъпките си. Още по-осъдително е то, когато е съзнателно. Вие не убивахте носорозите. И това смекчаваше вината ви. Но това, което днес открих, то е отвратително!

Фред неволно се сви под погледа му.

— Открих склада на слоновата кост. Бивните са цели, с корените си. А за да се извадят така, трябва преди това да бъде убит притежателят им. Само за този склад вие сте изтребили няколкостотин слона.

Фред понечи да се оправдае:

— Повярвайте ми! Не аз... Туземците... За това аз ги пратих в затвора...

— А складът остана за вас, така ли?

Бракониерът мълчеше.

— Значи! — натърти Джими. — Като лешояд! Отмъкнахте им плячката.

Фред отново проговори, видимо, с мъка. Не само от треската. И от смущение:

— Нали ви казах, нямам друг избор... Или престъплението — или жена ми... Такова е нашето общество... При животните има естествен подбор: на силата, на смелостта... При нас вече вилнее друг подбор. Обратният. Подбор на негодяи... При него, ако искаш да оцелееш, трябва и ти...

Задъхваше се от вълнение, навярно искрено:

— Еволюцията на човека, ако още има такава, това е само вътрешна борба... Хора срещу хора... Война... А щом е на война...

Джими опитваше да разбере мъката и горчилката в душата на този човек. Без да го оправдава. Защото не само Фред Хейс живееше на този същия свят. Ала не всички ставаха престъпници.

Накрая реши:

— Чуйте, мистър! Смекчаващи вината обстоятелства ще представите в съда. Не пред мен. Аз само ще изпълня дълга си. И тъй като нямам радиовръзка, утре заран лично ще ви откарам, за да ви предам на властите.

Фред разбра. Не беше в състояние да го склони: нито със заплахи, нито с подкуп, нито със състрадание.

Оставаше му само едно — нека бог му е свидетел, — онова, страшното, злоещото, което дори не дръзнаше да си го представи докрай...

— „Когато баобабът падне — промълви той, по-право изфъфли — и козлетата скачат... по него“... И аз... И аз...

Не довърши.

Вече наистина бе изпаднал в безсъзнание — от треската, от напрежението.

И Джими се видя принуден да му направи нова инжекция, в още по-голяма доза.

Дъждът се канеше да рукне отдавна. Цялото небе се бе покрило с тъмни облаци. Тук-там през тях се процеждаха слабите отблясъци на мълниците. А дъждовният сезон — този, по календара — трябваше да настъпи след няколко седмици.

Възбуден от очакваната прохлада, от освежаващите водни капки, от йонизирания въздух, Камбо бързаше към дружината си, жадуващ час по-скоро да стигне там, при Шими, при другите, да се опияни от съзнанието за собствената си власт и сила. Забравил, за жалост, че вече го няма ножа.

Май че му бяха дотегнали тия голокожи маймуни, които все не можеха да го разберат, които го мамеха и заплашваха, при които, най-главно, не можеше да се почувствува господар. Макар че му позволяваха всякакви лудории, хората винаги му подчертаваха, че те са, които се разпореждат с него.

Внезапно в притихналата пред дъжда гора той дочу слабо изшумоляване. И само за секунда се озова на най-близкото дърво. Все не можеше да свикне с тая опасна джунгла, особено когато беше принуден да я прекосява сам — при раздвоението си: ту от хората при маймуните, ту от маймуните при хората.

Отдолу премина безшумно, като привидения, стадо слонове. Най-отзад — Късия Хобот, а пред него — слоница с две деца. Сирачето на Гърбавата си бе намерило втора майка, която го даряваше със същите грижи, както собственото си дете.

По-право не слончето я бе намерило, а Късия Хобот го бе отвел при нея, след като го откри сред гостоприемните биволи.

След тяхното отминаване Камбо отново слезе на земята и там, къде на два, къде на четири крака, продължи пътешествието си.

Внезапно насреща му изскочиха със заплашително изръмжаване трима млади самци. Камбо още не знаеше всички закони на сънародниците си. Но този знаеше: границите на маймунските владения се охраняват строго. И вътре не се допускат никакви чужди шимпанзета — то се знае, освен млади самки. За тях граници няма.

Той ги разпозна веднага. И снизходително махна с ръка. Надяваше се, че те тозчас ще се спуснат да целуват бедрото му и да пощят козината му. Както подобава при среща с големец.

Напразно! Граничарите не се опитаха да го спрат, познали го бяха и те, ала не проявиха никакви признаци на уважение.

Дали това е право на граничарите?

Отдръпнаха се, дори му се стори неприязнено, и отминаха.

А Камбо, доста озадачен от това незначитане, с предчувствие за нещо нередно, продължи пътя си.

Вече падаха първите капки, едри и тежки като градушка, когато се озова сред сродниците си. Неспоконни, възбудени. Самките и децата се бяха нагласили по клоните, все едно в ложи, очакващи вдигането на завесата.

И Шими сред тях.

Мъжкарите се суетяха долу, на полянката, чупеха клони и ги влачеха подире си.

Види се, само Камбо не знаеше какво предстои.

Дъждът се усилваше. От листния покрив шуртяха потоци вода. Бумтяха далечни гръмотевици, чиито сияния не можеха да достигнат до дъното на тоя зелен океан от листа.

В недоумение Камбо запита едно от „говорещите“ шимпанзета:

„Защо — скача — всички?... Луди?“

Ала сродникът не му отговори. Само изкриви муцуна, изръмжа нещо неразбрано. Явно, предпочиташе другия език, родния, а не насила натрапения му от хората.

А Камбо все не можеше да разбере, както не го бе разбрал и Джими Янг, че в природата се развиват само нужните умения. Всичко излишно отпада.

Новодошлият усещаше в себе си прилив на сили, някакво странно опиянение, радостна надежда. Усещаше наистина, ама как трябваше да го изрази?

Той също скочи, отчесна един клон и почна да го размахва.

Тозчас останалите самци притихнаха, отстъпиха встрани, образуваха кръг. Загледаха го в мълчаливо очакване.

А Камбо недоумяваше какво именно очакват от него.

Това тягостно напрежение продължи няколко минути. Така и хората се объркват при междуцарствие. Повече не можеше да се издържи! Трябваше да се тури край!

Изведнъж Размирника скочи върху проснатия насред полянката изкуфял дънер и заподрипва, затанцува, удряйки с крака по него, както се бие тамтам.

Останалите участници приседнаха до дъсковидните корени на съседните дървета и забарабаниха по тях с длани.

Камбо се озърна, па току приклепна и той до тях, заудря всеотдайно, без да знае, че така се бе включил вече в „празника на дъжда“ и че едновременно с това се бе отказал от първенството си, признавайки се за обикновен, редови член на стадото. Вече не диригент, а безличен оркестрант.

Размирника пък, прехласнат все повече в собствения си ритъм, внезапно се хопна на земята, грабна един клон и зашиба с него по дънера. Все по-силно, в диво изстъпление, като подскачаше наоколо и се кривеше, ръмжеше, реवेशе.

Дъждът се усилваше, от листния похлупак шуртяха водните ручей, размесени с венчелистчета и шума, а маймуните не прекъсваха тържеството си. Женските и малките от ложите удряха длани, все едно ръкопляскаха възторжено.

Валежът притъпява обонянието на хищниците, шумът му заглушава маймунската врява. Можеха да се отдадат безгрижно на веселбата си.

В пълна самозабрава, Камбо думкаше-думкаше, та чак ръцете го заболяха. Затова, улисан в своята музика (кой ли артист не се самовъзхищава?), не усети кога Размирника се отправи към него.

А той съвсем не беше глупав. Докато виждаше ножа в ръката на досегашния владетел, сподавяше властническия си нагон. Сега Камбо нямаше нож. А без него беше съвсем безобиден.

Безобидният властелин не остава дълго на поста си. Природата не позволява. Природата изисква силен водач. И повече послушен на нейните закони.

Размирника, изтраял толкова време, реши най-сетне да си разчисти сметките. Тъкмо днес, тъкмо при танца на дъжда, когато поради незнанието на маймунските обичаи Камбо сам се бе zlepоставил пред всички, като бе отказал той да започне танца.

Единствен първенецът има право да го почне... А Камбо бе отстъпил, макар и неволно, тая чест на Размирника.

Сега трябваше да понесе последствията!

Камбо си даде сметка какво става, когато бунтовникът вече замахваше срещу него с клона. И едва свари да отскочи встрани.

После, побеснял от ярост и обида, се хвърли отгоре му. Основната привилегия на водача е личната му неприкосновеност. По-късно, ако еволюират към хора, и маймунските предводители може би ще се самопровъзгласят за богоравни. Ще настояват, че властта им е дадена свише.

Напълно убеден, че доскорошният владетел е безоръжен, Размирника го посрещна дръзко с юмруци. Двамата, вчепкали пръсти в противниковата козина, се завъргаляха по земята с диви закани.

Камбо беше охранено шимпанзе, яко, добре гледано, при това вече със самочувствие. И най-важно — пред очите на Шими! Вече почваше да взема надмощие над узурпатора, когато в боя се намеси злопааметният Бо-Бо, все още незабравил позорното си поражение.

Той се метна върху Камбо и го заналага с ръце и крака, опиянен от възможността да отмъсти.

Камбо не издържа срещу тази недостойна коалиция на враговете, които все по-яростно удряха, скубеха и хапеха.

И абдикира.

Успял да се отскубне от яките им мускули, той хукна с жален писък да се спасява, като криеше с длани главата си от следващата го градушка удари и ритници.

Превратът бе успял...

Нощта, наситена с дъх на гнилост, на влага и безброй упойващи ухания, притискаше отдавна смълчаната гора, откъдето все по-силно и по-силно ехтеше скрибуцането на цикадите.

Фред Хейс се вслушваше напрегнат. Джунглата е преизпълнена със звуци. Как да отличи сред тях стъпките на черния биолог, който си бе опънал палатката до неговата и все се суетеше насам-натам?

Разместваше нещо, шумолеше с хартия — навярно водеше записки в дневника си. А по земята, между сандъците шумоляха позвучно от разлиствана хартия едри горски хлебарки, за него едни от най-противните твари.

В палатката му, под леглото, цвърчаха мишки. Тяхното присъствие е добър признак — издава, че наблизко няма змии.

Сега или никога?

Всъщност Фред не се колебаеше. Решил го бе. Друг избор нямаше. Или животът на тоя смахнат негър, или щастieto на Кейт?

Ножът трепереше в изпотената му длан, скрит под завивката, сякаш се страхуваше повече от него самия какво му предстои.

А какво от това, че Джими Янг е невинен? В действителност съвсем не е невинен... Щом като иска да го предаде...

Колко близо беше смъртта! Тя посягаше да насочи оръжието му към новата си жертва.

Смъртта!

Та какво е тя? Туземците казват: „Тя е като луната — кой е видял гърба ѝ?“

Заквакаха дървесните жаби. Но какво квакане! Направо флейти, надувани от неуки изпълнители.

И внезапно — пронизителен писък на дете, като че ли измъкнато от люлката. Спокойствие! Той отдавна познаваше радостните изблици на лемура.

А това? Какво ли ръмжи наблизко: лъв или жаба? Или...

Не беше здрав. При все че лекарствата на Джими омаломощаваха пристъпите на треската, той все още се усещаше безкрайно отпаднал. Дали щеше да намери сили за онова, което му предстоеше?

Внезапно дочу прегракнало мяукане. А това? Нима имаше съмнение? Леопардът се бе пробудил. И се прозяваше.

Но спря прозявката си наполовина. Изръмжа глухо, подушил плячка.

Изведнъж — шум от счупени съчки и тържествено-злобно изръмжаване. Кратко задавено изблейване на жертвата.

Ех, смърт, смърт! На всяка крачка, всеки миг!

Живот и смърт! Тъй преплетени, че не можеш да отгадаеш кое е причината и кое — следствието. Не проумяваш самата същност на живота. Та нали за да оцелее един, трябва да унищожава непрекъснато безброй други същества: животни или растения, все живот...

А той взел, та се замислил толкова за един-единствен живот! Такъв е законът на майката-природа: „Убивай, за да живееш!“

Като ненаситна, вечно повтаряща се Медея природата ражда и изтребва децата си в името на някаква само ней известна цел... А може би и за нея неизвестна...

От местопроизшествието на скорошната трагедия се чуваше доволно мъркане — леопардът разкъсваше доскоро изпълненото с живот същество, вече превърнато просто на храна.

После край него заджафкаха чакали. Ясно, опитваха се да измъкнат някоя мръвка изпод носа му.

Гневно изфучаване показваше, че се е хвърлил да ги разпъди.

В същото време избухна насмешливо кикотене — докато той гонеше чакалите, хиените се бяха нахвърлили върху трапезата му.

Така в живота, така и с него — не е достатъчни да завладееш плячката, по-трудно е да я опазиш след това.

Но той щеше да я пази, нямаше да я отстъпи. След толкова усилия, след толкова рискове... И угризения на съвестта...

Все закъсняваше. И в миналото. И сега. И със залавянето на туземните браконieri. И с изнасянето на бивните от земянката. И с премахването на Джими... Само дете се бе родил преждевременно на тоя свят — още в осмия месец. А беше чел отдавна, във вестника. Много велики хора били недоносчета: Нютон, Гьоте, Кант, Айнщайн... Нима само той беше обречен на вечни неуспехи?

Откъм палатката на негъра не се чуваше никакъв шум. Види се, вече спеше.

Фред опита да се надигне. Седна в леглото. Но тозчас се катурна обратно — изведнъж му бе притъмняло пред очите.

Не, не бяха вълшебни церовете на Джими Янг!

Дори местните магьосници не са в състояние да излекуват магически, изцяло, отведнъж.

И техните пациенти, като всички пациенти по света, умират въпреки лечението. Но знахарите са изобретили прекрасно оправдание на безсилието си. Ако болният въпреки всичко предаде богу дух, те обясняват смъртта му като наказание — значи, умрелият е бил скрит вещер, зъл магьосник. И по-добре, че е умрял, та няма повече да пакости на близките си.

Защо и европейските лекари не си измислят подобно обяснение, та да се защитят така ако не от съдебно преследване, то поне от присмеха?

Той отново се надигна.

Тоя път му се удаде да слезе от леглото. Но не можа да продължи прав. Пропълзя на колене.

И чу: туп-туп-туп! Така стъпва само хиена, която не е способна да се прокрадва безшумно. Пък и няма защо — мършата не чува.

Веднъж хиена му бе отмъкнала обувката от палатката. Какво ли диреше сега? Или с непогрешимия лешояден усет бе предугадила приближаващата смърт?

Усетила го, тя се изкиска сърдито и побягна обратно. А той се измъкна навън.

Такъв мрак!

Единствено в джунглата може да се разбере какво значи непрогледна нощ.

Фред продължи да се влачи към палатката на Джими. На не повече от два метра от неговата. Оправяйки се повече опипом, отколкото с очи.

Когато най-сетне я наближи, луната, успяла да надзърне през случайна облачна пролука, просна върху поляната призрачно си седефено було.

Такава красота! Като в детска приказка!

А той... Той...

Фред се прокрадна в палатката.
Биологът наистина спеше. Равно и спокойно. Без да подозира
надвисналата заплаха.
Убиецът се подпря с една ръка и вдигна ножа с другата.

Не замагна.

Ръката му сякаш се вдърви.

Устните му неволно пошепнаха:

— Не! Не мога да убия... Човек...

Ала Камбо не разбра какво ставаше в душата му.

Завръщайки се от маймунското стадо, откъдето бе изгонен позорно, той видя чуждия човек с нож над леглото на приятеля си.

Преди да го обмисли, решението приведе в действие мускулите му.

С един скок той се метна напред и вкопчи стоманените си пръсти в гърлото му. Захапа ръката му, катурна го на земята. Започна да го удря, да рѣфа, да души.

Колкото и дълбоко да спеше, изключено бе Джими да не се събуди.

Той се изправи, разсънен на часа.

Какво ставаше?

Звяр?

По навик вдигна пулверизатора. Натисна бутона.

Но и когато на лунната светлина видя борбата, не спря наркотичната струя.

Трябваше да спаси човека! Каквото и да беше той... Престъпникът също е човек...

Камбо скоро се укроти, отслаби хватката на ръцете си. И се отпусна с дълбоко дишане до упоения преди него свой противник.

Сиафу — това не са само мравки, това не са обикновени хищници, това е направо ужас!

За слоновете не лъвът е цар на животните, защото при тяхното приближаване той бяга като уплашен чакал; не е и носорогът, който също им прави път; не са и те самите, тъй като цар е този, който не се бои от никого. А слоновете се боят до смърт от сиафу. Сиафу са царете на животните, царете на цялата джунгла.

Първи изпърхаха все в една посока птиците. После в безреден полет преминаха ниско над главите им орляк летящи кучета. Пробягна на едри скокове леопард, следван от стадо антилопи, които безспорно не го гонеха. А и той, и те бягаха от нещо много по-страшно.

Цялата гора бе зашумяла. Пеперуди и бръмбари се разлитаха тревожно; гъсениците полазиха по клоните, престанали да гризят листата; гуцерите се понесоха по опадалата шума с възможната си бързина. Заогъваха дълги тела змиите.

Нямаше защо да чакат повече и слоновете. Не само суматохата сред животинското население го издаваше. Свръхчувствителното им обоняние вече долавяше острия мирис на приближаващата колона странстващи мравки.

Водачката даде заповедта си и цялото стадо пое подир другите животни: тревопасни и хищници, убийци и жертви, примирени пред общата угроза.

Трудно биха оглозгали цял слон ненаситните насекоми. Ала това не бе и нужно. Стигаше само да се намъкнат в хобота му. Да го загризят отвътре. От болка той не може да се удържи, почва да го удря в дънерите, докато го нарани така, че да умре от кръвоизлив.

Макар и с разтуптяно сърце, верен на стадния закон, Късия Хобот трябваше да тръгне последен, след като всички женски, деца и млади самци се изтеглят от опасната област.

Детето на Гърбавата вече се бе привързало към приемната си майка, която също така го бе признала за свое. И сега двете слончета, нейното и осиновеното, все гледаха да се избутат, та да се намъкнат на сигурно под майчиния корем.

Късия Хобот най-първо ги усети по миризмата. После видя спуснатата от съседната палма жива връв от наловени една за друга мравки, които изчакваха вятърът да ги разлюлее, та да се заловят за най-близкото дърво. И така да продължат пътя си. Но понеже вятърът

бе утихнал внезапно, щом като докоснаха земята, те полазиха по нея, потекоха като безшумно ручейче от смола.

В последен опит за спасение запълзяха, заподскачаха, запремятаха се буболечки, жаби, хамелеони, змии, червеи, охлюви — всичко, което не умееше да се движи по-бързо от враговете.

Напразно! Плъзналите встрани разузнавачи тозчас откриваха жертвата и в следния миг я връхлитаха стотици, хиляди ситни хищничета, за да я превърнат за секунди в празна черупка или оглозгано скелетче.

Подобно на човешките номадски нашественици, същински „Бич божи“, и странстващите мравки опустошават всичко по своя път. И нищо не може да ги спре — ни животно, ни гора, ни река. Защото малките потоци прекосяват по своите живи мостове, а големите реки преплуват, скупчени в кълбо.

Старият слон подкани стадото да избърза и сам започна да подтиква напред изоставащите самки и деца.

Отстрани, свит между два дъсковидни корена, едър питон смилаше в блажена дрямка погълнатото глиганче. Ленив, безразличен и непохватен с преситения си стомах.

Беше осъден!

Късия Хобот продължи след своите. Едва се сдържаше да не престъпи закона и да хукне в ужас напред, да изостави майките и бавно движещите се деца.

То се знае, не го стори. Силата на слонското стадо е чувството за дълг, заложено във всеки негов член.

Гората притъмня. Личеше, че иде буря. Заоблаченото небе не се виждаше от гъстите корони, но сиянията на мълниите успяваха да проникнат дори до земята, последвани на часа от канонадата на гръмотевиците.

А това?

Край разкрита ловна яма се кикотеха сърдито две хиени. Смутени и от минаващите великани, и от нещо друго.

Слонът хвърли бегъл поглед към тях. Не бяха дошли току-тъй. И видя третата — в ямата. Видя как двете изтласкаха долу разръфан бут на антилопа. И как оная, в трапа, се нахвърли лакомо върху му. Хората биха се смаяли, ако видеха как свободните, отвратителни според човешките представи мършоядки се грижат за изпадналата в беда своя

сродница. Не и Късия Хобот. Тъй бяха постъпили с него близките му, тъй продължаваха и сега да го хранят, да го чистят, да го поят. Тъй постъпват и лъвовете, и хиеновите кучета. И много, много други.

Но хиените-благодетелки не можаха да издържат докрай. Изквичаха гневно и побягнаха по навика си, все едно провлекли задниците си.

А Сцепената Устна, долу, в дупката, още не докоснала месото, сякаш полудя. Замята се, заблъска се ужасена в отвесните непреодолими стени, задраска ги с нокти.

Хищните мравки я бяха налазили. И дружина след дружина впиваха в тялото ѝ ненаситните си челюстички.

Обречена изглеждаше, клетата!

В това време плисна дъждът. Ама какъв дъжд! Сякаш се срива върху гората истински водопад, който изпотроши с грохот дървесните върхари. Ведно с водата отгоре плиснаха струи от обрулени листа, вейки и цветове. И накъсани лиани.

По земята се разпълзяха мътночервени потоци, заляха ходилата на слоновете.

А светкавиците зачестяваха. Блясъкът им ослепяваше очите, дори проникнал през многометровия листен покрив. Грохотът им вече се сливаше — непрекъснат, оглушителен.

Слончетата, свити под майчините кореми, трепереха от страх. Потръпваха при всеки трясък и възрастните, смълчани, притихнали съвсем.

Бурята вилня четвърт час, не повече. После изведнъж пресекна. Без преход, без предупреждение. Гората просветна. Сякаш вирна глава, освежена от двубоя, отново победителка над стихията.

А рукналите по земята кални потоци започнаха да се стичат към ловната яма. Да я пълнят.

Още по-уплашена, но в същото време обнадеждена, клетата пленница заплува на място.

Мравките бяха изчезнали нанякъде — дали отвлечени от наводнението, или скрити из хралупите на сушина?

И този път съдбата се бе оказала благосклонна към Сцепената Устна. Водата бе заляла капана ѝ, бе я издигнала нагоре, изнесла я навън. На свобода.

Наистина, с големи усилия, но успя да се спаси. Тя изскочи от ямата и притича, та се приюти между изпъкналите корени на най-близкото дърво. Гладна, разтресена от студ, мокра, но жива. Невредима.

Слоновете пак поеха на път.

Джунглата оживяваше. Крилите се досега птици и маймуни подхващаха отново оглушителната си глъчка. Изпъзляваха гуцери и змии. Една след друга почваха да прелитат пчели и мухи. Пеперудите, накацали по листа и вейки, вече сушаха разперени криле.

Тогава с леко изкуркване Късия Хобот предупреди останалите, че се отлъчва за малко. И свърна встрани.

След няколкостотин крачки спря. Пред нозете му лежеше слонски череп и няколко по-едри кости — всичко, което бе останало от Гърбавата след пиршеството на хиени и лешояди.

Късия Хобот събра малкото останки на едно място, после захвана да ги затрупва с вейки и изровена с бивни пръст.

Труди се така, забавен от липсата на хобот, доста. Най-сетне спря. Можеше да бъде спокоен. Бе изпълнил, дълга си, погребал, както подобава, злочестата си другарка.

И застана над гроба смълчан, неподвижен. Като сива канара.

Една скърбяща канара! Защото, ако някой погледнеше по-отблизо, щеше да забележи двете слъзни ручейчета, които се стичаха от очите му.

Мъка, мъка!

Накрай, с тежка въздишка, той се обърна бавно и пое обратно по следите на отминалото стадо.

Нямаше да забрави това място. И винаги, при всяко преселение, когато пътят му минеше наблизко, той щеше да се отбива, за да помълчи малко над тоя гроб, да си припомни, да потъгува...

Слоновете го чакаха при реката. И когато го видяха, нагазиха във водата.

Двата крокодила, Еднооката и другарят ѝ, скрили оцелелите си до днес рожби в крайбрежните коренаци, потънаха към дъното.

Единака, старият хипопотам, още непроменил нрава си, гонеше някакъв случайно минал през владенията му младок.

Застанала кокетно настрана, Бялата гледаше с привидно безразличие дуела на два жирафа, които удряха с все сила дългите си

шии. А си личеше как огромното ѝ сърце, тежко десетина кила, прелива от гордост, че причина за това беше тя. Гордостта на всяка Жулиета по света в очакване на своя Ромео.

А настрани от тях Безухата, наплашена, винаги сърдита, гонеше към храсталаците някакви невидими врагове. Може би пак павианите. Но не тъй безразсъдно. А тозчас се завръщаше при детето си. Не го оставяше вече само.

Нямаше я Гърбавата, нямаше и много други...

Ала животът продължаваше.

Старата водачка нагази по-дълбоко. Водата я покри, но тя не спря. Продължи да върви по дъното, подала над повърхността като шнорхел хобота си. Последваха я така, като водолази и останалите слонове. Единствен Късия Хобот заплува подир тях. Хоботът му, така осакатен, не можеше да му служи за целта, не му позволяваше да гази през дълбочините.

Ето, най-сетне стадото достигна отсрещния бряг, измъкна се от реката и навлезе в джунглата, изчезна в нея на път за ширещата се отвъд, освежена от дъжда савана, натам, накъдето го влечеше заложения през хилядолетията нагон за странствуване.

Лъвският рев проехтя за пръв път от толкова време насам. Забоботи като приближаваща буря.

Джими седеше на малкото столче до походката си масичка, а на няколко крачки встрани вечеряха туземните му помощници, които бяха дошли с него. Те бяха мюсюлмани, а Джими — неверник. За тях това представляваше по-важно основание на отчужденост, отколкото общата им расова принадлежност.

Тая заран Джими и Камбо бяха откарали вързан Фред Хейс в града, където го бяха предали на полицията, а после, закупили най-необходимото, главно резервни части за радиопредавателя, и наели трима чернокожи, се бяха прибрали обратно.

Не само на Джими, като че ли и на Камбо му се струваше, че се завръщат у дома. Вече чувствуваха временния си горски стан като истински дом.

По пътя бяха видели познатия прайд лъвове с Кривия Зъб и Сърдитата. Бяха спрели за малко да се налюбуват, тоя път в безопасност от лендровера, на гальовните лъвски отношения — сякаш не глутница страшни хищници, а увеличени в огромни лупа котета.

И това, което Джими срещаше твърде рядко в природата — бяха наблюдавали как лъвчетата бозаеха безредно от всяка кърмачка, така че не можеше да се разбере кое дете на коя майка принадлежи.

В същото време някаква чужда лъвица се бе приближила до прайда. Лъвовете нямаха нищо против да я приемат. Ала лъвиците, ревниви и зли, я пресрещнаха враждебно, нахвърлиха се яростно отгоре ѝ и ако тя не бе съобразила да избяга на време, щяха да я нагризат до смърт.

Вътревидовата борба, както бе подметнал Фред Хейс, остава главният лост на еволюцията при тези същества, които нямат външни врагове — каквито са лъвовете и човекът.

Камбо се връщаше с пълна кофа от реката. Напоследък проявяваше все по-неудържимо желание да помага. Ала чул лъвския рев, не успя да се удържи. Захвърли товара си и тозчас се метна на най-близкото дърво, след което от клон на клон достигна запъхтян при Джими.

„Лъв — близо — лош!“ — заразправя той с ръце, придружаващ немия си разказ с изразителни звуци.

Джими го прегърна:

— Няма страшно, друже! Я колко хора сме се събрали! И е още съвсем светло.

Крокодилите вече пропълзяваха във водата — през нощта там е по-топло. Птиците, забързани, се прибираха за нощувка. С шумно пляскане на крила, източено във верига, прелетя ято пеликани. А кормораните още се гмуркаха. Изплуваха от дълбините, подхвърляха уловената риба така, че да падне в клюна с главата надолу, после отново се гмурваха. Та и чаплиите все още кълвяха нещо във водата.

Един от туземците, най-старият, приближи почтително.

— Бвана! — рече той. — Да поставим ли през нощта часови?

Джими го изгледа тъжно.

Пак „бвана“! Пак „господин“, чужденец. За тях той си оставаше чужденец.

Понечи по навик да отговори, че няма нужда, но припомнил си скорошното нападение на куцата пантера, отвърна друго:

— По един дежурен! И то въоръжен!

Прислужникът се върна при другарите си да им предаде нареждането му.

Внезапно нейде немного далеч избухна шумна глъчка. Преминаваше стадо шимпанзета.

Може би — и неговите „възпитаници“, „говорещите“ маймуни! Може би гледаха насам. Какво ли си мислеха за него?

Неговите възпитаници!

Върнати сред природата, дали щеше да продължи развитието им, получило тласък от човешката намеса? Както някои фантасти допускат, че другопланетци са подтикнали напред еволюцията на човека.

А нима беше тъй невъзможно да се предположи и другото — че шимпанзетата нямат нужда от словесна реч, защото разменят информация по телепатичен път — каквато дарба може да е притежавал и човекът преди изобретяването на речта? И както откритието на писмеността е отслабило паметта му, така и говорът е направил излишна старата форма на общуване, която сега се проявява понякога в отделни особи под формата на атавизъм.

Джими погледна към смълчаното и укротено като никога шимпанзе:

— Няма ли да отидеш при тях?

Камбо направи отрицателния знак:

„Няма!“

— А защо? — подкани го човекът. — Добри маймуни!

Камбо натърти:

„Мръсни — маймуни! Бягат — страх — Камбо!“

Искаше да каже, че те се страхуват от него. Само че Джими бе забелязал отдавна истината.

— Не те искат сродниците ти, Камбо! — усмихна се той. — Нито питомните, нито дивите. Както и мен: нито белите, нито черните. Не ни искат, но да не губим напълно надежда! Закъде е човек без надежда?... Впрочем знаеш ли какво е „мизантроп“? Този, който се е напатил от филантропите. А ти май че си станал вече мизинтек — маймуномразец...

Досмеша го сам на хрумването му.

После поклати глава:

— Лъжеш ме, Камбо! Само че още не си се очовечил напълно. Още не си се научил да ме гледаш честно в очите, когато ме мамиш.

Прегърна го и добави:

— Но не си признаваш. Не ти позволява и на теб чувството за важност. По-право инстинктът за важност, ако щеш — хормонът за важност. Присъщ на всяка жива твар.

И се замисли. Не беше нужно да търси много примери. Стигаше му да погледне павианския главатар, петела, пуяка. И чиновника зад бюрото, и продавачката зад щанда, и генерала пред войската, и епископа от амвона. Всеки се пъчи, всеки се смята най-важен. Инстинктът за важност, по-могъщ от инстинкта за размножение, дори от инстинкта за самосъхранение. А при хората достигнал до парадоксално свръхразвитие. Всеки се подписва: подписва се писателят, подписва се художникът, подписва се архитектът. На един филм се изреждат имената поне на петдесетина участници.

Ала Камбо не го слушаше. Откак се бяха прибрали, все поглеждаше към донесените газени тенекии. С надежда, че ще ги изпразнят. И че тогава той ще успее да отмъкне някоя. Като държавник в изгнание непрекъснато за това си мислеше, това мечтаеше — как отново да си възвърне отнетата власт.

Джими се надигна:

— Хайде, приятелю! Да спим!... И да се надяваме! Нали само надеждата крепи човека?

Мракът падаше бързо. Комарите се разлетяваха като побеснели. Цикадите заскрибуцваха още по-оглушително.

Пред клетката Джими се спря.

— Камбо — запита го той неочаквано, — ти животно ли си, или човек?

Шимпанзето се почеса по плешивото теме:

„Камбо — не — животно! Камбо — не — човек! Камбо — Камбо! Чудесно — шимпанзе!“

На Джими му се прииска да го разцелува.

Откъм джунглата проехтя сухата кашлица на импала, нейде отдалеч долетя тръбният призив на слон, последван от приглушен лъвски рев.

Звуците на истинската Африка!... Които се чуваха и щяха да се чуват все по-рядко... И по-рядко...

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.